

**Notarius publicus, dat is, de practycke ende oeffeninge der
notarissen : waer inne by maniere van examinatie voor-gesteld
ende verhandelt wert, alle het gunt een notaris, soo in
generale wetenschap ende kennisse van de natuyr ende
wetenschap van allerhande contracten ...**

<https://hdl.handle.net/1874/192775>

Mug

186

25-
21.353

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Joannes

Bernhard Heyberg
anno 1601

Instituut voor Rechtsgeschiedenis
der Rijksuniversiteit te Utrecht

Notarius Publicus

V O O R - R E D E N .

Edert dat ick my in het onderfoeken van de costumiere en dagelijcxſche Rechts-handelinge, beſigh hebbe gehouden, ben ick ook onder anderen, door de ſommige aengemaent, mijn ſpeculatie te willen laten gaen, over dat Deel, het welcke de wetenſchap ende Oeffeninghe van een Notaris betreft, ende haer daer inne eenige aenwijſinge te doe, daer mede ſy haer als een fundament ende grontlegginge in haer verder Praetijcke ſoude kunnen dienen: Daer toe my ter handen geſtelt zijnde een ſeker Boexken, geintituleert *Ars Notariatus*, nu by d'een ende dan by d'ander gedrukt, herdrukt, geviſiteert ende uytgegeven; hebbe bevondē dat geen van allen in het rechte fundament ende grontlegginge van het gunt de wetenſchap van een Notaris betreft, yet byſonders hebbē bygebracht, immers indien daer yet goets in mochte welen, alles confuſe ſonder ordre ende door malkanderen gezaeyt: Daer door ick my hebbe laten bewegen, yets by maniere van examinatie, als een korte inleydinge tot de verder Oeffeninge ende Praetijcke der Notariſſen by geſchriſte te ſtellen, ende eyndelijcken by my gereſumeert ende overſien zijnde, door den druck gemeen te maken. Waer inne ick met voordacht niet allerhande Formulieren ofte Voorschriften van ingeſtelde instrumentē hebbe willen voorschrijven, daer mede den geſeyden *Ars Notariatus* het meeſte papier bekladt heeft, als t'eenemael ondienſtigh ende onnut bevonden, ende waer door vele miſleydt werden, dat ſy veel, volgende den blooten ſtijl ende ſimpele inſtellinghe van hare Comptoir-meesters, ende weynigh onderſoeckende wat het verſtandt ende eygenſchap daer van is, onwetende, ende alleen uyt de memorie van het gene ſy gewoon zijn na te ſchrijven, vele dingen qualijck ſtellen, dickwils het cene voor het ander, ende een dingh drie-

mael, daer het al te samen opgehoopt niet half wel is : De kunst bestaet daer in , dat men veel stof met weynigh woorden begrijpt , maer niet veel woorden met weynigh stof, ofte fin : De stijl ende manier van schrijven leert de oeffeninge ; de woorden alleen ende stijl van schrijven van sijn Meester al te veel aen te hangen, is seer periculcus. Daer door krijgen vele soodanige waenwijse opinien van haer selven , dat soo haest sy maer soo veel onthouden , dat sy het eene Instrument of het ander kunnen na-schrijven , duncken dat sy al genoegh geleert ende ondersocht hebben om een Notaris te wesen. Daer ter contrarie de waerdigheydt ende nootsakelijckheydt van het Notaris-ampt getuygen , dat de wetenschap van een Notaris soo veel ende meer ondersoeck ende studie vereyscht , als eenige andere, als door de nootsakelijckheydt ingevoert, om de goede Luyden door de selve te onderrichten wat van haer-luyder Recht is, wat handelingen & ende hoe dat die bestaen mogen ofte niet , ende de selve tegens haer weder-parthye met een wel geclausuleert bedingh in het gunt gedaen ofte verhandelt wert , te verskeren, alles volkomen kracht ende geloof te geven, ende soodanigh te bewaren, dat sy daer over geen quaestie ofte disputydt sullen hebben te wachten. Daer toe heb ick soo veel als de nootsakelijcke clausulen ende maniere van instellinge vereyscht , in't korte mede wel aengewesen hoe ende op wat manier alles op het seeckerste moet worden ingestelt , met een klare ontleding wat deselve inhouden en waer toe deselve dienen; Maer de verder manier van stellinge yemant voor te schrijven, heb ick niet alleen onnoodig, maer selfs schadelijk geoordeelt , als bestaende in al te grooten overvloet ende confusie van woorden en veelderhande manieren van spreken, de welke in sich selven dik wils geene substantie en begrijpen. Daer mede ick hope te sullen leeren, dat het met weynigh wel te verstaen, genoeg en seker is.

Vaert wel.

NOTARIUS PUBLICUS,

Dat is/

De Practijcke ende Oeffeninge
der Notarissen.

HET EERSTE DEEL.

C A P. I.

Van het Notaris Ampt ende Officie.

Vraag: Wat is het Notaris Ampt?
 Antw. Het Notaris Ampt is een
 algemeenen dienst / daer by alderhande
 de saken / ende handelingen der Men-
 schen / tot volkomen geloof / ende eeu-
 wighe geheugenissen van 't gene gepasseert ende ge-
 handelt is / in geschrifte wert gestelt.

Vrag. Wat is een Notaris?

Antw. Een Notaris is die tot sulck eenen dienst
 ende ampt van de Landt-Oberhepdt / dat is / de
 Staten van Hollandt / naer boozgaende ondersoek
 ende examinatie van het Hof Provinciael / over sijn
 bequaemhepdt / op de boozstellinge ende Promina-
 tie van de steden ofte Gerechten daer hy dese Prac-
 tijcke wil oefnen / aengenomen ende gemachtigt
 is. Siet Placc. van den 20. Martij 1524.

Ende den sodanigen wert by ons beneffens twee
 geloofwaerdige Getuygen volkomen geloof gege-
 ven / ende werdt booz wettelijck ghehouden al wat
 booz hem behoortelijck wert bekrachtigt ende ghe-
 passeert.

Doch staet daer op wel te letten dat sy buyten

de plaetse ofte tgebied van t Beyechte op welkers
 Nominatie sy aengenomen zijn / haer bedieninghe
 niet en moghen doen. Resolutie van de Staten van
 Hollandt van den 27. Novemb. 1608. alhoewel het
 gepasseerde juist daerom niet van onwaerden en
 is. Siet Rooms-Holl. Recht het 2. Boeck, het
 1. Deel, cap. 12. num. 11.

Vrag. Waer in bestaet het Officie van een No-
 taris?

Antw. Het Officie van een Notaris bestaet
 voornamentlijck daer in:

1. Dat hy een goet Register ende Prothocol
 moet houden van alle de Instrumenten/ Contrac-
 ten/ &c. de welcke voor hem werden ghepasseert/
 ende de principale Minute/ inhoudende t Jaer/
 dagh/ ende plaets/ by hem/ de Comparant en ende
 de Getuygen geteykent/ naerstelijck bewaert ende
 gade staet / Placcaet van den 4. October 1540.
 Art. 13.

2. Dat hy de luyden by hem komende om iets
 te doen beschrijven / naerstelijcken onderzaeght/
 haer meninghe wel verstaet / het selve ordentlijck in
 geschrifte gestelt hebbende / haer niet goede ordne
 voorleest/ ende in t gunt sy niet wel en mochten be-
 grijpen/ van alles wel onderrecht.

3. Dat hy in t passeeren van alle Instrumen-
 ten wel let op de substantie / ende materie / ende
 voornamentlijck op de nootsaechelijcke Requisiten
 ende solemniteyten van dien/ op dat by gebreke van
 de selve / het Instrument van geene nulliteyten en
 werde aengerochten; als by voorbeeld / hy moet
 letten wat t hoedanige ende hoe veel Getuygen van
 noodden zijn; of eenige Renunciatie/ cautie of borzge
 vereyscht wert. Item/ of de persoonen sonder ad-
 sisten-

sistentie van Druyden/ Dooghden/ of andere / Ec.
haer selven moghen verbinden / ende diergelijcke/
waer van hier naer breeder.

4. Dat hy sijn Instrument met sijn eegen hant/
minutere ofte prothocollere/ ende met sijn gewoon-
lijcke hant-terpkeninge/ ondertepkent.

5. Dat hy van alle Acten ende Instrumenten
een principael geschrifte aen elcx der partijpen con-
trahenten/ van woorde tot woorde/ met sijne gepas-
seerde ende getepkende minute/ ende prothocol ac-
cordeerende/ met sijn signature bevesticht/ uptgeeft
sonder meer ende aen andere des van noode heb-
bende simpele of geauthentiseerde copie van 't selve.

6. Dat hy/ of ten minsten de Getuygen/ de per-
soonen die waer hoor hem doen passeren / wel ken-
nen/ dat sy de selve zijn daer sy haer hoor uptgeven/
ende 't selve in het Instrument uptdrucke/ Placc.
van den 4. Octob. 1540. Art. 13.

Vrag. Waer in bestaet de wetenschap van een
Notaris?

Antw. De kennisse ende wetenschap van een
Notaris bestaet voornamentelijck / in een oprechte
kennisse van de natuure ende eygenschap: Eerst/
van allerhande Handelinghen / ende Contracten:
Ten tweeden/ van Successien ende erfentissen/ soo
wel die by Testament/ als van haer selfs / ende ab
intestato aenkomen: Ende ten derden/ in een goede
Instellinge van alderhande Instrumenten.

C A P. II.

Van Contracten of Handelingen in 't gemeen.

Vrage: Wat is een contract ofte handeling?

Antw. Is een overkomste daer by twee of
meer/

meer/ een tusschen beyde staende saek eens werden/
 l. 1. §. 1. ff. de pact. daer upt den een op den ander
 Recht bekomt om hem te doen volbrengen het gene
 bedongen is; het zy dat het selve in doen/ geven/
 ofte ergens anders in bestaet: Goed. de verb. signi-
 ficat. in l. 7. num. 5. & ibid. Alciat. ende werdt dat
 breezer verhandelt in 't Rooms-Hollandts-Recht
 lib. 4. het 1. Deel, cap. 3. in fin. ende cap. 4.

Vrag. Hoe werden de contracten ofte handel-
 ingen verdeelt?

Antw. In geschreven/ ende ongeschreven.

Vrag. Wat is beschreven handeling?

Antw. De welke alleen door het schrift wert
 bekrachtigt/ ende niet eer vol voltrocken gehou-
 den/ voor dat van het gehandelde by een Notaris
 ten oberstaen van twee geloofswaerdige Getuygen
 een openbaer geschifte is gemaect/ ende 't selve
 opgelesen by de handelaers/ beneffens den Notaris
 ende Getuygen ondertepkent/ l. 4. ff. de fide In-
 strumentor, & l. 4. ff. de pignorib.

Vrag. Wat is onbeschreven handeling?

Antw. Dewelcke oock sonder schrift bestaet;
 waer van mede wel dichtwoils aentepkeninghe ge-
 houden wert om de geheugenisse/ maer niet upt so-
 danige oorzaeck/ dat het schrift een wesentlijck deel
 van de handelinghe/ ofte de handelinghe sonder dien
 van ontwaerden soude zijn/ gelijk als wel van de be-
 schreven handelinghe geseydt wert. Siet hier van
 breezer Rooms-Hollandts-Recht lib. 4. het 1. Deel,
 cap. 10.

Vrag. Hoe veelderhande soorten van contracten
 of handelingen zijnder?

Antw. Veelderhande/ ende by naer soo veel als
 de materpen ende hoorvallende saecken/ daer toe de
 sel-

selbe werden gebuycht.

Vrag. Welcke zijn daer van de voornaemste ?

Antw. I. Dese zijn andere / de welke sonder overgiste van de saken selfs die in de handelinghe komen / niet en bestaen ; als zijn / Pandt, Bewaer-gevingh, Verbruyck-leen, ende Bruyck-leen.

II. Andere de welke ter goeder trouwen gheschieden sonder dat tot bekrachtighe van dien de overgiste / van het gunt in de handelinghe komt / van nooden is ; als zijn / Koop, Huyr, Maedtschap of Gemeenschap, Trouw ofte Houwelijck, ende Voogdye, &c.

III. Andere die by last-gevingh booz een ander / ofte by maniere van mede-schult betreffens een ander / ofte by maniere van Borgh-tochte, ten behoeven van een ander geschieden.

Vrag. Wie mogen contracten ofte handelingen aengaen ?

Antw. Alle die gene / dewelcke het van sich selfs niet belet / ofte dooz de Wet niet verboden wert.

Vrag. Wie wert van sich selfs belet handelinghe ofte contracten aen te gaen ?

Antw. Alle sinneloose / dat is / dollen / malte / stromme / ende doof-geboozne.

Vrag. Wie wert het handelen ende contracteren door de Wet verboden ?

Antw. I. Alle quist-goederen ofte Stadts-kinderen / l. 1. in pr. ff. de curat. furios. l. 10. ff. eod.

II. Alle minder-jarige sonder kennisse ofte consent van hare Ouders / ofte Vooghtden / l. 1. & tot. tit. ff. & Cod. ad Senatus c. Maedon. & tot. tit. Instit. & ff. de autoritate Tutor.

III. Alle ghetroude Vrouwen sonder kennisse ende toestaeu van hare Mans. Zot. Inleyd. lid. 1.

cap. 5. num. 35. *Rooms-Hollandts-Recht* / lib. 1. het 2. Deel, cap. 1. & ibi notata. Als alleen dat een *Wrouwe* doende openbare *Koopmanschappen* / ofte neeringe / vermagh te handelen in saken / hare neeringhe ofte *koopmanschap* betreffende. *Grot.* aldaer. *Costumen van Antwerp.* cap. 41. art. 13. 34. 40. 42. *Sande* lib. 2. tit. 4. defin. 4.

Vrag. Wie zijn *Stadts-kinderen* ofte *quist-goederen*.

Antw. Die by openbare af-kundigingh by het *Hof* / ofte de *Stadt* harer *residentie* / de regeringhe van hare goederen om quade minagie is verboten / *Grot.* *Inleyd.* lib. 1. het 2. Deel, num. 3. 4. 5.

Vrag. Wie zijn *minder-jarige*?

Antw. Alle ongetroude personen die geen vijftien- of twintigh jaren oudt en zijn / soo wel *Dochters* als *Jonghmanns* / sonder onderschepdt. *Siet Roms-Hollants-Recht* / lib. 1. het 2. Deel, cap. 2. num. 6.

Vrag. Waerom ongetroude personen?

Antw. Om dat oock het *Hutwelijck* een *minder-jarige* mondigh ende sijn eyghen *Meester* maecht / §. ult. *Instit.* de part. potestat. *Grot.* *Inleyd.* lib. 1. het 10. Deel, num. 3. uytgesondert alleen in de *Steden* daer expresselijck anders by *Keuren* is gestatueert / insonderchepdt ten reguarde van die de *Weeskamer* subject zijn ; *Siet Roms-Hollants-Recht* / het 1. Boeck, het 2. Deel, cap. 2. num. 4.

C A P. III.

Van Pandt ende Hypotheecq.

Vrage: Wat is *Pandt-gevingh*?

Antw. Een *oberkamste* daer by men *pe-mandt*

mandt eenigh goedt tot sijn schults verseeckeringh in handen geeft / §. fin. Instit. Quibus mod. re contr. oblig. l. 238. ff. de Verbor. Significat. & ibid. D D.

Vrag. Hoe veelderhande Pandt isser?

Antw. Het wert onderschepden in Pandt ende Hypotheecq / of bezegelchepdt / ende is te verstaen / dat Pandt van roerende ende hypotheecq / van onroerende goedt gesejdt wert.

Vrag. Hoedanigh werdt Pandt of Hypotheecq verkregen?

Antw. Ofte by Contract ende oerkomst / ofte stil-swijghende dooz de Wet / vulgō, conventioneel ofte legael.

Vrag. Wat onderscheydt isser tusschen legael ende conventioneel Hypotheecq aengaende 't Recht.

Antw. Dat onder legael Hypotheecq het welck de Wet yemandt vergunt / dooz alle jonger gaet / ende soo veel Recht heeft als speciaal.

Vrag. Welcke zijn legale Verbanden ende Hypotheecquen die yemandt by de Wetten gegeven werden.

Antw. Veelderhande: Alsoo werden / I. dooz de Wet sonder boozgaende bedingh geprefereert booz alle andere schulden / de doodt-schulden / l. 14. §. 1. l. 45. ff. de Religios. & sumpt. funer.

II. De Hups hupzen ofte Landt-hupzen en op de goederen in de Hupsen ofte op de Landen gebracht ende bevonden / l. 2. cum seq. ff. in quib. caus. pign. vel hypothec. tacite contrah. Grot. Inleyd. lib. 2. tit. 48. num. 21.

III. Het gemeene Landt op de goederen / van die ghene de welcke eenigh bewindt van des Gemeen-Landts middelen hebben gehad / Sande lib. 3. tit. 12. defn. 1.

IV. De Wees-kinderen op de goederen van hare Voogden over het gunt het bewindt van hare goederen aengaet / ende meer andere / waer van breedter te sien Rooms-Hollandts-Recht lib.4. het 1. Deel, cap.8.

Wra. Wat Recht gebruycken de selve onder mal-kanderen.

Antw. Nisser vele legale Verbanden te sauten komen / gaet altijd de oudste voor / per regulam : qui prior est tempore, potior est Jure, l.2.4. ff. qui potiores in pignore.

Wra. Conventioneel Hypotheecq hoe veelderhande is het ?

Antw. Speciael ende Generael : anders in't bysonder ofte algemeen.

Wra. Wat is Speciael of Generael Hypotheecq.

Antw. Generael Hypotheecq is van alderhande goet / ende Speciael van dit of dat goet / in't bysonder.

Wra. Hoe geschiet Speciael Hypotheecq van on-roerend goet.

Antw. Niet alleen door oberkorniste / maer moet by de Magistraet van de plaets daer het goet gelegen is / schriftelijck gepasseert / bezegelt / ende aldaer in een publijck Register ende Prothocol aengeteykent werden / ende daer-en-boven den 40^{en} penningh van 't gunt daer vozen het belast ende beronderpandt werdt / ten behoeven van het Gemeene-landt betaelt werden ; Placcaet van den 9. May 1529. ende Placcaet van den 40. penning, art. 10. 11. Grot. Inleyd. lib.2. cap.45. num.36.37.

Wra. Hoe geschiet Generael Hypoteecq.

Antw. Daer voor is genoeg dat het maer voor een Gerecht in de Probinie van Hollandt geschiet
son-

sonder onderschept/ Politic. Ordonn. art. 35. Grot. aldaer/ num. 28. uytgesondert alleen tot Amster-
dam/ alwaer Generael Hypotheecq vooz een ander
Gerecht / ofte Magistraet gevest / aengaende de
onroerende goederen aldaer gelegen / van onwaer-
den is ; Oetroy van den 8. Maert 1594. Grot. In-
leyd. lib. 2. cap. 48. num. 48.

Vrag. Moghen dan de Notarissen gheen passe-
ringe/ ofte verbandt van onroerende goederen doen ?

Antw. Neen ; ende is de stipulatie onder ver-
bandt van persoon ende goederen , roerende ende on-
roerende, geen uytgesondert , &c. die sy gewoon zijn
in haer Obligatien te ghebruycken / vooz soo veel
krachteloos / om dat het by de voozberhaelde Plac-
caten uytzuckelijck is verboden anders als vol-
gens het gestatueerde / de onroerende goederen te
nogen verbinden / op peyne van nulliteyt.

Vrag. Wat ondericheydt isser in het Recht van
Generael of Speciael Hypotheecq.

Antw. Dat jonger speciael Hypotheecq gepre-
fereert werdt vooz generael / schoon het ouder is /
Politic. Ordonn. art. 35. Maer onder meer specia-
le of generale verbanden die gelijk Recht hebben /
ende op een ende het selve goet gevest zijn / gaet het
oudtste altijd vooz / volgens den steegel : Die eerst
komt , die eerst maelt. l. 2. 4. 7. 8. II. ff. qui pot. in
pignore.

Edoch en heeft dese distinctie binnen Amstelre-
dam gheen plaets / om dat aldaer niet anders als
generale verbanden werden gepasseert / de welcke
effect hebben van speciael / ende gaet aldaer d'out-
ste vooz de jonghste / ende zijn de selve in faueur
van de Regotte / by Privilegie vooz van den veer-
tighsten penningh.

Vrag.

Vrag. Hoedanigh werdt Pandt, dat is, verbandt ende fekerheydt van roerende goederen verkregghen.

Antw. By oiberkomste ofte toe-segginghe by geschryfte/ het zo onder de handt / ende simpelich ondertepkent voor Notaris ende Getuygen / ofte andersints als een puyljck Instrument ghepasseert.

Vrag. Wat onderscheydt is tusschen de selve?

Antw. Dat een Notariale Obligatie / ofte anders een puyljck gheschryfte (daer onder oock een Obligatie by ende in de teghenwoordighejdt van drie Getuyghen getepkent / gereekent wert) op de roerende goederen voor simpele handt-schryft gaet / ende soo heel Recht heeft op de roerende goederen / als speciael Hypotheecq op de onroerende goederen / l. ii. Cod. qui potior. in pignor. ende onder meer van de selve die gelijck Recht hebben / gaet de oudtste mede voor. Siet voorts Rooms-Holl. Recht, het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 8. num. 7.

C A P. IV.

Van Bewaer-gevingh.

Vrag. Wat is Bewaer-gevingh?

Antw. Is een handelinge waer by yemant eens anders goedt te bewaren aen-neemt / om het selve t'allen tijden wederom te geben / l. i. ff. de positi.

Vrag. Hoe veelderhande is Bewaer-gevingh?

Antw. Tweederhande / andere de welcke eygentlijck Bewaer-gevingh wert genoemt / ende simpelich toe gaet ; andere die men Onderrecht-legginge noemt.

Vrag.

Vrag. Wat is onderrechtlegginge?

Antw. Een verzekeringe van een twijffelachtige of dingh-plichtinge sake onder den Rechter.

Vrag. Hoe veelderhande is Onderrecht-legginghe?

Antw. Willige/ ofte onwillige.

Vrag. Wat is willige onderrechtlegginge: ende hoe wert de selve gedaen?

Antw. Willige onderrechtlegginge is: soo wanneer mijn schult-eysscher het geen ick hem schuldigh ben/ niet en wil ontfanghen op soodanige manier als ick het hem geben wil: ende ick hem 't selve om daer dooz den Interest te ontgaen/ wettelijck dooz een Gerechts-hode/ of dooz een Notaris ende twee Getuygen/ met opene Beurse ende klinkhenden Gelde gepresenteert hebbende/ op kosten van ongelijck/ onder den Rechter brenge/ vulgo, Consignatie. l. 1. §. ult. l. 7. ff. & l. 6. l. 19. Cod. de Usaris.

Ontwillige is soo wanneer de onderrechtlegginge byzobisse permant dooz sententie van den Rechter werdt op-gelepd/ l. unic. Cod. de Sequestrat. pecun.

C A P. V.

Van Verbruyck-leen.

Vrag. Wat is verbruyck-leen?

Antw. Verbruyck-leen is: daer by iets dat met het verbruycken vergaet/ aen permandt met soodanigen sin wert overgegeven/ dat die gene die 't selve ontfanght/ soo veel van gelijcke slaghe ende gelijcke deught/ wederomme sal geben/ het zy dat

Het selve om winst / dat is / als men behalven het geleende van gelijcke soorten ende deught weder te ontfangen ; daer-en-boven noch bedinght soo veel als men dooz het ontbeeren van dat goedt te kozt komt / ofte dat het ter minne geschiedt / l.2. ff. de reb. Credit. pr. Instit. quib. mod. re contrah. oblig.

Drag. Waer in bestaet Verbruyck-leen ?

Antw. Meest in meetbaer / telbaer / ofte weegbaer goedt / doch wel meest in gheleent gelt ; l. 34. §. 1. de Usuris l. 3. Cod. Si certum petatur.

Drag. Wat ende hoe veel ghewin ofte Interest magh men voor geleent gelt bedingen ?

Antw. Niet hoogher als acht ten hondert in't Jaer / l. 26. Cod. de Usuris. Placc. van den 4. October 1540. Ende is 't sake dat wel Interest bedongen was / doch niet begrootet hoe veel / ofte dooz versump van betalingh / naer behoorlijcken ghemaint te zijn / behoorden betaelt te werden / werdt de selve selfs onder de kooplyden niet hooger genomen als jegens den penning seshien / ofte twintigh in't Jaer / of minder naer gemeene cours / als alleen in de Banck van Leening / dat is / de Lombardt / Bodemerpe / ende Asscurantie / daer in den Interest boven de gemeene cours wert toegelaten ; ende soo veel de Bodemerpe ofte Asscurantie aengaet / wel tot twintigh ofte meer ten hondert / naer dat het perijckel groot is. Siet van dese materie breeder by Hugo de Groot Inleyd. lib. 1. cap. 10. Rooms-Hollandes Recht lib. 4. het 1. Deel, cap. 5. num. 3.

C A P. VI.

Van Bruyck-leen.

Vraag: Wat is Bruyck-leen?

Antw. Bruyck-leen is daer by iets ter minne ende sonder eenigh winst-bedingh gheleent wert/ met condittien dat het selve soo goet en quaet wederom sal gegeven werden / l. 1. ff. Commodati. sulcks dat het ongeluck ofte schade dat aen sulck goet by misbruyck of versupin van den Leentontfanger wierde veroorzaecht / by soude moeten vergoeden / §. 1. Instit. quib. mod. re. contrah. oblig. l. 5. §. 2. ff. commodati. Siet mede van dese materie Hugo de Groot in sijn Inleyd. lib. 3. cap. 9.

C A P. VII.

Van Koop.

Vraag: Wat is Koop?

Antw. Koop is handelinghe / daer by bedongen wert den eygendom van seker goet vooz sekere somme gelt te leveren ende ontfangen/ ende wert de handelinghe vooz voltrocken gehouden/ soo haest als de prijs vast gestelt is/ al is 't dacter noch geltt gegeven/ noch des saecks over-gifte is geschiedt / l. 2. §. 1. ff. de contrah. empr. ende van die tijdt af vermagh den koper om de koop-schat / ende den verkoper om de leveringhe van het verkochte goet aengesproken werden : Een ware dat wydzuchtlijcken was bedonghen / wanneer dat de aenbaerdinge van het gekochte goet / ofte oock wan-

met de betalinge van den bedongen prijs soude geschieden.

Drag. Wat effect ende onderscheydt heeft het dat de betalinge ofte leveringhe op dagh ende op sekeren tijdt bedongen wert te geschieden ofte niet?

Antw. Dat/indien de koop simpelich toegaet/ alsdan het verkochte goedt / staet tot bate / schade/ ende perijckel van den kooper/ §. 3. Instit. de empt. & vendit. l. 10. 11. ff. de periculo & commodo rei vend. ofte andersints indien daer sekeren tijdt van aenbaerdinge ende leberinge was gestelt / soude de schade ende perijckel komen tot lasten van den kooper/d. §. Instit. ende aengaende de betalinge van den bedongen prijs/ indien de koop simpelich was geschiedt / wert verstaen dat het om contant / ofte gereedt geldt geschiedt / ende sulchs den epgendom van het verkochte goedt/ oock na de leberingh/ verstaen wert den kooper eygen te blijven / soo langhe den bedongen prijs niet en is voldaan / ende hy al tijdt sijn goedt by quade betalinge / wederom soude mogen halen indien het noch in wesen was : maer indien de koopmanschap op dagh was geschiedt/ ende sulchs eenigen tijt van betalinge was gestelt / alsdan soude den epgendom met de leberinge overgaen / ende verstaen werden dat de koopmanschap den kooper toevertrouwt was/ §. 41. Instit. de rer. divis. l. 19. ff. de contrah. empt. Siet hier verder 't Rooms-Hollandts-Recht/ l. 4. het 1. Deel, cap. 12. num. 3. ende volgende.

Drag. Hoe ende wanneer geschiedt de leveringhe ende eygeningh van het verkochte goet.

Antw. Soo veel aengaet de roerende goederen/ werden voor gelebert ende voldaan gehouden met de overleveringhe van dien / §. per traditionem 40.

Instit. de rer. divis.

Maer den eygendom van de oueroerende goede-
ren gaet niet eer aen den koper ober/voor dat hem
daer van de wettelijke opzichte voor de Magi-
straet van de plaets daer het goetd gelegen is/wert
gedaen/ende den 40^m penning daer van is betaelt:
Placcaet van den 9. Mey 1529. Placc. van den 40^m
penningh, art. II.

Wra. Wie mogen koopen ende verkoopen?

Antw. Alle de gene die handelen ende haer sel-
ben krachtelijken verbinden kunnen/ waer van
hier voor gesepd is.

Wrag. Wat voor bedingen ende conditien magh
men by koop aengaen?

Antw. Alle ende soodanighe als de handelaers
willen/ die maer eerlijck/ behoorlijck/ ende niet de
gemeene onderhoudinge ober-een-komen/ §. 24.
Instit. de inutilib. stipulat. waer van sommighe de
koopmanschap als eygen zijn/ende elck in sijn soor-
te. Siet daer van ende van dese materie/ Rooms-
Hollandts-Grecht lib. 4. het I. Deel. cap. 12.
ende 13.

C A P. VIII.

Van Huyr.

Vraag: Wat is Huyr?

Antw. Huyr is een handelinghe daer by het
gebruick van secker goetd / voor een sekeren tijdt/
om seker gelt wert toegelaten ende aengenomen.

Wrag. Van welck goetd handeltmen meest by
Huyr?

Antw. Van alderhande goetd ende wel meest
van huysen ofte landen.

Vrag. Hoe werden de verhuyrde Huysen ofte Landen gebruyckt?

Antw. Volgens de **Conditien** ende **Doorwaerden** daer van gemaect/ mondelingh ofte schriftelijck; maer van Landen werden schriftelijcke **Conditien** herepscht; **Plaec.** van den derden December 1524. **Politie. Ordonn.** art. 30. 31.

Ende daer geen expresse **Conditien** weghens het gebruyck zijn gemaect/ moet den **Huyrder** het gehuyrde naer behooren ende op gelijcke wijsen als men 't selve gewoon is/ gebruycken. Sulcks indien permandt een stuck **Weylandt** hadde gehuyrt/ soude het selve niet beteelen nochte insteecken ningen/ arg. l. 35. §. 1. ff. locati. Siet de **Consult.** ende **Advys.** het 1. Deel, **Conf.** 215.

Vrag. Magh men het gehuyrde aen een ander wel over doen?

Antw. Ja/ ende sulcks geschiet dagelijcks/ ten ware dat anders was bedonghen/ l. 6. **Cod. locati.** siet mede van dese materie berder 't **Rooms-Holl.** **Recht/ lib.** 4. het 1. Deel, cap. 14. num. 3.

C A P. IX.

Van Maetschap ende Gemeenschap.

Vrage: Wat is Maetschap?

Antw. Is een handelinge daer by den een met de ander **Gemeenschap** van goet ofte van dienst aengaet/ om winst te doen/ het zy in 't geheel/ ofte deel/ ende in sulcher boeghen als by de **handelaers** wert bedongen.

Vrag. Wat is Gemeenschap?

Antw. Gemeenschap is eygentlyck als sulcks
stil-

stilswijgende sonder bedingh ende metter daedt geschiedt.

Alfooo wert by ons tusschen Man ende Vrouw stilswijgende Gemeenschap getroffen van alle goederen sonder eenigh onderschepdt/ ten waer het selbe niet contrarie bedingh vooz het aengaen ende voltrecken van het Huwelijck by huwelijcke Voorzwaerden was bepaelt / ofte wegh genomen / het welck soo in het tweede ende verder / als in het eerste Huwelijck plaets heeft. Siet mede hier van breeder Rooms - Hollandts - Recht / lib. 4. het I. Deel, cap. 15.

C A P. X.

Van Trouw ende Huwelijck.

Vrage: Wat is een Huwelijck?

Antw. Een Huwelijck is een onverbzikelijcke t' samen-voeginghe ende ondeyfbare gemeenschap van Man ende Vrouw.

Vrag. Wie mogen Huwelijck aengaen?

Antw. Alle personen die het dooz haer selfs / ofte dooz de Wet niet verboden en is handelinge aent te gaen / midts dat de Jongmans boven de 14. ende de Dochters boven de 12. jaren out zijn / ende de Jongmans beneden de 25. ende de Dochters beneden de 20. Jaren / hebben daer toe consent van hare Ouders van noode / de welcke het selbe naer haren wille mogen toelaten ofte wepgeren; maer hare kinderen boven de voorszreben Jaren gekomen zijnde / 't welck in stuck van 't Huwelijck vooz meerder-jarighejdt wert gerekent / moghen sy het selbe sonder wettige redenen niet wepgeren. Siet de politicq. Ordonn. art. 3.

Vrag. Moeten oock de Wees-kinderen die geen Ouders en hebben, tot het voltrecken van haer Huwelijk, het consent van hare Vooghden hebben, gelijk andere van hare Ouders?

Antw. Haer-luyder consent wert meer om eerbaerheydts wille als uyt nootsaekelijcheydt verpyscht / sulchs dat sy het selve sonder wettige redenen ter arbitragie van de Magistraten daer toe gestelt / nimmermeer en mogen wepgeren: doch hier van zijn in sommige Steden expresse Keuren / dat haer-luyder consent oock nootsaekelijk is. Siet hier van Rooms-Hollandts Recht het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 17. num. 6.

Vrag. Welcke zijn wettelijke redenen dewelcke de voortganck van een Huwelijk beletten?

Antw. T selve staet veel aen de bescheydenheyt van de Magistraten daer ober gestelt: doch zijn daer van de principaelste: voorgaende Trouwbeloften met een ander / ofte te na-Maeghschap: daer van de oudste beloften soude moeten voorgaen / l. 18. Cod. ad leg. Jul. de adulter, polit. Ordonn. art. 14. 15. & seq. ende te na-Maeghschap het Huwelijcken metter daed verbiedt / waer van de politic. ordonn. art. 5. junct. l. 2. Cod, de incest. nupt.

Vrag. Wat is te na-Maeghschap om met een ander te mogen trouwen?

Antw. Alle opgaende ende nedergaende Magen sonder eyndt / ende tusschen zyd-magen / tot in het vierde lidt / het selve uytgesondert / sulchs dat Susters ende Broeders-kinderen / als bestaende den anderen in het vierde lidt / de eerste zijn die aen den anderen mogen trouwen.

Wat verder tot het solemniseren van een Huwelijk

lijck verepfcht werdt / is te sien in het 3. Artijckel van de politijcke Ordonnantie. Siet mede Rooms-Hollandts Recht, lib. 4. het 1. Deel, cap. 17.

C A P. XI.

Van Vooghdye ende Vooghden.

Vraag: Wat zijn Vooghden?

Antw. Regeerders ofte Toesenders van Weesen.

Vraag. Wie zijn Weesen?

Antw. Kinderen die gheen Ouders en hebben/ ende beneden de 25. jaren oudt zijn/ soo wel Dochters als Jonghmans sonder onderschepdt.

Vraag. Hoe veelderhande Vooghden zijnder?

Antw. Tweederhande: Testamentaire / ofte Wettige.

Vraag. Wie zijn Testamentaire Vooghden?

Antw. Die by uiterste wille werden gestelt tot regeerders ende toesenders ober de persoon / ofte het goedt van minder-jarige / Vaderloose of Moederloose Kinderen / het is in't geheel of vooz een gedeelte.

Vraag. Wie zijn wettige Vooghden?

Antw. Die by ghebreck van Testamentaire Vooghden / by de Magistraet van de plaets daer het sterfhuys is gevallen / naer gedane ondersoecht werden ghestelt / ende wert op het stellen van dien regard genonten op de naeste bloedt-bzienden / in dien die bequaem zijn / alles onder de opper-boogdpe van de selbe Magistraten / anders Wees-mee-steren.

Vrag. Wat is het Officie van een Vooghd?

Antw. Al-er hy in de regeringe van de minder-jarige Weesen hare goederen treedt / moet hy perfecten Inventaris en beschrijvinge maken van alle der Weesen goederen ende inkomsten / ende jaerlijcks of ont de twee jaren behoorlijke reeckeninge doen van sijn bewindt/aen der Weesen andere handten / ofte aen het Gerecht / moeten oock de Penningen der Weesen ten meesten oorhoir belegghen / ende voorts alles doen wat een Vader ende getrouwe besorger van sijne kinderen schuldigh is.

Vrag. Wanneer eyndicht de Vooghdye?

Antw. I. Met de vijf-en-twintigh Jaren der Weesen / soo wel Dochters als Jonghmanns / sonder onderscheydt.

II. Met het Huwelijck naer hoorzgaende consent / wille ende toelatinge der Vooghden / anders indien het Huwelijck tegens wil / ende consent van de Vooghden was aengegaen / soude de Vooghden de regeringhe van het goet tot de vijf-en-twintigh Jaren aen haer kunnen behouden / indien sy willen.

III. Werden sommige Weesen om bysondere redenen met kennisse ende advijs van Vooghden / oock beneden hare Jaren door veniam ætatis by de Staten tot de regeringhe van hare goederen toegelaten / het welcke hoe dat het geschiedt / ende wat voorts inde materie van Vooghdye te passe komt / siet Kroons-Holl. Recht / lib. 1. het 2. Deel, cap. 3. num. 7. ende deurgangs / Grot. Inleyd. lib. 1. cap. 8. 9. 10.

CAP. XII.

Van Laft-gevingh.

Vraag: Wat is laft-gevingh?

Antw. Is een handelinghe daer by pemandt aenneemt pets vooz een ander te verrichten.

Vrag. Hoedanigh geschiedt laft-gevingh?

Antw. Mondelingh of schriftelijck/ dat is/ by Procuratie.

Vrag. Hoe veelderhande soorte van laft-gevingh by procuratie isser?

Antw. Tweederhande/ Procuratie ad lites, of te Procuratie ad negotia.

Vrag. Wat is procuratie ad lites.

Antw. Daer by pemandt laft gegeven wert om een Proces te verholgen.

Vrag. Wat is procuratie ad negotia.

Antw. Daer by men pemandt laft geeft pets te handelen/ doen ofte outfangen.

Vrag. Die procuratie ad lites ofte negotia heeft, mag die den selven laft oock aen een ander over doen?

Antw. Neen/ ten zy de Procuratie/ Inhoudt/ de clause van Substitutie/ dat is/ speciale laft om een of meer in sijn plaetse te substitueren.

Vrag. Wat voor saken magh men yemandt belasten voor hem te doen ende uyt te voeren?

Antw. Alderhande die maer eerlijck ende geozloft zijn/ l. 6. §. 3. l. 22. §. 6. ff. mandat. Siet van dese materie breeder Grot. Inleydingh lib. 3. cap. 12. Rooms-Holl. Recht, lib. 4. het 1. Deel, cap. 16.

C A P. XIII.

Van Mede-schult ende Borghtochte.

Vrage: Wat is mede-schult?

Antw. Mede-schult is soo wanneer meer personen haer te gelijk als principale schuldenaren verbinden/ tot. tit. ff. de duob. aut plurib. reis.

Wrag. Hoe verre zijn de selve gehouden?

Antw. Mogen altydts volstaen midts betalende elcks haer portie in de schult / ende wert het selve gensemt het beneficie de duobus aut pluribus reis debendi. l. 11. ff. de duob. reis auth. hoc ita. Cod. eod. Novell. 99. cap. 1. Grot. Inleyd. lib. 3. cap. 3. num. 12. Prostad. suprem. Cur. decis. 98. Ten ware hem pder handelinge ende elcks een booz al ende in solidum verbonden hadde/ Grot. aldaer num. 54. ende daer-en-boven het beneficie de duobus aut pluribus reis debendi, expresse was gerenucieert / ofte dat de andere mede-principalen notorie waren insolvent ofte uptlandigh / auth. praesenti. Cod. de fidejuss. Rooms-Hollandts-Recht/ lib. 4. het 1. Deel, cap. 16. num. 1.

Wrag. Wat is Borghtochte?

Antw. Daer hy pemandt sich booz een ander principael schuldenaar tot meerder verskerthepdt verbindt/ pr. Instit. de fidejussor.

Wrag. Waer inne ende hoe verre zijn de selve gehouden?

Antw. Dat sy booz den principalen schuldenaar moeten betalen / midts dat hy eerst uptgewonnen ende geexecuteert zy / wyt kracht van het beneficie Ordinis & Excusiois, ende indien daer meer Bozgen

gen zijn/ elcx booz sijn gedeelte in het gunt datter te hozt komt/ wpt kracht van het beneficie Divisionis den Borgen competerende: Ten ware de Borgen haer selven hadden gestelt/ booz Borgen als mede-principalen elcx een booz al ende in solidum, ende expresse de beneficien Ordinis Divisionis & Excus-sionis, hadden gerenucieert ende affstandt ghe-daen.

Vrag. Wie mogen Borgen zijn, wie niet?

Antw. Al die haer selven krachtelijck verbin-den kunnen/ uptgesondert Vrouwen/ de welcke upt sonderlinghe redenen by het beneficie Senatus-consult. Vellejani is vergunt/ dat haer ghedane Bozgtichte haer niet verbinden en sal/ l. ult. §. 1. 2. ff. ad Senatuscons. Vellejan. ende sonderlinghe niet/ dooz de Bozgtichte booz haer mans schuldt ghe-daen/ wpt kracht van het beneficie authenticę, si qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan. ten ware si de selve beneficien expreffelijck hadden ge-renuniecieert.

Vrag. Hoe moeten foodanige renunciatiën wer-den gedaen?

Antw. Expreffelijck ende soo dupdelijck dat daer van moet blijcken/ dat die gene die de renun-ciatië doet/ de krachten van dien wel verstaen heeft ende daer van wel onderrecht is. Siet boozes van dese materie Rooms-Holl. Recht het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 2.

HET TWEEDE DEEL.

Handelende van Erffenissen soo
by Uyterste willen, als *ab intestato*.

C A P. I.

Van Erffenisse by Uyterste-wille.

Vraag: Wat is Erf-latinge by uyterste wille?

Antw. Is een verklaringe van het gene men
permant upt sijn achter-gelaten goederen wil doen
hebben.

Vrag. Hoe veelderhande is Erf-latinge.

Antw. Erf-latinge ofte makinge.

Vrag. Wat is Erf-latinge alsoo geseydt?

Antw. Wanneer het selve by tijtel van Erfge-
naem ofte Institutie geschiedt.

Vrag. Wat is makinge?

Antw. Wanneer permandt simpelich vets ge-
maecht wert sonder tijtel van Institutie/oste Erf-
genaem/ anders legaet ofte legateren.

Vrag. Waer in bestaet het onderscheydt van Erf-
latinge ende makinge.

Antw. Het principaelste is dat een Erfgenaem
het zy in't geheel ofte vooz een gedeelte/ in alles het
recht van den overleden bekrigcht soo wel van
voordeel als nadeel / ende de makingh beurder an-
ders legataris niet het gemaechte simpelich moet
afftaen/ des dat hy wederom in de lasten des Boe-
dels niet gehouden en is/ §. 1. Instit. de hered. qua-
lit. & differ. l. ult. Cod. de hered. act. §. 1. instit. de

legat. junct. l. 13. Cod. de hered. instituend.

Vrag. Hoe veelderhande is Institutie ofte Erf-latinge?

Antw. Institutie wert verdeelt in bype / waer mede men sijn bype wille in alles magh doen / ofte verbonden / anders fideicommiss.

Bype Erf-latinghe gheschiedt wederom enckel / met een lit / ofte met verdere leden / by Substitutie.

C A P. II.

Van Institutie legitime ende falcidie portie.

Vrage: Wat is institutie eygentlijck genoemt?

Antw. Is een Erf-latinghe daer by den Erf-beurder Recht krijght / omme in ende ober het gunt daer inne by geïnstituert wert / te komen in de plaets van den overleden / ende sijnen Boedel met vollen Rechte van eygendom aen te haerden.

Vrag. Wie mogen tot Erfgenamen gestelt werdē?

Antw. Het stellen van Erfgenaem is by ende onbedwongen / ende magh men tot sijn Erfgenaem stellen wie dat men wil / uytgefondert dat Ouders hare Kinderen / en Kinderen hare Ouders; Item Broeders ende Sisters malkanderen / so wanneer oneerlijke personen / booz haer werden gestelt / in't geheel niet moghen booz- by gaen / ofte ont-erven / maer de selve moeten haer gerechticheydt als een nootzakelijck erfdeel genieten / vulgō, legitime portie / ten waer om wettige redenen.

Vrag. Wat ende hoe veel is de legitime portie?

Antw. In de Kinderen de welke byj ofte meer sijn in't getal / de helft ; ende in vier of minder / het gerechte derdendeel ; ende in de Ouders / Broeders

ende Suffers in cas oneerlijke personen hoor haer
zijn gesiet/ insgelijcks een derde deel van het gunt
hy andersints/by versterf sonden hebben moeten er-
ben/ Novell. 18. cap. 1.

Vrag. Waer in moet de legitime portie bestaen?

Antw. In een vallen ende byen eygendom/son-
der dat daer inne eenige belastinge ofte beswaernis-
se plaets heeft/ Novell. 18. cap. 3. l. 21. Cod. de in-
offic. testam. ten waer soodanighe beswaernisse
streckte tot boozdeel van de kinderen selfs/ ende het
selve geschiede wpt goede insichten ende om besten
wille/ sonder dat de kinderen daer mede wierden
berongelijckt/ gelijk of pemandt sijne kinderen
goederen hadde verbonden/ende gewilt dat hy hem
met de vruchten soude te vreden houden/ om dat de
schuldenaren hem het selve niet en souden ontret-
ken. Siet Sande lib. 4. tit. 2. de fin. 3. Rooms-Hol-
landts-Recht het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 3.
num. 12.

Vrag. Wat ende hoedanigh Recht verkrijght een
Erfgenaem op den Boedel ende goederen van den
overleden?

Antw. Dat hy in alles de persoon van den
overleden representeert/ ende dat hy de lasten des
Boedels ende de wech-gemaecte legaten voldoen
hebbende/ hoorz alles als sijn eyghen naer hem
neemt/ indien hy alleen genoemt is; ende indien
meer Erfgenamen beneffens hem ghenoemt zijn/
met gelijcke of met soodanighe portien als den Te-
stator heeft wptgedrukt/ §. 1. Instit. de hered. qual.
& differ. l. 8. ff. de acquir. heredit. l. 24. ff. de Verb.
Significat. l. 59. l. 62. ff. de Reg. Jur.

Vrag. Maer indien alle otre de meeste goederen
boven de lasten by legaten waren wech-ghemaect,
sou-

soude hy die alle moeten voldoen?

Antw. Neen hy; maer soude mogen volstaen midts behoudende vooz hem een vierde-part van de ober schietende goederen / ende de reste distribue-rende onder de legatariffen elckis pro rato, ende soo verre het mochte strecken/het welck genoemt wort quarta falcidiae pr. Instit. & tot. tit. ff. ad leg. falcid. ten ware de detractie van de falcie hy den Testateur updruckelijck was verboden/ Nulq. sed quum testator. Cod. eod.

Vrag. Wat moet den Erfgenaem doen, die hem met de detractie van de falcidie wil behelpen?

Antw. Hy moet binnen behoorzijcken tijdt/perfecten Staet ende Inventaris doen maken van den Boedel / of hadde hy sich selven in den Boedel gestelt / ende eenige Acten hereditair gepleegt sonder 't selve gedaen te hebben / soude daer van ver-steken zijn.

Vrag. Welcke zijn de wettelijcke oorsaken daerom de Kinderen van hare Ouders, ende de Ouders van hare Kinderen mogen ont-erft werden?

Antw. Verschepden/ de welcke tot sekere soozte werden gebracht.

Vrag. Welcke zijn die?

Antw. De oorsaecke daerom de Ouders hare Kinderen mogen ont-erven/ zijn dese:

1. Indien een kind sijn Ouders geslagen heeft.
2. Gemjurieert.
3. Naer 't leven van de selve gestaen.
4. De selve om schult gebangen; buyten sinnen ofte in armoede zijnde / niet gheadfisteert.
5. Criminelijck beschuldigt.
6. Van den Wyant gebangen/niet gelost.
7. Grootte merckelijcke schade gedaen.
8. Belet Testament te maken.
9. Sijn Ouders Bedde bebleekt.
10. Een Ketter.
11. Een

Hoere. 12. Een Gynchelaer. 13. Een Kanner-
speelder. 14. De byanden des Landts ofte ander
quaet gefelschap gebolght. 15. Ende ten laetsten/
volgens het Placcaet van den Keeser/ de Huiwelij-
ken byten consent van hare Ouders/ noch min-
der-jarig zijnde/ Novell. 115. cap. 3. en diergelijke.

De oorzaken waerom de Ouders van hare kin-
deren mogen worden ont-erst/ zijn: 1. Indien de
ouders hare kinderen ter doot hebben beschuldigt.
2. Naer 't leven gestaen. 3. Indien de Vader sijn
Soons Wif ofte Wifit ondeckt. 4. Belet Testa-
ment te maecten. 5. Indien een van de Ouders
naer des anders leven heeft gestaen. 6. Hare kin-
deren met rasernye behangen/ verwaerloost. 7. By
de byanden gebangen/ niet na vermogen getracht
te lossen. 8. Tot Ketterpe of wangelooft verballen/
ende gelijcke ofte swaerder oorzaken/ Novell. 115.
cap. 4.

Drag. Hoedanigh moct de ont-erffenisse ghe-
schieden?

Antw. De selve of gelijcke oorzaken moeten by
Apterste-wille wtgedruckt werden/ by den Rech-
ter hoor wettigh verklaert/ ende by den Erfgenaemt
waer-gemaect ende betwefen werden. Siet Grot.
Inleyd. lib. 2. cap. 18. vers. doch daer zijn. Kroons-
Holl. Recht/ lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 11.

C A P. III.

Van Substitutie.

Vraag: Wat is Substitutie?

Antw. Daer by/ dat by gebreke ofte hoor
over-

oerlijden van d'een of d'ander van de gestelde erfgenamen / een derde in sijn plaets wert gestelt / aldus : Indien Jan mijn Erfgenaem niet en is / ofte dat hy beneden sijn 25. jaren / of sonder kinderen / &c. komt te oerlijden / sal Pieter in sijn plaets mijn Erfgenaem wesen.

Vrag. Hoe veelderhande is Substitutie.

Antw. Substitutie was van oudts veelderhande / andere directe, de welke by maniere van Erfgenisse / andere indirecte ende oblique, de welke by manier van fideicommiss toegeaet.

Dese werdt wederom verdeelt in vulgaire, pupillair. quasi pupillare, ofte exemplare, ende militare.

Vrag. Wat is vulgare Substitutie.

Antw. Is een gemeene soorte van Substitutie / daer by yemant generalijcken wert gesubstitueert / in sulcken cas / indien den gestelden Erfgenaem geen Erfgenaem en is / het zy dat hy geen Erfgenaem wesen en kan / of dat hy geen Erfgenaem wesen en wil / ofte hoe dat het soude mogen geschieden / dat hy gheen Erfgenaem en is / sonder onderscheydt / pr. Instit. de vulgar. Substit. l. 1. §. 1. ff. eod.

Vrag. Wat is Substitutio pupillaris, ende quasi pupillaris, ofte exemplaris.

Antw. Pupillare Substitutie is / daer by een Vader vooz sijn jonge kindt dat noch geen Testament maken mocht / indien hy beneden sijn jaren quant te oerlijden een Erfgenaem stelde / quasi pupillaris ofte exemplaris, daer by een Vader vooz sijn doomal / of sumeloos kindt / een Erfgenaem behoos / l. ult. Instit. de Substitutione. Doch beyde dese en hebben by ons geen plaets. Siet hi coms-

Hollandts Recht / lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 6.

Vrag. Wat is *Substitutie militair*.

Antw. *Substitutio militaris*, anders compendiosa, of breviloqua genaemt / is daer by onder eene maniere van spreken / verschepde voorballen ende conditien werdt gestelt daer by *Substitutie* plaets sal hebben / l. 15. ff. de vulg. & pupill. l. 8. Cod. de Impub. & aliis Substit. als by voorbeeld / indien ick sepde: Ick stelle Jan tot mijn *Erfgenaem* / maer indien hy beneden sijn 25. Jaeren / ongetrouwt / of sonder kinderen komt te sterben / sal Peter in sijn plaets mijn *Erfgenaem* zijn / of diergelijke: soo moet Peter in een der selver gevallen in de plaetse van Jan / mijn *Erfgenaem* werden.

C A P. IV.

Van verbonden ende *Fideicommissaire* *Erffnisse*,
lijftochte, ende *Trebellianique* portie.

Vrag: Wat is *Fideicommiss* of verbonden *Erffnisse*?

Antw. Daer by den *Erfgenaem* belast werdt de *Erffnisse* naer sijn doot / ofte naer sekeren tijt / of by seker gebal / aen een ander ober te laten gaen / anders genaemt *Erf-latinghe* ober de handt / ont dat het van d'eene handt in d'ander gaet / ende dat soo menighmael als de wptgedzuchte wille vanden maker dat bereyscht.

Vrag. Indien den maker geseydt hadde, ick wil dat mine goederen niet uyt mijn Geslacht ofte mijnen bloede sullen vervreinden, sonder te segghen hoe lan-

lange dat soodanigh verbandt sal duyren, ofte in wat ordre de goederen sullen werden gedeelt, hoe sal men het selve verstaen?

Antw. Wert verstaen dat soodanigh verbandt niet verder plaets en heeft als tot het vierde lidt toe inclusys/ dat is/ het selve daer binnen gerekent/ Novell. 159. cap. 2. vers. quod autem; in verbis, post quatuor generationes. Ende gaet de Erffentisse niet volgens de successie van den Testateur / maer van de laetste besitter die van des Testateurs linie gekomen is. Siet Rooms-Hollandts-Recht lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 8.

Vrag. Wat voordeel competeert een fideicommissairen Erfgenaem voor soodanigh verbandt ende beswaernisse?

Antw. Dat hy beneffens de overgifte van dien/ een vierde part van de selve goederen voor hem vry magh afstrecken / het welck genaemt wort Trebellianique portie. §. 6. Instit. de fideicomm. & tot. tit. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Ten ware de selve af-trekinghe van de Trebellianique portie by den Testateur updruckelijck was verboden. authent. Sed quum. Cod. ad Senatusconf. Trebellian. Ende midts dat in het selve vierde-part mede werden gereekent de vruchten middertwilen by hem ghenoten/ l. 22. §. 2. ff. eod.

Vrag. Of soodanigh verbodt van detractie van de Trebellianique portie, ende Imputatie van de vruchten in't vierendeel, altijd ende in alle personen magh geschieden?

Antw. Neen: Maer magh soodanigh verbodt van detractie ende Imputatie van de vruchten geen plaets hebben in ende segens hinderen van het eerste lidt / dat is / Zonen ende Dochters/ l. 6.

Cod. ad Senatusconsult Trebellian.

Vrag. Wat is lijftochte?

Antw. Daer by een Testateur vermandt sijn leben langh ofte voor sekeren tijdt vergunt ende bespreekt het vrucht-gebruyck ende genot van seliere goederen daer van hy den eygendom aen een ander maect.

Vrag. Wat moet een Fideicommissaris ende Lijftochtenaer doen voor het aenvaerden van de verbonden ende wegh-gemaecte goederen?

Antw. Pertinenten Staet ende Inventaris maken van alle de goederen onder haer te veruisten/ ende daer beneffens stellen suffisante cautie / den Fideicommissaris voor de restitutie van de selue/ ende den Lijftochtenaer van de goederen soo te gebruycken / dat de lijftochte ge-eyndicht zijnde / de goederen den eygenaer ongeschent sullen overgelevert werden / l. i. §. 6. cum seq. ff. Ut legator. seu fideicommiss. nomine.

Vrag. Magh den Testateur het maken van Inventaris, ende stellen van cautie, verbieden ende remitteren?

Antw. Neen; ende als hy het al schoon dede/ soude het van geender waerden zijn/ soo verre daer yemandt by geintresseert was / arg. l. 7. ff. de ann. legat. & l. 10. Cod. de confirmand. tut. *Revs. stad. decis. suprem. Cur. 33. & 92. Consult. ende Advys. het 1. Deel, conf. 30.*

Vrag. Wat remedie kan men gebruycken indien yemandt geintresseert zijnde jegens een fideicommissaire Erfgenaem of Lijftochtenaer, niet tegenstaende remisie ende verbodt, Staet ende Inventaris begeert, ende den fideicommissaire Erfgenaem of Lijftochtenaer grootelijcks daer aen gelegen is, dat de gelegent-

heydt

heydt ende Staet van den Boedel niet en werde gheopenbaert.

Antw. Dat den selven presentere perfecten Staet ende Inventaris / geslooten / toe-gezegelt / ende den innehoudten niet eede gesterckt / onder een onpartijdige te leberen / om aldaer alsoo geslooten / ter gelegener tijdt te werden bewaert / sonder verdere communicatie / ende is alsoo verscheyde maalen verstaen.

C A P. V.

Van de Successie *ab intestato*, dat is, Versterf-recht.

Vraag: Hoedanigh wert het Hollandtsche Versterf-recht gereguleert.

Antw. Op tweederley wijze / ende wert onderscheyden in het Gemeene Landt-Recht, waer van by de Politicque Ordonnantie van den Jare 1580. ende het Recht van de particuliere Steden / ten wiens verscheite is ge-emanereert het Placcaet op de Successie *ab intestato* vanden 18. December 1599.

Vrag. Welcke zijn de Steden dewelcke haer reguleren naer het placcaet.

Antw. Haerlem / Leyden / Amsterdam / Alckmaer / Hoozn / Enckhuyzen / Edam / Woerden / Daerden / Montckendam / Muiden / ende Purmeren; mitsgaders het Dyck-graesschap van Ghijnlandt / het Landt van Woerden be-Costen / ende be-Noorden Ghijnlandt / ende 't Lant van Woerden upt-besondert Waddingsveen / Kewijck / Boscoop / Sluyppwijck / Blommendael ende Middelhburgh,

Vrag. Welcke zijn de andere Steden ende plaetsen die haer naer politijcke Ordonnantie reguleren, ende sulcks het gemeene Landts-Recht?

Antw. Alle andere Steden ende plaetsen in Hollandt ende West-Overijssel.

Vrag. Wat is de ordre van het Versterf-recht, ende Successie ab intestato/ volghens Gemeen-Landts-Recht, ende volgens de politijcke ordonnantie.

Antw. 1. De eerste ende naeste tot de erffenisse ab intestato, zijn vders kinderen/ kints-kinderen/ en verdere nedergaende afkomelingen by representatie/ politic. Ordonnantie art. 20.

1 I. Deselve onthzreckende / komen Vader ende Moeder/ beyde noch in 't leven zijnde / art. 21. in de goederen van hare kinderen/ maer een van beyde onthzreckende / gaet het goedt in 't geheel aen de bestorven zijde/ art. 27. met dese ordze:

1 II. Eerst aen de Broeders ende Susters/ art. 22. soo wel heele als halve/ vder eben deel/ ende op der selver kinderen ende kints-kinderen by representatie/ dat is/ aen Staechen; Verklaringe op de politijcke Ordonn. van den 13. Mey 1594. verfende dat de selve: des dat de selve den overleden van de bestorvens zijde bestaen.

Vader ende Moeder beyde onthzreckende/ wert de erffenisse gelejdt aen twee gelijcke deelen/ ende gaet d'eene helft aen 's Vaders zijde/ ende d'ander helft aen 's Moeders zijde / mede eerst aen de Broeders ende Susters/ heele ende halve hare kinderen ende kints-kinderen by representatie als vozen; Soq nochtans dat de halve Susters ende Broeders hare kinderen ende kints-kinderen jegens de volle Broeders ende Susters hare kinderen ende kints-kinderen maer met een halve hant en deelen.

Dolle Broeders ontkerkende / wert de erfvenisse tusschen de halve Sisters ende Broeders van 's Vaders zijde / ende de halve Sisters ende Broeders van 's Moeders zijde / half ende half gedeelt / politic. Ordonn. art. 22.

Ende waren daer maer halve Broeders ende Sisters aen d'een zijde / soude de selve met de naeste Bloedverwanten van d'ander zijde gelijk moeten deelen.

IV. Neder gaende af-komelingen van Vader ende Moeder / Broeders ende Sisters heele ende halve der selver kinderen ende kindts-kinderen ontbreckende / volgen de naeste afkomelingen van Broeders ende Sisters kindts-kinderen zijnde buuten het vierde lidt / hoofst voor hoofst / politic. Ordonn. art. 24. 28.

V. De nakomelingen van Broeders ende Sisters kindts-kinderen mede ontbreckende / komen des overledens goederen op de Groot-vader ende Groot-moeder van beyde zijden / ende beyde noch in 't leven zijnde / art. 25. 26. maer een derselver ontbreckende / konit desselfs portie op die gene die den overleden van sijn voor-overleden Groot-vader ofte Groot-moeders zijde naest bestaet / dat is / eerst op de Doven ende Doepen van den overleden / ende hare kinderen by representatie / art. 24. 28. ende soo voort / des dat die gene die maer van den halve bedde bestaen / maer met een halve hant komen deelen / art. 23.

VI. Dese mede ontbreckende / succederen alle verdere Collaterale Bruiden den overleden naest in grade / bestaende met uytfluytinge van andere / ende eben na zijnde / hoofst voor hoofst / politic. Ordonn. art. 28.

Drag. Hoe wert de Succesſie *ab inreſtato* ende het Verſterf-recht inde Steden die haer aen't placcaet van den jare 1599. houden gereguleert.

Antw. 1. De eerſte ende naeſte tot de erffeniſſe zijn mede de Kinderen/ Kindts-kinderen/ ende berdere afkomelinghen van de ſelbe by repreſentatie/ plac. art. 4.

II. By gebreek van neder-gaende komt mede de erffeniſſe op Vader ende Moeder beyde noch in lebende lijve zijnde/ art. 2. Waer het bedde geſcheurt zijnde / ende een van beyde Vader of Moeder ontbrekende / ſoo deelt de langhſt-lebende Vader ofte Moeder de erffeniſſe met des overledens Broeders ende Suſters heele ende halve / ende der ſelver kinderen ende Kindts-kinderen by repreſentatie / met twee gelijcke deelen de langh-lebende Vader ofte Moeder d'eene helft / ende de Broeders ende Suſters t'ſamen/ de ander helft ; Placc. art. 3. midts dat de halve Broeders ende Suſters den overleden van de beſtorven zijde beſtaen / daer nite onderſchept gemaeckt wert in het derde Artijckel. Waer van de Interpretatie in 't langhe te ſien is in 't Kroons-Holl. Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 4. num. 5.

III. De langhſt-lebende Vader of Moeder mede gebrekende / komen Broeders ende Suſters heele ende halve / hare kinderen ende Kindts-kinderen by repreſentatie : met het ſelbe onderſchepdt / dat die gene die maer van een halve zijde komen/ maer niet een halve handt en deelen/ Placc. Art. 4.

Alle Broeders ende Suſters ontbrekende/ wert de erffeniſſe tuſſeljen de halve Suſters ende Broeders van 's Vaders ende van 's Moeders zijde ha-

re

re kinderen ende kindts-kinderen als bozen ghe-
lijckelijck gedeelt. Placc. art. 5.

Maer warendr maer alleen halbe Broeders
ende Susters hare kinderen ende kindts-kinde-
ren van eene zijde / souden de selbe als bozen / met
twee gelijcke deelen komen beneffens Grootvader
of Grootmoeder / of hooger opgaende / den oberle-
den van die zijde naest bestaet ; sulchs dat de halbe
Susters ende Broeders hare kinderen ende kindts-
kinderen van d'eene zijde de eene helft / ende de nae-
ste opgaende van de andere zijde de weder-helft
moeten erven / Placc. art. 6.

IV. kinderen kindts-kinderen / Vader ende
Moeder / Broeders ende Susters / heele ende hal-
ve / hare kinderen ende kindts-kinderen ontbreken-
de / komen de goederen in 't geheel op de naeste op-
gaende ascendenten hoofft booz hoofft / Placc. art. 7.

V. De opgaende mede ontbrekende / komen de
naeste af-komelingen van Broeders of Susters
kindts-kinderen / hoofft booz hoofft / niet uytfluytin-
ge van alle anderen / ende sonder onderschept van
heelen of van halben bedde / Placc. art. 8.

VI. Maer de afkomelingen van Broeders ende
Susters kindts-kinderen / komen des oberledens
Comen ende Moepen / mitfgaders hare kinderen
by representatie / Placc. art. 9.

VII. De Comen ende Moepen ontbrekende /
komen hurre kinderen hoofft booz hoofft / beneffens
out-Comen ende out-Moepen soo daer eenige zijn /
Placc. art. 10. mede sonder onderschept /

VIII. Boozts / volgen de naeste in bloede.

Brag. Wat is Representatie ?

Antw. Wanneer de kinderen in haer Ouders
ofte booz-Ouders plaetse komen te erven / gelijck
en-

ende beneffens hare Oomen ofte andere vrienden die den overleden naest in grade bestaen.

Vrag. Wanneer ende hoe verre heeft Representatie plaets?

Antw. In de neder-gaende linie ende onder kinderen ende kindts-kinderen altijd ende sonder eynde; maer in de zijd-Wagen / ende Collaterale linie niet verder als tot den vierden graet incluyt / dat is / tot Susters ende Broeders kindts-kinderen / ende Oomen / en Moepen kinderen de selve binnen gereekent / ende niet anders dan soo wanneer den gemeenen Stam in 't leven is; daer beneffens de selve moeten erben / maer niet soo wanneer alle die tot de erfentisse komen / den overleden eben na in grade bestaen.

Vrag. Hoedanigh werden de Leden ende Graden van Maeghschap getelt?

Antw. Eerst van sich selven af / ophlimmende tot den gemeenen Stam / diese alle voort-gebracht heeft / ende van daer wederom nedervallende tot de gene die overleden is / ofte van wiens Maeghschap wert gebraeght door desen Regel: Soo veel personen soo veel graden, uytgesondert een: dat is / de gemeene Stam de welke niet mede en telt / als by voorbeeld: Om te weten hoe na dat my mijn Broeders kindts-kindt bestaet / sal ick soo tellen: Ick / mijn Vader / (die ons alle voort-gebracht heeft) mijn Broeder / mijn Broeders kindt / mijn Broeders kindts-kindt / zijn vijf personen / afgetrocken den gemeenen Stam / blijft vier personen: ergo / verschillen wy van den anderen vier graden: Ende in het Exempel van mijn Ooms-kinderen aldus: Ick / mijn Vader / mijn Groot-vader (die ons alle voort-gebracht heeft) mijn Oom / mijn Neef / zijn vijf

bijf personen / afgetrocken mijn Groot-bader als den gemeenen Stam / blijven vier personen / ergo verschillen wy van den anderen vier graden : ende soo boozts in alle booz-ballen.

HET DERDE DEEL.

Handelende van het instellen van alderhande Contracten ende Handelingen.

C A P. I.

Van Instrumenten in't Generael.

Vraag: Wat is een Instrument?

Antw. Is is een geschzifte dienende tot het bewijs van het gunt by permant ofte tusschen eenige personen gedaen ende gehandelt is.

Vrag. Hoe veelderhande Instrumenten ziender?

Antw. Principelijcken van tweederhande soozte / te weten / Arten / ende Contracten / onder den lebenden / ende Apterste-wille.

Vrag. Wat staet in het passeren van de Instrumenten voornamentlijk te letten ende waer te nemen voor een Notaris?

Antw. I. Moet hy wel op de eygenschap ende de natuyp van de handelinghe letten / wat de selve upt sich selven mede brenghet / ende wat daer inne nootzakelijck moet waer genomen werden.

II. Moet hy letten op de personen der Contractanten / of sy ten aensien van hare jaren / verstant / of andersints machtigh zijn haer selven te verbin-

binden / of sonder assistentie van yemandt anders / handelinghe te doen.

III. Op de saeck die in de handelinghe komt / of de selve oock krachtelijck kan verbonden ofte verhandelt worden.

IV. Indien de Ordonnantien / Keuren / ofte Costumien van het Land of plaets mede brengen eenise clausulen daer inne te stellen / dat hy die wel waer neemt / op dat dooz het versuyt van dien / geen nulliteyt en werde begaen.

V. Dat hy of ten minsten de Getuygen / de personen die yets booz hem laten passeren / wel kennen de selve te zyn / die sy haer selven noemen / ende daer sy haer booz uyt-geben / Placc. van den 4. October. 1540. art. 13.

VI. Eyndelijck / dat hy in't passeren van de Instrumenten wel let op de nootsaeckelijcke Requisites ende solemniteyten die elcke handelinghe mede brengen.

Drag. Wat solemniteyten ende Requisites werden in het passeren van Instrumenten vereyscht ?

Antw. Dat beneffens den Notaris / daer ober staen ende kennisse draghen twee geloofweerdige Getuygen / dat het Instrument inhoudt ; Jaer / Maend / Dagh / waerneer ende waer / op wat plaetse het gepasseert wert / de uytzuchtinge ende nominatie van die personen die het Instrument passeren / ende waer sy woonachtigh zyn / van den Notaris ende Getuygen / booz wien het verleden wert ; dat de verlyders beneffens den Notaris ende Getuygen / de minute van het Instrument onderteykenen ; ende andere / waer van elck in't bysonder.

C A P. II.

Van Contracten ende Acten onder den levende
in 't Generael.

Vraag: Wat onderscheyt isser tusschen Acten ende Contracten?

Antw. Dat Contracten tusschen twee of meer / ende Acten by een persoon alleen / verleden werden.

Vrag. Wat is een Contract onder den levenden?

Antw. Is een Instrument door Notaris ende twee Getuygen gepasseert / tot bewijs van een oorkomste daer twee ofte meer een tusschen beyde staende saeck door onderlinge toe-segginge soodanigh bekrachtigen / dat den een op den ander daer up recht kryght om te doen volbrengen 't gene bedongen is.

Vrag. Wie mogen Contracten onder den levenden maecten ende daer van Instrumenten verlijden?

Antw. Alle die gene die haer selven herbinden kunnen ende haer eygen meester zyn / ofte onder de Vooghdye van een ander niet en staen.

Vrag. Wie zyn die gene die haer selven niet verbinden en kunnen, die haer eygen meester niet en zyn, ofte onder de Vooghdye van andere staen?

Antw. Getrouwde Vrouwen staen onder de Vooghdye van hare Mans / minder-jarige kinderen / volle / malle / ende quist goederen / onder de voogdye van hare Ouders / Vooghtden / ende Curateurs.

Vrag. Mogen getroude Vrouwen nimmermeer Contracten ende Instrumenten maecten?

Antw.

Antw. Ja / soo wanneer sy by hare Mannen daer toe zijn geauthoriseert. Item / soo wanneer sy openbare Hoopmanschap doen / in saken haren Hoop-handel betreffende: *Stat. Inleyd. lib. 1. cap. 5. num. 35. Costumen van Antwerpen / cap. 41. art. 13. 34. 42. Sande hb. 2. tit. 4. defin. 4. Rooms-Holl. Recht / lib. 1. het 2. Deel, cap. 1. num. 2.*

Vrag. Mogen getroude Vrouwen by authorisatie van hare Mans, ofte in saecken harer Koophandel betreffende, alle Contracten aengaen, ende daer van instrumenten passeren.

Antw. Ja sy / uytgesondert dat sy haer vooz andere niet kunnen verbinden by maniere van Borgtochte / waer tegens sy haer selven behelpen met het beneficie Senatusconsult. Vallejan. ende authenticæ: si qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan.

Vrag. Wat kracht heeft de beneficie Senatusconsult. Vellejan.

Antw. Dat de Vrouwen haer vooz andere verbonden hebbende ende Borgh gebleven zijnde haer met het selve beneficium behelpende / niet gehouden en zijn te betalen.

Vrag. Wat brenghet het beneficie *Authenticæ: si qua mulier. cod. ad Senatusconsult. Vellejan. mede.*

Antw. Dat geluwelijckite Vrouwen haer vooz haer Mans verbindende ofte Borgh blijvende / ongehouden zijn haer verbandt ofte beloften naer te komen.

Vrag. Mogen dan de Vrouwen haer in geenderhande manieren verbinden?

Antw. Ja sy / soo wanneer sy de selve beneficien uytzuckelijck hebben gerethucieert ende afstandt ghedaen / naer dat sy van de kracht ende effect

effecten van dien/ wel onderrecht waren / ende het selve in de Instrumenten uptgedrucht wert.

Vrag. Wat beneficien zijnder buyten dien daer mede haer de ghene die haer voor andere Verbinden mogen behelpen?

Antw. De beneficien Ordinis Divisionis & Excussionis.

Vrag. Wat kracht heeft het beneficie Ordinis?

Antw. Dat men den Borgh niet aensprecken magh nochte in Rechten betrecken / vooz ende al- eer men den principalen schuldenaer in Rechten overwonnen heeft.

Vrag. Wat is het beneficie Divisionis?

Antw. Dat de schulden daer ober twee ofte meer personen sich als principalen of Borgen hebben verbonden/ niet gelijcke portien mogen werden herdeelt; ende elcks / mits hooft vooz hooft dzagende sijn aenpart/ magh volstaen.

Vrag. Wat is het beneficie Excussionis?

Antw. Dat den principalen schuldenaer eerst ten vollen ge-executeert/ende alle sijne goederen ten uitersten by executie verkocht moeten zijn / eer de Borgen mogen aengesproken of ge-exeteert werden.

Vrag. Mogen alle Contracten ende Acten onder den levende, voor Notaris ende getuygen gepasseert werden?

Antw. Ja / by soo verre daer inne gehandelt wert van eerlijcke ende geoorlofde saken / ende die niet uptdruckelijck verboden zijn.

Vrag. Welcke Acten ende Instrumenten zijn de Notarissen verboden te passeren?

Antw. Alle Transporten ende Opdrachten van Huisen ende Landen / Rente-brieven / Erf-brieven/

nen / ende andere Hypothequatiën ende herbanden van onroerende goederen ; Placcaet van den Keyser Anno 1529. Ordonnantie van de Staten van den veertighsten penningh.

Vrag. Hoe veelderhande Acten ofte Contracten onder den levende zijnder ?

Antw. Veelderhande / ende by naer soo veelderhande als de materpen ende stoffen daer inne te verhandelen / de welke nochtans tot seecker soorte zijn gebracht / ende zijn wel de principaellste Koophandel , Transporten ende Celsien , Hypothequatiën , ende Veronderpandingen , Contract van Huyr , Obligatiën , Borghtochten , Procuratiën , Attestatiën , Contracten van Gemeenschap , Huwelijckxse Voorwaarden , Transactiën ende Compromissen , Contracten van Bevrachtinge ofte Certe parthye , Assurantiën , Bodemerye , Byl-brieven , Wissel-brieven , Insinuatien , ende Protesten .

Vrag. Wat isser voorts in het passeren ende instellen van de Contracten , ende Acten , bysonderlijck aen te mercken ?

Antw. De qualiteyt van de persoonen die de handelingen doen / of sy sulchs uyt haer eegen Naem eygentlijck / ende simpelijck / ofte als Erfghe-naem / ofte het Recht van een ander bekregegen hebbende / van of sy sulchs doen / als gemachticht van yemandt anders / ofte yemandt in het selve Contract verhangen / ofte daer voor sterck maken / of sy oock haer eegen selfs / ende tot sulcke jaren zijn / dat sy mogen buyten consent van hare Ouders / Vrienden / ofte Booghden handelinge aengaen / ende haer selven verbinden ; ende of sy tot haer Jaren zijnde / oock haer verstant machtigh zijn ; voorts soodanigh / dat sy haer selven krachtigh kunnen ver-

verbinden; wat boozts daer in waer te nemmen staet/ is de Handelinghe selfs/ de welke hanght aen de overkomste van de Handelaers.

Vrag. Indien den Contrahent yets doet als last hebbende van een ander, wat staet daer in aen te merken?

Antw. Soo dient in den Contracte gheselt de volmacht ofte Procuratie/ booz wie ende wanneer die gepasseert is/ ende moet oock op de Procuratie gelet werden of die gepasseert is naer behooren/ ten minsten booz Notaris ende twee Getuygen.

Vrag. Indien hem yemant sterck maect voor een ander, ende *de rato* caveert, wat staet daer in bysonderlijck aen te merken?

Antw. Soo dient in het Instrument gestelt ende uytgedrukt te werden/ dat hy soodanigen Contract ende onderhandelinghe belooft door sijn medegenooten te doen ratificeren, 't zy dan op peyne van nulliteyt van het Contract/ ofte anders op peyne van te repareren alle de schaden ende Interesten die by gebreke van dien daer uyt soude mogen rijzen?

Vrag. Hoedanigh moeten de Contracten ende Handelingen bekrachticht ende gesloten werden?

Antw. Onder verbandt van der Contrahenten, personen ende goederen, geen uytgesondert, ten bedwange ende executie van alle 's Heeren Rechten, ende Rechteren, ende specialijcken den Hove van Holland, met verhael van kosten, schaden, ende interesten, by wadvoldoeninge te hebbē, doen ofte lijden. Sonder dat daer toe genoegh is: onder verbandt als naer Rechten, aengesien naer scherphuyt van Rechten/ daer niet anders als een personele Actie uyt soude kunnen werden ghemaect/ sonder dat de goederen daer booz hy preferentie soude kunnen verstaen

staen werden verbonden te zijn. Siet Rooms-
Holl. Recht/ lib. 4. het 1. Deel, cap. 8. num. 7.

Vrag. Is'er gheen ander middel om de luyden by
Contract tot naerkominge van hare handelingē beter
te doen versekeren?

Antw. Ja/ namentlyck by Willighe condem-
natie van den Hove van Hollandt / ofte van den
Hoogen Raede / het welck wel meest in Obligatien
ende Transactien / ende ober uytspzake van Arbi-
ters gebruyckelijck is.

Vrag. Wat is willige condemnatie, ende hoe moet
de selve geschieden?

Antw. Is een bywillige overgifte van sich in
den innehouden van den Contracte te laten con-
demneren / ende uyt krachtē van de selve condem-
natie te laten executeren / ende is daer toe noodigh
datter twee Procureurs van den Hove ofte Ge-
rechte daer de condemnatie sal vallen / werden ge-
constitueert ende machtigh gemaect / de rene om
uytten name van hare Constituanten de selve con-
demnatie te versoeken ; ende de andere om toe te
staen/ ende te consenteren aldus :

Te vreden zijnde sich in den innehouden van desen
vrywillighlyck, het zy voor den Gerechte van N.
voor den Hove van Hollandt, ofte voor den Hoogen
Raede te laten condemneren, daer toe onwederroep-
lijcken constituerende ende machtigh makende by de-
sen A. ende B. Procureurs voor den voorsz. Hove, of
soodanige andere, als parthyen contrahenten of elk van
hun daer toe sullen willen gebruycken, de voornoemde
A. om de selve condemnatie te versoeken, ende de
voornoemde B. om te consenteren. Beloovende voor
goet ende van waerden te houden 't gunt by de selve
daer inne sal werden gedaen ende verricht, &c.

Vrag.

Vraag. Of men oock geen Recht van parate executie magh bedingen?

Antwo. Neen/ aengesien het selve maer alleen is ren Recht van het ghemeene Landt / ende woort die gene die derselver Recht ghebruycken / het welcke niemantd sich selven niet private stipulatiën mach aemmatighen / daer van een Resolutie te sien is in den Appendix van de Consultatiën ende Advijfen het 3. Deel, pag. 16.

C A P. III.

Van Koop-handel ende Koop-voorwaarden van onroerende goederen.

Vraag: Wat wert tot de instellingc van een Instrument van koop van onroerende goederen vereyfcht?

Antwo. I. De perfecte qualiteyt van de verkoo- pers / ende waren het goederen van onmondighe kinderen / soude men daer toe moeten gebuycken authorisatie van den Hoge van Hollandt / of van den Gerechte daer onder de selve resorteren / ten ware de Dooghden van de selve kinderen tot ver- koopinge vander kinderen onroerende goederen / by Testamente waren geauthoriseert / ende de Wees-kameren ende Gerechten uytgesloten.

II. Een perfecte beschrijvinghe te stellen van de selve / het 3^e huyfen ofte landen / waer de selve ghe- legen zijn / hoedanigh de selve belendt zijn / ende hoe verre die strecken / de perfecte groote ende maet van landen / by wie ende wanneer gemeten / ten ware den verkooper geen kortinghe subject wilde

zijn / ende hy echter de perfecte maet niet secker en was in welken geballe men stellen moet groot ontrent B B. doch by den hoop ende sonder maet / ende mette voet te stooten / sonder in eenige onder of ober-mate gehouden te zijn.

Vrag. Of soodanige stipulatie by den hoop sonder maet, genoegh is.

Antw. Indien daer neffens eenighe maet was uytgedrucht / ende het selve boden de vijftigh Roeden verschilden / soude volghens Costummen van Ghijnlant ende andere / dies niet tegenstaende vergoednighe moeten werden gedaen / ende soude den hooper het selve aen sijne uyt-te-looben hoop-penningen mogen korten.

Vrag. Door wat remedie kan den verkooper van het perijckel van ondermaet in't geheel werdē ontlast?

Antw. Dat hy geen maet en noemt / ende alleen dese clausule gebruyckt, by den koop sonder maet ende met de voet te stooten, al ende sulcks soo groot ende kleyn als het in sijn naervolgende, ofte voorgaende Belenden geleghen is. **Siet hier van breeder Rooms-Hollants-Recht / het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 13. num. 14.**

Vrag. Wat statet verder tot de instellinge van Koop-voorwaerden aen te mercken?

Antw. Van wat natuŕ dat de goederen / 't zy Landen / Hupsen / ofte Erben zijn / of het zijn Leengoederen / Erf-pachten / Chijnsen / Cijnsen / of andere Allodiale of byse eppen goederen / het welke alle in de Voorwaerden perfectelijck moet werden uytgedrucht / als mede of ende wat Servituyten ende verbanden van Tinneringe / Water-gange / Drop / deur-gange ofte ober-gange ; ende belangerde Landen / wat uyt-wegen / ober-driften / ende ober-

ober-paden / de selbe tot voordeel ofte nadeel hebben / ten waer om de veestheit van de conditien / reslatie wierde ghemaeckt tot de Brieven ende Contracten / daer inne de selbe begrepen zijn met presentatie van de selbe / ten belieben van de geganghden op te lesen.

Indien het Leen-goederen / Erf-pachten / ofte andere geaffecteerde goederen zijn / te stellen wat Heergewaden daer toe staen / waer mede / ende van wie de selbe gehouden ende geaffecteert zijn.

Ende indien het byre Allodiale goederen zijn / aldus : Met de belastinge van, &c. voorts vry als buyrlanden, behoudens den Heer sijn Recht ; wijders op soodanige Conditien, Servituyten, Vrydommen, ende Waeringen, als begrepen staen in de oude Waerbrieven, de jongste van dato den, &c. t recht van welke den verkooper aen den kooper sal over-geven, met beloften van het verkochte te vryen ende te waeren zedert des verkoopers eygendom, sonder in eenige andere of verdere waeringe gehouden te zijn / &c.

Drag. Wat beteyckent de clausule, behoudens den Heer sijn Recht ?

Antw. Dat den kooper ghehouden blijft in de schactinge van de Verpondinge / Wergent-gelden / ende andere ommeslagen / by de Staten ten profijte van het gemeene Landt daer op gestelt. Item / in de Banwercken op het verkochte leggende / ende diergelijcke.

Drag. Wat kracht heeft de stipulatie : sonder in eenige andere of verder waeringe gehouden te zijn ?

Antw. Dat den verkooper om geen Waerbozge magh werden aengesproken / daer inne hy naer Keuren ende Costuymen van sommighe plaetsen soude gehouden zijn.

Vrag. Wat zijn de verdere Requisites?

Antw. Wanneer den kooper het verkochte goet t'ijnen bate/ schade/ ende perijckel sal aenbaerden. Item/ wanneer ende op wat termijnen de betalinge van de upt-te-loben koop-pemningen sal werden gedaen/ met of sonder Interest.

Enntelijck werdt ordinairie by generale Boorzwaerden gestipuleert; Dat den kooper sal moeten stellen twee suffisante Bozgen/ die haer selven sulen verbinden elckis een boorz al ende in solidum, onder renunciatie van de Beneficien Ordine Divisionis & Excursionis.

Wat den kooper boven sijne upt-te-loben koop-pemningen/ het zo aen Kantsoen-gelt/ veertighsten penningh/ Pondt-gelt/ ofte andere onkosten / ghereedt sal moeten betalen sonder kortinghe aen sijne upt-te-loben koop-pemningen.

Vrag. Hoedanigh wert het onroerende verkochte goet aen den kooper geleverd?

Antw. By brieven van opzachte boorz de Magistraet daer t' goet leydt.

Vrag. Hoedanigh werden de selve in-gestelt, ende wat staet daer inne aen te mercken?

Antw. De selve werden in alles in-gestelt naer luydt van de boorzwaerden/ en bedongen conditien/

Op dusdanige ordze:

I. De qualiteyt van de verkoopers.

II. Perfecte expzeffie ende assignatie van het verkochte goet.

III. Of ende met wat belastinge of serbituyten beswaert.

IV. Beloften van Waeringe.

V. Quitantie van daer boozen. Midtsgaders/ boorz de opzachte voldaeen te zijn/ Ec. met/ Ec.

C A P. I V.

Van Transporten ende Cessien.

Vraag: Wat is een Transport ofte Cessie?

Antw. Een opdrachte ende overgifte van seker goet / roerent of onroerent / Actie ofte inschult / &c. van den een aen den ander te doen / het zy om gelt of om andere saken / met dat onderscheydt / dat de Transporten van onroerende goederen vooz de Magistraet ende het Gerechte moeten werden gepasseert ; ende van roerende goederen / vooz Notaris ende twee Getuyghen kunnen gheschieden.

Vrag. Wat wert tot de instellinge ende bekrachtigingh van een Transport ofte Cessie vereyscht?

Antw. I. Perfecte beschrijvinge ende specificatie van het getransporteerde goet.

II. Dat den Transportant het selve belooft te vryen ende te waren als recht is : ende indien het een Actie ofte inschult is : boven dien den aennemer te indemneren, kosteloos ende schadeloos te houden van soodanige breucken ofte faillissementen als by insolventheydt van eenighe der selver debiteuren daer op soude moghen vallen : ten waer het anders was bedonghen / ende het selve bleef ten perijckel van den aennemer / dat men noemt met de voet te stooten.

III. Dat het selve Transport innehoude Quitantie ende verklaringe / dat / ende waer mede den Transportant / ter sake van dien / bekendt voldaden ende betaelt te zijn.

Vrag. Wat kracht heeft de clausule, van te vryen en waeren als recht is.

Antw. Dat den Transportant den aennemer moet goet doen ende presteren / dat het getransporteerde goedt hem byz eygen toe quam / dat de getransporteerde Actie deugdelijck is / ende so boozts; sonder dat daer inne begrepen is / dat den Debitteur / indien van inschult gehandelt wert / suffisant is: Per. l. 4. ff. de hered vel act. vend. & l. 74. ff. de evict. Daeromme in sulcken cas noodig is de boozberhaelde clausule / van den aennemer te indenmenen kosteloos ende schadeloos te houden van soodanige breucken of faillissementen / &c. Siet hier van Consult. en Advijzen / het 1. Deel, conf. 244.

Vrag. Vermagh den aennemer van eenige goedden den Transportant de selve noch laten gebruycken ende besitten?

Antw. Ja; en wert het selve genoemt Precario, ofte ter Bede.

C A P. V.

Van Hypothecation en Bezegeltheden.

Vrag. Wat is Hypothecatie of Bezegeltheyt?

Antw. Is een versekerthejdt ende bestinnghe op onroerend goedt om daer aen booz alle andere geen beter Recht hebbende / te verhalen soodanige Hoost-somme ofte Renten als daer op wert gestelt.

V2. Waerom wert het een Bezegeltheyt genoemt?

Antw. Om dat het selve booz de Wet ende Magistraet van de plaets daer het goedt leydt / gepasfeert ende met het Zegel bevesticht moet werden /
ende

ende heeft wel meest plaets in constitutionen van Renten / Rente-brieven / of Schult-brieven.

Vrag. Wat is een Rente-brief ofte constitutie van Rente?

Antw. Daer by pement aen een ander verhoopt seckere Jaerlijckse Rente / aen den selven ofte sijns Recht verkrigghende jaerlijckis op den verschijndagh te betalen / onder verbandt van secker onroerend goedt.

Vrag. Wat is de eygenschap ende natuyr van sodanige geconstitueerde Rente?

Antw. Dat by den Rent-heffer de hooft-somme ende Capitael van dien niet en magh werden op-geseydt / maer het alleen in de byre heure staet van den Debitur / om 't selve naer behoorzijche waerschouwvinghe af te lossen / ofte niet, als hanghende aen de byre wille van de Rent-geber / ten waer wydzuchelijck anders was bedonghen / het welck selden geschiedt / ende naer scherphedt van Rechten niet en soude bestaen / als t'eenemael strijdiech zijnde tegens de eygenschap van sodanige constitutie / aengesien het als een verhoopinge genomē wert / daer by den Constituant sodanigh Capitael koopt voor een jaerlijckse Rente / ende het selve / dat een gekocht is / niet wederom gegeven behoeft te werden ; Siet Grot. Inleyd. l. 3. het 14. Deel, num. 34. Cost. van Antw. cap. 57. art. 26. Conf. ende Advylen het 1. Deel, conf. 206. Dat mede niet en mag werden bedonghen dat het Capitael nimmermeer soude mogen werden afgelost / ende sulcx een eenwige en onlosbare Rente / als alleen by Chijns recht / dat is / soo wannēer pement een huys ofte lant verhoopt / ende daer op een jaerlijcksen Chijns ofte onlosbare rente behoud / anders out-eygen: Grot. Inleyd.

leyd. lib. 2. het 14. Deel, num. 30. *Costum.* van Antwerpen. cap. 57. art. 9. 10. 15. 16. 23. *Consult.* ende *Advijzen* het 1. Deel, conf. 298.

Vrag. Wat staet daer in soo veel aengaet de instellinge ende passeringe van dien aen te mercken?

Antw. I. De schult-bekentemisse daer by den *Constituant* bekent verkocht te hebben soodanighe *Jaerlijcksche Rente*.

I I. Belofte van voldoeninge van de selve *Jaerlijcksche Rente* aen handen van / *Et.* op den pzerijfen verschijn-dagh / wterlijcken binnen drie maenden / of oock wel ses Weecken naer den selven / of by faute van dien de selve *Rente* te verschwaren jegens den penningh seshien / in plaetse van de penningh twintigh / of diergelijcke meerder of minder.

Vrag. Of soodanige stipulatie directie magh geschieden?

Antw. Neen / alsoo penale *Stipulacien* in *Rechten* verboden ende in ongebruyck zijn / waer van een *Decisie* ende *Resolutie* is te sien in den *Appendix* van de *Consultat.* ende *Advijzen*, het 3. Deel, pag. 16. Maer is daer toe nooddig datmen de swaerste *Rente* in de *Stipulatie* brenghet onder sulche conditien nochtans dat indien den *Debitour* van de selve / binnen drie maenden ofte ses weecken naer den verschijn-dagh / de selve *Renten* onbetmaent betaelt / in sulcken geballe sal mogen volstaen met soo heel minder / ende sulcks jegens den penningh twintigh in plaetse van den penningh seshien / of diergelijcke.

III. **Vrag.** Wat staet voorts in de selve aen te merken?

Antw. Belofte van de *Rente Jaerlijcks* te con-

tinueren tot dat de selve sal werden af-geloft.

IV. Begrootinge waer mede de selve af-loffinge moet geschieden.

V. Quitantie ende bekenenisse van gelijke somme ontfanghen te hebben / als zijnde de *Causa debiti*.

VI. *Stipulatie van goet ganghbaer / gebaluzert / ende vry geldt*, sonder eenigerhande kortinghe ofte af-treck, het zy van Bede, Subventie, Schattinghe van Verpondingen, 100. 80. 20. 10. meerder of minder penningen, ofte ander ommestaghen hoe die genaemt zijn ofte genaemt souden mogen werden, ende by wie die alreede ingestelt zijn, ofte als noch ingestelt ofte omme-geslaghen souden mogen werden, alwaer 't sulcks dat by Placcaten geordonneert wiert, dat men op foodanige of gelijke Renten kortinghe ende af-slagh soude moeten doen ende moeten liden, onder renunciatie van alle de selve voordeelen / *Et*.

Anderfints indien gheen vry gelt bedonghen en was / soo soude den Rent-geber ter voorszake van de Jaerlijckse omme-slagen ende Verpondingen van alle Jaerlijckse Rentten / kortinge mogen doen / te weten / van Los-renten den seshtenden penningh / ende van Lijf-renten den twee-ent-dertigsten penningh / Placcaet van de Staten van Hollandt van den 15. Maert 1596. Doch / of ende wanneer van foodanigh voordeel magh werden gerenunciert / ofte niet; Siet in de Consult. ende Advijfen het 1. Deel, conf. 219.

VII. *Perfecte beschrijvinge van het onroerent goet / het welcke tot naerkominge van dien / speciaelijken wert verbonden.*

Epndelijh staet mede te letten / soo wanneer twee
ofte

ofte meer Capitalen te gelijk opgenomen ten behoeve van verscheyde personen op eenen dagh verbonden ende bezegelt sullen werden/ dat in den brief dient uytgedrucht/ dat de selve sullen hebben gelijck recht van Preferentie/ sonder dat d'een booz d'ander gaen sal/ ofte andersints/ wie dat de eerste is/ want anders de constitutie die eerst op-gelesen is ende ten Register gestelt wert/ al was het in een/ ende het selve Instrument naer de gemeene opinie/ booz de andere soude geprefereert werden.

Drag. Wat is een schult of Custingh-Brief?

Antw. Tweederhande/ andere spruytende uyt koop van vaste goederen of Renten/ andere tot betalinge of verskertheyt van de boozgaende schult/ ende wort gepasseert op gelijcke manieren als een Rente-brief/ met dit onderscheydt nochtans/ dat in een jaerlijcke Rente niet en magh werden bedongen dat de lossinghe van 't Capitael sal moeten geschieden op sekere precijzen tijdt/ ofte ten belieben van den Rentheffer/ als hier vozen is gesept/ maer in Custingh of Schult-brieven ter contrarie/ wanneer ende niet hoedanighe termijnen de Capitale somme sal werden betaelt/ mei of sonder Interest.

C A P. VI.

Van Contract van Huyr, ofte Huyr-Cedullen.

Vraag: Wat is een Huyr-Cedulle?

Antw. Een geschrifte dienende tot bewijs van het gene verhuypz ende gehuypz is.

Drag. Waer op staet in 't maken van Huyr-Cedullen voornamentlijck te stellen?

Antw. I. Wat men verhuypz ende hoe langh?

II. Den

II. Den prijs van de jaerlijckse huys-pennin-
gen/ termijnen ende dagen van betalinge/ of de selve
sullen zijn by Gelt/ este niet.

III. Wie de onderhoudinge ende reparatie van
de Huysinghe of Landen moet bekostigen/ ende of
daer voor eenige kostinge sal geschieden.

Vrag. Wat is daer van het gebruyck?

Antw. In verhuysde huysen houdt den eyge-
naer ordinairie de reparatie ende verpondinge aen
hem: maer in verhuysde Landen bedinght men
by gelt van alles/ soo van Verpondingen/ Dijk/
Sluys/ ende Molen-gelden: als van het onder-
houden van de Kaden/ Dammen/ Sloten/ ende
Ban-wercken op het Landt legghende/ byten de
Schouwre te houden/ sonder eenige kostinge. Item/
de landen naer de gelegentheydt toe te maken/ hoe
ende op wat manier.

IV. Te bedingen dat de Huysen by de Huys-
kers behoorlijcken sullen werden gebruycht/ glas
ende Dach-dicht onderhouden/ ende ten eynde de
huys sullen moeten werden op-ghelevert/ ende de
landen van alle seckbossen te supberen ende schoon
op te leveren/ ende voor alles te stellen goe de suffi-
sante Borzen.

Vrag. Vermagh den Huyrder sijn gehuyrde aen
een ander over doen?

Antw. Ja/ ten waer hem 't selve updruchelijck
was verboden/ ende zijn daer van in sommige ste-
den bysondere Keuren/ dat het oberdoen van ghe-
huysde Huysen sonder consent ende wille van den
eygenaer niet en magh geschieden. Siet Hoons-
Hollants-Kecht/het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 14.
num. 3.

CAP. VII.

Van Obligatien.

Vraag: Wat is een Obligatie?

Antw. Een geschrifte tot bewijs ende verzekeringhe van het guut den een den ander schuldigh is.

Vraag. Wat staet tot de instellinge van dien vorenmentlijck aen te mercken?

Antw. I. Schult-bekentenisse / met expressie van de oorsake waer upt de schult spruyt / ende indien de schult spruyt upt aengetelt gelt / daer by te voegen de remmiciatie van de exceptie non numeratę pecunie, dat is / van ongetelden gelde.

II. Tot watens behoeven / ende aen wie de restitutie van dien moet werden gedaen / daer toe te geschuycken de clausule ; Belofde wederom op te leggen ende te betalen aen handen van hem NN. of den wettelijcken houder deses , ende niet simpelijck / den thoonder deses.

Vraag. Waer toe dient de clausule , of den wettigen houder deses.

Antw. Daer mede wert hoor-gekomen dat de Obligatien verlozen zijnde / ofte andersints in verkeerde handen rakende / den eygenaer met het oplossen ende ontfangen van de renten of hooft-somme de welcke anders aen den thoonder van de Obligatie wert gedaen / gheen schade en soude lijden / aengesien den soodanigen soude geobjicieert werden / waer / van wie / ende hoe dat hy aen de selve Obligatie was ghekomen eer men aen de selve eenigh gelt soude tellen / ende andersints soodanige

betalinghe soude gheschieden ten perijckele van den geber / ende den Originelen eygenaer daer mede niet en soude verhozt werden ; Siet Rooms-Holl. Recht / lib. 4. het 1. Deel, cap. 3. num. 2.

III. Wert in een Obligatie bereytscht te stellen wanneer de hoofdsomme moet werden opgebracht. Item / of ende wat Interest daer by moet werden betaelt / daer inne bysonderlijck aen te merken : Eerstelijck / dat indien gheen pperijcken tijdt van betalinghe ende restitutie met de clausule ; ende soo voorts van jaer tot jaer ; &c. en wert uytgedrucht / t' allen tijden sonder naer den jaerlijcksen verschijndagh te wachten / het Capitael kan opgeseydt ende op-ge-eycht werden. Ten tweeden / dat indien al sekeren tijt van af-lossinge van het Capitael wert gestelt by exempel : wederom op te legghen ende te betalen ober ses maenden : den tijdt van Interest mede moet uytgedrucht werden / ende daer toe niet genoegh en is te seggen / met den Interest van dien : aengesien daer by geen verder Interest soude konnen werden ge-eycht / als van de selve ses Maenden / alwaert dat de hooft-somme een jaer of meer onbetaelt bleef / maer daer toe ende alijt / noodigh ende het sekerste is / te ghezuycken de clausule / met den Interest van dien te rekenen van dato deses af tot de effectuele voldoeninge ende af-lossinge toe. Siet Rooms-Hollandts-Recht, lib. 4. het 1. Deel, cap. 5. num. 3.

Eerstelijck staet noch te letten of tot meerder versekerthejdt eenighe Borghtochte ofte Willige condemnatie van noode is / waer van hier voort cap. 2. ende voorts de generale clausule onder verbandt van persoon ende goederen, &c. sonder dat genoegh is onder verbandt als naer Rechten, daer by

de goederen naer pzeijsheddt niet en kunnen verstaen werden verbonden te zyn / maer alleenlyck een personele Actie geeft / aengesien niemandt dooz de Wet verbonden wert / als personelyck / teghens de intentie ende het effect van een Notariale Obligatie / daer by men soo veel Recht op roerende goederen verstaet te verkrijgē als speciael Hypotheecq op onroerend goedt / Rooms-Holl. Recht lib. 4. het 1. Deel, cap. 8. num. 7.

Vrag. Wat Interest magh men bedingen ?

Antw. Gemeenen Interest is vijf ten hondert ende ninder / doch onder koop-luyden wert oock acht ten hondert toe-gelaten.

C A P. V I I I.

Van Borghtochte.

Vraag: Wat staet in een Instrument van Borghtochte bysonderlyck aen te mercken ?

Antw. De qualiteyt van de persoonen die haer vooz een ander tot meerder sekerheyt als Borghen verbinden / oft sy machtigh zyn haer selven te verbinden ; ende sonderlinge / dat getroude Vrouwen staen onder de hoogdye van haer Mans / ende haer selven sonder expresse consent ende toestaen van hare Mans niet en kunnen verbinden / selfs niet als Borghen vooz de schulden van hare Mans / als onder expresse renunciatie Authenticae si qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan. Item / dat ghene ongetroude Vrouwen haer selven als Borghen vooz een ander kunnen verbinden / als onder expresse renunciatie van het beneficium Senatusconsulti Vellejan.

Vrag.

Vrag. Wat kracht heeft het beneficie *Senatusconsulti Vellejani*?

Antw. Dat de Vrouwen voor een ander Borge
geworzen zijnde/ niet en behoeven te betalen.

Vrag. Wat beduyt het beneficie *Authenticæ si qua
Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan.?*

Antw. Dat de Vrouwen voor haer Mans/
Borgh blijvende/ haer selven niet en verbinden.

Vrag. Wat staet vorder tot het passeren van een
Borghtochte aen te mercken?

Antw. Wanneer een alleen voor een ander Borge
ge wort/ moet de selve updruckelijck renuncieren
van de beneficien *Ordinis & Excussionis*, ende
wanneer twee of meer te ghelijck haer selven als
Borge verbinden/ moeten sy daer en boven renun-
cieren van het beneficie *Divisionis*, ende sulcks van
de beneficien *Ordinis Divisionis & Excussionis*.

Vrag. Wat is het beneficie *Ordinis*?

Antw. Dat den Borge niet en magh werden
aengesproken voor dat den principalen schuldenaer
is veruommen.

Vrag. Wat is het beneficie *Divisionis*?

Antw. Dat de Borgen die haer neffens andere
als Borgen hebben verbonden/ niet verder gehou-
den zijn als voor haer gedeelte.

Vrag. Wat is het beneficie *Excussionis*?

Antw. Dat de Borge niet en mogen aenge-
sprooken werden/ voor dat den principalen schul-
denaer ten uitersten is geexecuteert.

Vrag. Hoe moet soodanighe renunciatie gedaen
worden?

Antw. Expresfelijk ende met verklaringe/ dat
de Borgen van de krachten van de selve beneficien/
wel ende ten genoegen vaderrecht zijn.

III. Dat den principalen schuldenaer sijne bozgen beloofst ter sake van hare gedane Borghtochte te Andenmeren kosteloos ende schadeloos te houden.

Drag. Wat staet een Borghe te doen die voor een principalen schuldenaer betalen moet?

Antw. Dat hy actionem cessam van den Crediteur neemt / daer hy den Crediteur aen hem overgeeft soodanigh Recht als hy hadde jeghens den principael ende allen anderen / ende hem in den selven Staet stelt daer hy in was / om de Artie met gelijck Recht te verhalen / het zo jeghens den mede-Borgh / ofte jeghens anderen / daer sonderlingh op te letten staet / soo wanneer den Crediteur jeghens den principael / Recht van preferentie / ofte parate executie heeft.

C A P. IX.

Van Procuratien.

Vraag: Wat is een Procuratie?

Antw. Is een Instrument daer hy permant booz een ander pets te doen ende upt te boeren wert gelast ende gematight.

Drag. Wat staet daer toe bysonderlijck aen te mercken?

Antw. I. Dat men in de Procuratien uptdrukelijck stelle waer toe die gegeven werden / het zo om te koopen / verkoopen / beswaren of belasten / huyzen / of verhuizen / ende wat des meer is / om dat de generale clause ende voorts om alles te doe, sich niet harder upt en streckt als tot de saecken de welke tot de soozte van doen in de Procuratie gestelt /

stelt/ nootzakelijck behoozen/ ende verder niet : het
 zy dat die strekt om eenige saken te administreren/
 ende wyl te boeren/ vulgo, ad negotia, ofte om eeni-
 ghe Processen vooz een ander wyl te boeren ende in
 Rechten te spreken/ so in't epsschen als verweeren/
 in dese of gene saecht/ tegens dese of gene / vulgo, ad
 lites, ende indien men de Ghemachtighden wil
 macht geben/ om des nootd zijnde / wederom een
 ander in sijn plaets te substitueren / dat men daer
 toe gebuyche de clausule / cum potestate substituen-
 di in communi forma.

II. Dat men de Procuratien om goedt te ver-
 koopen of beswaren / werden gegeven irrevocabel
 ende ontwederr oepelijck.

III. Indien daer by last gegeven wort/ eenige
 administratie ofte handeling te doen ; daer by ge-
 boeght werdt : dat den Gemachtighden ghehou-
 den blijft van sijne ghedane administratie / be-
 hoorlijke reekeninghe / bewijs ende reliqua te
 doen/

IV. Dat alle Procuratien moeten innehouden
 beloften van ratificatie / ofte in waerden te sullen
 houden 't gunt by den Gemachtighde of sijn ge-
 substitueerde sal werden gedaen ende verriecht / on-
 der verhandt/ Et.

V. Eyndelijcken staet te letten dat de Procura-
 tien dienende om onroerendt goedt te transporteren
 ende op te draghen naer precysheydt vooz de Wet
 ende Magistraet gepasseert moeten werden : ghe-
 lijck mede een Procuratie om in pemandts Name
 eedt te doen/ daer inne byten dien verpsecht wort/
 dat den last-gheber vooz de selve Magistraet den
 eedt selfs eerst doen moet / ende daer van in
 de Procuratie verhael ghemaecht moet werden/

al-hoe-wel het by sommighe soo naeuw niet genomen en wert. Siet Rooms-Holl.Recht, het 4. Boek, het 1. Deel, cap. 16.

C A P. X.

Van Attestatien.

Vraag: Wat is Attestatie?

Antw. Is een Instrument begriypende een verklaringhe ende getuygenisse van een of meer personen / tot bewijs van pers dat zy-luyden ghehoort ofte gesien hebben.

Vrag. Wat staet daer inne aen te mercken?

Antw. I. Dat men stelle de onderdom van de Attestanten / ende dat de selve geloofwaerdigh zijn om getuygenisse der waerheydt te geven.

II. Dat sy de verklaringe doen by eer ende bravenigheyt in plaetse van eede / aengesien den Notaris niet en is gequalificeert den Getuyghen eedt af te nemen.

III. Tot wiens versoecke de verklaringe ende getuygenis geschiedt.

IV. Dat de Attestanten ofte Deposanten hare verklaringe ordentlijk doen met uytzuchinge van personen/plaets ende tijdt van het gunt dat sy verklaren / ende of sy sulcks selfs gehoozt of gesien / of van den anderen verstaen hebben / ende van wie dat sy geven perfecte redenen van wetenschap / &c.

V. Dat sy belooben des noodt ende versoecht zijnde / haer geattesteerde t'allen tijden met solemnelen eede te bevestigen.

C A P. XI.

Van Contracten, van Maetschap, ofte Vennootschap, Gemeenschaps deylinge, Bewijs, Uytkoop, ende Huwelijcxse Voorwaerden.

Vrage: Wat is een Contract van Maetschap ofte Vennootschap?

Antw. Een handelinghe ende overkomstige daer by twee of meer aengaen gemeenschap van winst ende verlies.

Vrag. Wat staet daer in aen te mercken?

Antw. I. Perfecte uytzuckinghe waer inne de ghemeenschap bestaet / ende waer toe de selve streckt.

II. Wat pder in de gemeenschap inleedt / ende wat deel of portie van winst ende verlies pder sal trecken.

Vrag. Wat is gemeenschap?

Antw. Als het selve sonder overkomstige ende van sich selven geschiet / als is gesamentlijcke erffennisse / gemeenschap tusschen Man ende Wyf.

Vrag. Wat komt in gesamentlijcke erffennisse aen te mercken?

Antw. Kavelinge ende Scheydinge / Bewijs ende Uyt-koop.

Vrag. Hoedanigh moet Kavelinge ende Scheydinge van gesamentlijcke erffennisse gedaen werden, ende wat staet daer in aen te mercken?

Antw. Datter van de ghemeene goederen perfecten Staet ende Inventaris wert gemaakt ende gelevert / op het aengeven van die gene die Boedel-

houder is / ofte andersints de verantwoordinghe moet doen / of d'administratie van dien is toe-vertout / ende de regeeringe ende administratie van den Boedel soo verre gedaen zijnde dat daer scheidinge ende beplinghe vallen kan / daer van gedaen werde perfecte reekeningh / bewijs ende reliqua / om dien conform verdeelinghe ende scheidinge gemaecht te werden / de welke daer op geschiedt in deser boegen :

Dat van de contante ende ghereede goederen de welke verdeelt kunne werden / de portien gemaecht werde naer het contingent van vders gerechte erfportie / soo ypt kracht van Testament ende Ayterste wille / als andersints ab intestato , daer toe sonderlingh te letten staet ende in't hooft van de scheidinge ende deelinghe ypt te drucken de qualiteyt van de Erfgenamen / ypt welken hoofde ende in wat boegen sy tot de erffenisse zijn gerechtight / hoe na dat sy den overleden hebben bestaen.

Maer in ongereede goederen daer inne de Erfgenamen tot verkoopinge niet en willen procederen / 't welck meest in onroerende goederen te passe komt / moet men de selve aen Loten verdeelen / ende de ongelijke parthijen met gelt vergoeden / sodanig dat de grootste ende beste parthijen aen de minste so veel toe geben moeten als sy meerder waerdt zijn / ende wert alsdan daer ober het lot gezogen / ende gekabelt / onder sodanighe conditten als dan naer geleghentheidt by elck parthye wert geresolueert / waer van een formeele Kabel-cedulle ende scheidinge gemaecht / ende tot bewijs ende geheugenisse wert gepasseert : daer inne / hoe / ende in wat boegen / ende aen waer de kabelinge ende lotinge is gevallen ; onder welke conditten / voortz met volko-

men

men quitantie van haer selven met haer contingente aen bedeelde portie ten vollen vergenoegt te houden, sonder den een den ander om eenighe andere naerdere ofte verdere scheidinge ofte deylinge te bemoeyen, directe noch indirecte, welcke kavelinge ende schepdinge alsoo gepasseert zijnde/ het zij onder de hantteyckeninge van de Erfgenamen selfs/ of voer Notaris ende Getuyghen het welcke het seckerste is/ hebben kracht van Gerechts-brieven / ende wordt den eghendom van soodanighe gedeelde goederen daer mede volkomentlyck verkregen / sonder dat noodigh is dat de Erfgenamen malkander voer transport van elckis aengedeelde ende aengekavelde goederen behoeven te doen.

Vrag. Wat is bewijs ende uyt-koop, ende wanneer heeft het selve plaets?

Antw. Bewijs ende uytkoop heeft plaets van kinderen tegens de langst-levende Vader oft moeder/ dewelcke by Testamente daer inne niet en hebben voorszien.

Vrag. Wat staet daer inne aen te mercken?

Antw. Al-hoozens te komen tot het bewijs ende uytkoop wegens der kinderen Vaders of Moeders erf-portie / moet by de Vooghden der selber soo sy minder-jarigh zijn / ende de langst-levende Ouders / ghemaecht ende geleverd werden Staet en Inventaris van den boedel / ende dat de langst-levende verklaert ten minsten by eer ende byzomigheyt in plaetse van eede / den selven Inventaris oprecht te zijn / daer op reguardt ghenomen zijnde op de op-voedinghe van de kinderen naer dat sy kleyn of groot zijn / de uytkoop wert gedaen / ende naer redelijckheyt wert begrootet wat en hoe veel de kinderen haben de opvoedinge na haren Staet

ende gelegentheydt te doen / voor haer Vaders of Moeders erf-poztie ende betoys sullen ghenieten / het welcke op eenighe vaste goederen / ten minsten met goede ende suffisante Borghtochte wert ver- seliert / welcke scheidinge ende deplinge / anders ge- noemt vertichtinge / de langhst-levende / ofte oock de naeste Vanden ofte Vooghtden van de kinderen t' allen tijden mogen versoeken ende doen / alwaert dat de langhst-levende niet ghesint en was te her- trouwen / doch heeft wel meest plaets by her- hu- welijcken.

Wrag. Wat is Staet ende Inventaris?

Antw. Inventaris is een perfecte beschrijbin- ge van de goederen ende gantsche gelegentheydt van den Boedel van den overleden.

Wrag. Wat staet daer in aen te mercken?

Antw. I. Dat de selve moet geschieden op den naem ende van wegen de genen die de verantwoor- dinghe van den Boedel ghehouden is te doen / ofte andersints de regeeringhe ende administratie wert toevertrouwt te leveren aen handen van de andere mede-Erfgenamen of die ghene daer toe gerech- tigt.

II. Dat de selve beschrijvinghe ordentlijck ge- schiede / eerst de voordeelen / ende onder de selve de ontroerende goederen eerst / daer na de Kente-brie- ven / Obligatien / Boeck-schulden / ende contan- te penninghen / &c. ende daer naer de roerende goe- deren / als Kleederen / Tuweelen / Silberwerck / Linnewaet / ende verderen Imboedel met ordze : De voordeelen gestelt zijnde / volghen de lasten des Boedels met ghelijcke ordze / als eerst de speciale Hypothequaten / Kente-brieven / ende geaffecteer- de hooft-sommen / daer naer Obligatien / en-
de

de daer aen loopende schulden / ende soo voort.

III. Dat de selve gesloten werden met de volgende clausulen/aldus geïnventariseert by, &c. op het aengeven van N N. de welcke verklaerde, hem daer inne oprechtelijk gedragen te hebben, ende naer sijn beste kennisse ende wetenschap, sonder sijns wetens yet verfwegen ofte achtergehouden te hebben: protesterende daeromme, indien namaels bevonden mochte werden dat desen Inventaris met eenige parthyen behoorde vermeerderd of vermindert te werden, dat de selve daer naer sal gedresseert werden tot gemeenen voordeel ofte schade, sonder daer inne bejaelt te willen zijn / &c.

Vrag. Wat zijn Huwelijckse Voorwaarden?

Antw. Een instrument daer by tusschen Bruydegom ende Bruydt vooz het solemniseren van haer-luyder Huwelijck/overkomst ende conditien werden gemaecht/aengaende de gemeenschap van hare aen te brengen goederen.

Vrag. Wat staet daer in bysonderlijk aen te merken?

Antw. I. Dat de Doogwaerden werden ghemaeckt hooz het solemniseren van het Huwelijck/bermits soo haest het Huwelijck is voltrocken/ de gemeenschap van goederen plaets heeft.

II. De qualiteyt van de Contrahenten indien de selve minder-jarig zijn/ dat sy geadsificeert werden met hunne Vooghtden/ ende indien sy noch ouders hebben/ met de selve hunne Ouders/ al waren sy al meerder-jarigh.

III. Dat de weder-zijdische aengebrachte goederen perfectelijck werden begrootet / het zy in het Contract ofte anders by specificatie apart /
by

by den Contrahenten handen ondertepkent / daer toe men relatie maken moet / met verklaringe dat de Contrahenten wederzijds genomen hebben contentement.

IV. Of ende hoe verre de aengebrachte goederen sullen gemeen zijn / ofte niet / ende sonderlinge aengaende winst ofte verlies / staende Huwelyck te vallen. By wie de lasten des Huwelycks sullen werden gedragen / ende soo voort.

V. Hoedanigh de goederen by 't scepden van 't Huwelyck sullen werden gedeelt ende gescheyden / ofte niet / in cas van kinderen naer te laten / ofte geen.

Vrag. Moeten alle Huwelyckse Voorwaerden voor Notaris ende Getuygen gepasseert werden?

Antw. Neen; want de Huwelyckse Voorwaerden daer geen successie ofte pect dat versterffentisse raecht / in komt / moghen oock onder de handt gepasseert werden / oock sonder schrift ende simpelich vooz twee Getuyghen / als daer maer van blycken kan.

C A P. XII.

Van Transactie ende Compromis.

Vrag: Wat is Transactie?

Antw. Een Instrument daer by parthyen ober haer twyftighe saecken het zo dat sy daer ober in Iudicio zijn / ofte niet / overkoinste maecten.

Waer inne indien sy selfs den anderen niet en kunnen verstaen / ende nochtans genegen zijn hare
sa-

saken te vereenighen / wert het selve gestelt aen de uytspzake van weder-zijdsche Luyden / daer toe by Compromis ende verblijfte stellen / ende autho- riseren.

Wrag. Hoedanigh moeten de Compromissen wer- den in-gestelt, ende wat staet daer inne aen te merc- ken?

Antw. I. Dat tot de uyt-spzake ende Decisie van de saeck genomen werden / weder-zijdsche on- partijdige luyden / hun de sake daerom dat verschil is / verstaende.

II. Dat in het Compromis alzozens werde ge- stelt den perfecten Staet van de questie.

III. Dat de geelikeerde Arbiters geauthozi- seert werden / om de selve saecke / ofte naer vretijs- heyt van Rechten / ofte naer billichheyt uyt te spre- ken naer dat parthjen daer inne kunnen ober-een- komen / ende indien de selve in een gelijck getal zijn / dat sy macht hebben om in cas sy den anderen niet mochten verstaen / een derde tot Super-arbiter be- nessens haer te mogen berkiefen.

IV. Dat parthjen haer op sekere groote pen- nen verbinden / voor goet ende van waerden te hou- den, het gunt by de geelikeerde Arbiters in hare saec- ken sal werden uytgesproken ende getermineert, sock wel onweder-roepelijck onder expresse renunciatie van Appel, reformatie, reductie, of andere exceptien in Rechten bekent, ende dat meest ende allersekerst onder willighe condemnatie van den Hooghen Raede.

Wrag. Hoe moet de willige condemnatie werden ingestelt?

Antw. Aldus: Dat de Contrahenten ver- klaren te vreden te zijn ende over te geven haer in de
uyt-

uytsprake van de voorschreven Arbiters, by den Ed: Hoogen Rade vrywillighlijck te laten condemnieren, daer toe onwederroepelijck stellende ende machtigh makende N. N. beyde Procureurs voor den selven Rade, d'eene om de selve condemnatie te versoecken, ende d'ander om te consenteren, beloovende voor goedt ende van waerden te houden, &c. **welcke clausule**; d'eene om te versoecken, ende d'ander om te consenteren; soo nootsakelijck is dat sonder dien by den Hoogē Rade/de condemnatie wert geweygert.

Vrag. Wat onderscheydt isser tusschen Arbiters van Rechten, ende Arbitrateurs?

Antw. Dat Arbiters van Rechten in het doen van haer uytspreecke aen den Rechten gebonden; ende Arbitrateurs als minnelijcke Schepts-luyden ende goede Mannen / de sake by hare uytspreecke moeten bemiddelen.

Vrag. Wat onderscheydt isser tusschen de clausule: na scherphheit van Rechten ofte naer billichheit.

Antw. Dat Arbiters dewelcke gestelt zijn om een sake naer scherphheit van Rechten uyt te spreken/gehouden zijn in hare uytspreecke haer te gedragen naer den precijfen inhoudt van de Wetten/ende het Recht daer van zijnde/en 'tselbe om gene redenē verder mogen uytrecken of anders uyt spreken als deselve naer scherphheit inhouden: maer die gene de welke de macht is gegeven/ omme oock naer billichheit de sake uyt te spreken/vermogen de precijfheit van de Wetten te bukten te gaen/ ende de uytspreecke naer het gunt het recht met de redelijckheit ende billichheit aldernaest konit te doen/het welck dickwils periculens is/ ende by den een wel wat vrymer genomen wert als by den ander.

C A P. XIII.

Van Contracten van Bevrachtinge ofte
Certe parthye.

Vraag: Wat voor Instrumenten werden principalijck onder de Koopluyden, ende aengaende de Koopmanschappen gebruyckt?

Antw. Dese zijn / Contract van Bevrachtinge / Brieven van Assurance / Bodemerve / Water ofte Bpl-brieven / Wissel-brieven / Insinuatien ende Protesten.

Vrag. Wat is een Contract van Bevrachtinge?

Antw. Contract van Bevrachtinge ofte Certe parthye / is een Instrument van huys tusschen een Schipper ende een Koopman / daer hy den Schipper vooz seckere soume van penningen aemteemt des Koopmans goederen die hy in syn Schip sal willen laden ofte doen laden op sekere gedestineerde plaetse te lossen / ende aldaer wederom te laden met andere goederen / om wederom ter ghesetter plaetse herwaerts te voeren / ofte op alsulche plaetsen ende Havenen als sy metten anderen kunnen verdragen / ende dat vooz de ladinghe van 't geheele Schip / ofte vooz sekere Koopmanschappen.

Vrag. Wat staet daer inne aengaende de instellinge sonderlingh aen te mercken?

Antw. 1. De Naem ende gelegentheydt van't Schip / ende hoedanigh dat het moet werden ghemonteert / Aldus:

Comparcerden N. N. de welcke verklaerden dat sy seker Contract van bevrachtinghe metten anderen
ge-

gemaect ende gefloten hadden op de conditien ende voorwaerden hier naer volgende: Te weten; dat de voornoemde N. Schipper ende Meester van fijnen Schepe genaemt A, groot omtrent 300. Laften, nu ter tijdt zeyl-rede leggende voor C. gehouden werdt het voornoemde fijn Schip metten aldereerften dicht ende gereed te maken, wel te calefateren, ende ver-fien van alderley nootdruft, ook met Gefchut, Amo-nitie, Matrofen, Gotelingen, of Steenflucken, &c. ende foodanig te voorfien fulcks dese fijne Keyfe ver-eyffchen fal.

II. De plaetse van de ontladinghe der ingeno-men goederen/ tijdt ende plaetse van her-ladinghe ende her-ontladinge / legh-daghen / ende wat des meer is/ aldus:

Ende aldus toe-geruft ende voorfien zijnde, fal hy tegen April eerst-komende, of eer soo het den Koop-man belieft, van C. 't zeyl gaen sonder wind ofte tijdt te verfuymen, ende zeylen recht door naer D. met al-fulcke Waeren ende goederen als den Koopman hem ter bequame ladinge fal believeen inne te geven omme de felve aldaer te ontladen. Ende aldaer gearriveert zijnde werdt gehouden den Koopman te wille te leg-gen den tijdt van 3. maenden, 8. ofte 10. daghen on-begrepen; welcke legh-dagen ingaen fullen soo haest het Ancker aldaer gevallen is; ende wat hy langher komt te legghen, dat fal hem betaelt werden naer het seggen van luyden hun dies verstaende: Ende fal bin-nen de felve legh-dagen verzeylen op alfulcke Have-nen ende met alfulcke goederen als den Koopman oft fijn Commijs believeen fal, doch tot E. het wijdtfte ofte verfte. Ende aldaer wederom gekomen zijn-de, fal hy gehouden wesen wederom te laden alfulcke goederen als den Koopman of fijn Commijs fal willen

in geven: ende alfoo vol-laden wefende, met den eerften bequamen windt ende weder, van daer af te loopen ende recht door te zeylen tot voor deser Stede C. ende aldaer ontladen. In welcke ladinghen ende ontladingen respectie, de Bootsgefellen gehouden fullen zijn het goedt aen 't landt, ende wederomme aen boort te brengen ende bearbeyden met het boot, daer het gebruyckelijck is.

III. Het loon ende bedonghen bracht van den Schipper / byz van alle noodighe ontkosten / van Avarie pilotagie / Et. aldus:

Ende alhier gearriveert zijnde, wert den voornoemde N. gehouden aen hem voor fijn verdiende vracht, naer goede leveringhe, te betalen de fomme van N. boven Avarie ende pilotagie, naer Costuymen der Zee.

Alles onder verbandt van hare respectie personen ende goederen. Den koopman fijne ingeladen goederen; ende den Schipper fijn Schip, Vrachten ende gereerschappen van dien, ten bedwang en executie, &c. ende foo voorts.

Vrag. Wat wert'er verder tot verfekeringh van de in-geladen goederen vereyscht?

Antw. Dat den Koopman verklaringhe ende confessie van den Schipper heeft / wat ende welke goederen hy voor hem heeft mede genomen / anders genoemt een Carga ende Cognoscement.

Vrag. Hoedanigh werden de selve in-gestelt?

Antw. Aldus:

N. Schipper (naest Godt) van fijnen Schepe ghe-naemt A. als nu ter tijdt gereedt leggende voor B. om met den eerften goeden wind, die Godt verleenen sal, te zeylen naer C. alwaer fijn rechte ontladinge sal zijn, de welcke verklaerde ende bekende van N. Koop-

man, &c. onder den overloop van sijn voorsz. Schip ontfangen te hebben de naervolgende goederen, te weten, &c. al droogh ende wel geconditioneert, ende gemerckt met dit voorstaende Merck, het welck hy beloofde te leveren (indien hem Godt behouden reyse verleent) met sijn voorsz. Schip tot D. aen den Eersamen E. ofte aen sijn Faëteur of Gedeputeerde, mits betalende voor sijn Vracht de somme van, &c. ende Avarye, na de usantien van de Zee. Onder verbandt, &c.

Vrag. Of een bevrachter, het Schip of de huyl van dien, wel aen een ander overdoen magh?

Antw. Ja: *Wishupsche Zee-Rechten* / Art. 10. l. 6. Cod. locat. ende dat met of sonder winst/ aldus:

Verklaert te transporteren ende over te laten, gelijk hy doct by desen, de ladinge ende bevrachtinge in den Instrumente van *Certe parthye*, hier annex gepasseert voor, &c. aen N. hier mede present, ende accepterende op alle Conditien ende Voorwaerden in den selven Instrumente verhaelt, uytgesondert dat hy voor sijn Voyage op D. voor ende in plaetse van 27. ter vrachte, sal geven ende betalen 32. ende dat de Vrachten van de andere verzeylinghen, ende los-plaetsen, verhooght sullen werden naer advenant de voorsz. 32. blijvende alle andere Conditien ende Voorwaerden van den voorsz. Instrumente in haer volle kracht, &c. ende onder verbandt in den selven begrepen: ende soo voortg.

CAP. XIV.

Van Policen ofte Brieven van Asscurantie.

Vraag: Wat is Asscurantie?

Antw. Is een Contract daer by pemandt booz sekere loon des anderens goed ofte koopmanschap booz het perijckel van de Zee ende al ander ongeluck verskiert / of indien daer schade aenkomt in het overbrengen / 't selve in't geheel of tot sekere somme beloost te vergoeden ; anders genaemt / verskeringh.

Vrag. Hoe veelderhande is Asscurantie?

Antw. Tweederhande / d'eene die geschiet over de koopmanschappen ende goederen / d'ander over de casque, ofte corpus van't Schip selfs.

Vrag. Wat is in de instellinge van de Brieven van Asscurantie bysonderlijcken aen te mercken?

Antw. I. Dat het thiende-part van de waerde van de goederen onberskiert moet blijven tot lasten van den epgenaer / Ordonn. van Asscurantie tot Amsterdam van den lesten Januar. 1598. Art. 2. tot Middellburgh van den 30. Septemb. 1600. art. 3.

II. Dat in het Contract of Police van Asscurantie booz al specialijck uptghedzucht werdt den naem van de Schipper ende van het Schip / met de plaetse waer het Schip wert geladen / ende waer dattet henen vaert / ten waer den koopman niet en wiste in wat Schip of met wat Schipper sijne goederen ghesonden souden werden / in welcken gevalle hy het selve by den Asscurantie-brief moet verklaren / ende daer benevens aen de selve doen

hangen het beschepdt dat hy van de ladinghe sijner goederen ontfangen heeft / ofte andersints / in den Brief van woort tot woort doen in-stellen / ende moet daer-en-boven de premie ende het verseeckerloon gereedt betaelt werden. Ende indien permant wil doen verseecken eenige Goederen ofte Schepen de welke al afgebaren zijn van de plaetse harer ladinghe / moet het selve ende den tijd op de welcke die afgebaren zijn / in den Brief wtdrucken / ofte andersints verklaren dat hy het niet en wiste ; op alle 't welke sonderlingh te lotten staet / alsoo sonder 't selve / de geheele verseeckeringh soude van onwaerden zijn / behoudens den verseeckerde sijn verhael op die ghene die het Instrument gheschreeven heeft / indien het by sijn schuldt toequam / Ordonn. van Assurant. van Amsterdam van den laetsten Januar. 1598. art. 3. van Middelburgh van den 30 September 1600. art. 9. 10. ende van Rotterdam van den 26. April 1635. art. 6. 7. 8. ende 21.

III. Moet in de Brieven wtdgedrukt werden wat perijckel / wanneer / ende hoe lange tot lasten van den verseeckeraer sal loopen.

IV. Dat de verseeckeraers den Schipper by de Brieven van Assurantie last geven / de goederen de welcke verongelucken ofte bederven souden / ten besten te reddten / te verhoopen / de penningen te verdeelen / &c. sonder meerder last / met beloften van te betalen alle kosten daer omme gedaen / ende schaden daer ober geleden / 't zy de goederen behouden werden ofte niet / op des Schippers credit.

V. De premie ende prijs van de Assurantie.

VI. Het verbandt ende clause daer toe verepscht.

Vrag. Hoedamigh moeten de Brieven van Assurance over goederen in 't verder in-gestelt ende ge-claufuleert werden?

Antw. Aldus:

A. A. De welke verklaerden haer te verbinden ende te versekereren / gelijk sy haer verbinden ende versekereren mitsdesen aen A. de goederen die geladen zijn ofte geladen sullen werden in het Schip ghenaeint B. groot omtrent 92. lasten / daer Schipper op is C. of wie daer op voorsz. Schipper ofte Schippers souden mogen varen; waer van sy de rysicque / perijckel ende abouture / mitsdesen tot haren lasten nemen / te loopen van der upze ende dagh af dat de voorsz. Koopmanschappen by den voornoemden A. ofte synen Commissijs gebracht sullen zijn / op de Kape / ofte Wal / om van daer geladen te werden in 't voorsz. Schip of in Schuyten / Barcken ofte Lichters / om daer mede geboert te werden aen het boordt van het voorsz. Schip / ende sal gedurzen ter tijt toe dat het selve Schip tot D. gekomen sal wesen / ende de voorsz. goederen ofte Koopmanschappen sonder eenighe schade ofte verlies aldaer ghelast / ende bypeliich ende vzedelijck op 't landt gebracht sullen wesen in 't vermoghen van den voornoemden A. of yemant anders commissie daer van hebbende / sullende het voorsz. Schip mogen varen / voorszwaerts / achterwaerts / wenden ende keeren / ter rechter ende slinker / ende allen zijden / ende dooz noot of met wille aennen alsulcke Habens ende reden / als die Schipper ofte Schipperen believen ofte goetduacken sal / ende of dooz noot oft met wille de voorsz. goederen ontladen ende herladen werden in eenigh an-

„ der Schip of Schepen / kleyn ofte groot / (het
 „ welck sy sullen mogen doen upt haer eyghen au-
 „ thozeit / sonder verder consent ofte toedracht te
 „ verwachten) sullen de boornoemde R. R. loopen
 „ de rysique ende abontuyzen als of de boorsz. goe-
 „ deren noyt ontladen waren gheweest / ende hem
 „ oock verskeren van alle perijckel ter Zee / On-
 „ weder / Dyer / ende Windt ; booz Vrienden / Vy-
 „ anden ; van Arresten / ende Detentien van Ko-
 „ ningen / Princen / Heeren / ende Gemeenten / van
 „ Brieven van Marque ende Contramarque ;
 „ Schelmerpe ende onachtsaemheydt van Schip-
 „ pers ende Boots-gesellen / ende alle andere perij-
 „ kelen ende abontuyzen / die de boorsz. goederen
 „ eenighsints souden moghen aenkomen / bedacht
 „ ende onbedacht ; gewoon ende ongewoon / geent
 „ uptgesondert : stellende haer in allen sulcken ge-
 „ valle in sijn N. plaetse / om hem te guaranderen
 „ van alle verlies ende schade ende de boorsz. goe-
 „ deren yet anders / overkomende als wel / verbin-
 „ den sy haer aen hem N. ofte sijnen Commissijs te
 „ betalen alle de schaden die hy sal hebben geleden/
 „ te weten / hy R. ter concurrenter somme van 9.
 „ ende hy R. ter somme van 10. ende dat binnen
 „ drie eerst-volghende Maenden / na dat sy behoorz-
 „ lijck gheadverteert sullen zijn van 't verlies ofte
 „ schade / ende in alsulcken geballe geben sy aen hem
 „ N. ende alle andere volkomen macht / om soo wel
 „ tot haren schade als profijte / de handt te mogen
 „ reychen in 't salveren / ende beneficiëren van de
 „ boorsz. goederen de selve te verkoopen / ende de
 „ permittungen te distribueren indien het van nooden
 „ is / sonder haer consent ofte oorlof te vraghen.
 „ Sullen oock betalen d'onkosten daeromme ge-
 „ daen /

daen/ midtsgaders de schade daer op gheballen/ „
 het zo datter yets gesalveert wert ofte niet/ ende „
 dat sy op d'onkosten van dien sullen geloof geven „
 den genen die de selve gedaen sal hebben op sijnen „
 eedt/ sonder yets daer tegen te seggen/ midts dat „
 den voornoemden A. gelijk hy insgelijks beloof- „
 de hy desen aen de voornoemde B. B. sal betalen „
 den prijs deser Asscurantie jehens 20. ten hon- „
 dert/ Ec. consenterende hier van gemaeckt ende „
 gelebert te werden/ Ec. onder renunciatie van al- „
 le cabillatien ende exceptien die desen eenighsuits „
 souden mogen contrarieren / ten bedwange ende „
 executie van allen 's Heeren Hoven/ Rechten en- „
 de Rechteren / ende specialijcken de judicature „
 van de Kamer van Asscurantie der Stadt M. „
 submitterende haer selven ten weder zijden on- „
 der 't Recht / ghebruyck ende judicature der „
 selver/ Ec. „

Drag. Hoedanigh moeten de Brieven van Asscurantie over de *Casque* ende *Corpus* van het Schip, gheclausuleert ende ingestelt werden?

Antw. Aldus:

N. N. De welcke verklaerden haer te verbinden ende te verlekere, &c. aen A. de *casque* ofte *corpus* van't Schip, met sijn Geschut, Munitie, Gereedschappen, ende aenkleven van dien, ghenaeint B. den voorz. A. ofte yemandt anders toe-behoorende, groot omtrent 9. Lasten, daer Schipper af is, C. of wie in sijn plaetse voor Schipper of Schippers souden moeten varen, waer van zyluyden de ryricque ende perijckel, midtsdesen tot haren lasten nemen van de uyre ende dagh of dat; ende voorts als in Asscurantie-goederen / *mutatis mutandis*.

Vraag. Hoe hoogh den Interest ofte loon van Assurance wert genomen?

Antw. Na dat het aenstaende perijckel groot is.

C A P. XV.

Van Bodemerye-Brieven.

Vraag: Wat is Contract van Bodemerye?

Antw. Daer by de eygenaers / of oock wel den Schipper buyten 's Landts verlegghen zijnde / Geld ontfanghen op den Kiel ofte Bodem van het Schip / onder conditie / indien het Schip behouden oer komt het selve te restitueren / metten Interest van dien.

Vraag. Wat staet aengaende de instellinge van dien aen te mercken?

Antw. I. Qualiteyt ende naem van den Schipper ende sijn Schip.

II. Expresse van het gene daer op ontfanghen wert.

III. Wat perijckel / waantmeer ende hoe lange te loopen.

IV. Het op-geldt ende loon van de Bodemerye.

V. Verhandt ende clause daer toe bereyscht / in deser voegen:

N. N. Schipper (naest Godt) van sijn Schepe ghe-naemt A. groot omtrent 8. lasten, nu ter tijdt gereedt leggende voor B. om metten eersten goeden wint die Godt verleenen sal, te zeylen naer C. alwaer sijn rechte ontladinghe sal zijn; de welcke bekende by desen ontfangen te hebben uyt handen van D. de somme van

7. ende

7. ende dat op Bodemerye ende recht avontuyre vander Zee op fijn Schips Kiel, ende Schips gereetschap, soo hy het nu ter tijdt voert, welke perijckelen ende avontuyren vander Zee ge-eyndicht fullen zijn, ende de Bodemerye daer van verſcheenen fullen wesen 24. uyren na dat hy fijn Ancker fal hebben laten vallen op de Rede ofte Haven van C. voorſz. welke voorſz. ſomme van 700. ende daer-en-boven het op-gelt van dien voor de avontuyre vander zee, tegens 10. ten hondert, den voornoemde N. N. beloofde te betalen aen E. drie dagen naer arrivement van fijn voorſz. Schip tot C. voorſz. of daer het fynen Laſt breken fal, in goeden ganghbaren Gelde, koſteloos ende ſchadeloos. Tot voldoeninge van het gunt voorſz. is, verbondt hy eerſt ſpecialicken fyn voorſz. Schip ende gereetschappe van dien, ende voorts generalijck fyn perſoon ende goederen, &c. Tot bekrachtinge ende verſekeringe van dien, zijn hier van gemaeckt ende geleverd drie Bodemerye-brieven van eenen inhoudt, waer van den eenen voldaan zijnde, d'ander van geender waerden fullen zijn, &c.

C A P. XVI.

Van Water ende Byl-brieven.

Vraage: Wat is een Water ofte Byl-brief?

Antw. Daer by een Schip of Schuyt verhocht wiert op Water-recht/ dat is/ behoudens het Recht van ſpecial ſchyprecht op het verhoſte/ ſoo lange de koop-penninghen der ſelber ten vollen niet voldaan en zijn.

Vrag. Hoedanigh moeten deſelve ingeſtelt werden?

Antw. By maniere van Custingh-brief ofte Obligatie/ aldus :

N. N. Verklaerde gekoft te hebben, &c. ende bekende ter sake der selver koop wel ende deughdelijck schuldigh te wesen aen A. &c. de somme van, &c. welcke somme van &c. hy aen de voornoemde A. ofte syns recht verkrijghende, beloofde te betalen &c. hier onder en tot naerkominghe van het gene voorsz. staet, verbont hy eerst specialijck het voornoemde by hem gekofte Schip, met Mast ende Zeyl, ende alle verder gereedtschappen van dien; sulcks ende waer het vaert ofte zeylt; ende voorts syn persoon ende goederen, &c.

Doch staet te letten dat alle Bijl ofte Water-brieven van Schepen boben de hier Lasten groot/ om den 40. Penningh die daer van moet werden betaelt volgens de Ordonnantie van den 40. penning van de Schepen, hoor geen Notaris/ maer hoor den Gerechte van die plaets alwaer de koop ofte handelinghe wert gemaect/ moeten werden gepasseert/ op penne van nullitept; ende is den Notarissen/ by de selve Ordonnantie art. 13. 't selve scherpeelijck verboden.

C A P. XVII.

Van Wissel-brieven, Insinuationen ende Protesten.

Vraege: Wat is een Wissel-brief?

Antw. Is een ordonnantie onder de koop-luyden daer by den eenen koopman aen den ander om gerijfs wille door sinen Crediteur ofte Factoor op d'eene plaets ordonneert te betalen/ het gunt hy op een ander plaets heeft ontfaughen/ ofte andersints schuldigh was/ aldus :

St. N. N.

St. N. N. Betaelt aen N. twee hondert dertigh ponden, de waerde alhier ontfangen, doet goede be-ralinge, ende stellet op reeckeninge, &c.

Vrag. Wat is daer van de Practijecque?

Antw. Dat soo haest soodanige **Ordonnantien** by **Wissel** overgebracht zijn / men de selve aen die gene daer de selve op houden / doet insinueren / ende af-bragen / of by die booz sijn **Meester** wil aenne-
men te betalen naer sijnen tmehouden / ofte niet ; het welch indien hy aenneemt / moet deselve onder-
teyckenen / indien niet / wert daer tegens geprote-
steert van kosten / schaden / ende **Interessen** / daer
door te hebben ofte lijden / ende de selve **Wissel-brief**
met het **Protest** te rugge gesonden : om daer op de
Actie jegens den **Principalen** te verholgen.

Vrag. In welke saecken is men gewoon by **In-
sinuatie** ende **Protest** te **Procederen** ?

Antw. In alle saecken daer in den een aen des
andere doen / ofte geben / gelegen is dat het geschiet
ofte niet en gheschiedt / doch onder de **Koopluden**
meest in materie van **Wissel** / ende wat daer aen
behoort.

Vrag. Hoedanigh moeten de selve werden in-
gestelt ?

Antw. **Simpelijck** ; dat den **Notaris** verklaert
op 't verfoeck van N. in de tegenwoordigheydt van
twee **Getuygen** , aen de persoon van A. de naevol-
gende **Insinuatie** gedaen te hebben , daer by hy hem
heeft bekent gemaekt dat, &c. ende hem als een pu-
blijck persoon heeft af-gevraeght, &c. die hem tot
antwoort gaf, &c. waer tegens hy uyt den name van
sijn **Meester** heeft geprotesteert van alle schaden en
Interessen, ter sake, &c. alreede gehad ende geleden,
ofte

ofte als noch te hebben ende lijden, die te intenteren ende verhalen daer ende alsoo hy te rade werden sal.

C A P. XVIII.

Van Uyterste-willen, Testamenten, ende Codicillen.

Vraag: Wat is een Uyterste-wille?

Antw. Een Wettelijke verklaringhe van het gunt pemandt wil dat na sijn doot / met ofte van sijn goede sal gheschieden / l. x. ff. qui Testam. fac. poss.

Drag. Wat is de wettelijckheydt van soodanighe verklaringe?

Antw. Dese bestaet in veer nootsakelijckheden / sonder de welke de selve niet bestaen en magh / als:

I. Dat die gheschieden hoor: Notaris ende twee Getuygen; ende daer gheen Notaris en is / hoor den Secretaris ende twee Schepenen / als ten platten lande.

II. Dat de selve inhouden / Jaer / Maent / dagh ende Uyze.

III. Dat de Getuygen zijn Mans-persoenen Twyden van Eer / ende van goede kennisse / boven de 14. Jaren.

IV. Dat de Getuygen de Minute van de Uytterste-wille / beneffens den Notaris ende Testateuren onderteychenen.

V. Dat den Notaris / ten minsten de Getuygen / den Testateur wel kennen / het welck by het Instrument moet werden uytgedrukt / Placc. van den

den 4. Octob. 1540. art. 30. het welke sonderlinge in het passeren van Testamenten ende Uytterste-willen van Luyden die sieck te bedde leggen / ver-
eyscht wert. Waer toe naer de opinie van de D. D. ad l. 9. Cod. de Testamentis. Niet genoeghen is dat den Notaris ende Getuygen den Testateur hoorzen spreken; maer boven dien vereyscht wert dat sy hem sien/ om daer mede alle bedenkingen van bezoght wech te nemen. Waer van by Jul. Clar. lib. 3. §. Testamentum quaest. 59. ende by Guilhelm. Ranchin. Var. lectio. lib. 2. cap. 6. verhaelt werdt/ dat by hare tijden in Franckrijck hoort-geballen is / dat een Vrouw / haer Man overleden zijnde/ bederckelijck een ander in sijn plaetse heeft doen te bedde leggen / die hem gelatende geheel sieck ende swack te zijn / soo dat sy naeuelijckis konde spreken/ ofte het licht ontrent de Bedtstede verdragen/ heb-
bende het Hoofst seer bewonden / op de naem van haer Man tot haren hoortdeel Testament maecte/ ende alsoo den Notaris ende Getuygen wierden bezoght/ niet beter wetende of die persoon was haer siecken Man.

V I. Dat de Testateuren verklaren dat sy haer Uytterste-wille doen ende maken uyt haer eyghen vryen wille, sonder daer toe by yemandt gedwongen, gepersuadeert, of misleydt te zijn.

V I I. Dat geen Uytterste-willen bestaen als van personen daer toe ghequalificeert ende machigh om Testament te mogen maechen / ende niet ver-
der als ten behoefte van personen die by Uytterste-wille pets mogen ontfangen/ ende van de goederen daer van by Uytterste-wille magh werden gedispo-
neert.

Drag. Wie mogen geen Uytterste-willen maken?

Antw.

Antw. I. Jonghmanns beneden de 14. jaren/
ende Dochters beneden de 12. Jaeren.

II. Dolle / malle / rasende menschen die haer
sinnen niet machtigh en zijn / soo lange de rasernye
ofte slechtighepdt duyzt / daer onder mede gerekent
worden alle quist-goederen ende Stads-hinderen/
de welcke de regeringe van goederen by Publicatie
is verboden.

III. Die han de Helmissen ende Armen leven/
mogen binnen 's Jaers naer het ontfanghen van
haer Helmissen niet wech maken / maer verbalt
het selve aen het Godts-hups van het welcke sy
onderhouden zijn ; waer van in verscheyden Ste-
den bysondere keuren / ende by elcke Godts-hups
by naer Octroyen ende Privilegien in 't bysonder
zijn vergunt.

IV. Die by de byanden als verraders van het
Vaderlandt overloopen.

Vrag. Magh een blinde , stomme of doove , wel
Uyterste-wille maken ?

Antw. Ja ; midts dat een blinde tot meer-
der seeckerhepdt een derde daer by neme / al-
hoe-wel sommighe meynen 't selve onmoedighe
te zijn ; ende een stomme indien hy schrybert
kan / sijn wille by geschrifte stellen / ende den
Notaris ende Getuyghen verklaren moeten dat
sy hem 't selve hebben sien schryben ; een stom-
me die niet schryben en kan / magh of kan
geen Uyterste-wille maecten : maer een doo-
be magh soo wel Uyterste-wille maken als an-
dere : Siet hier van Rooms-Hollandts-Recht/
lib. 3. het 3. Deel, cap. 2. num. 8.

Vrag. Welcke moghen by Uyterste-willen niet
ontfangen ?

Antw.

Antw. I. Luyden die haer by de byanden ont-
houden.

II. Oberkronne Bastarden.

III. Geen Vooghtden van hare Pupillen.

IV. Notariffen mogen nyt het Testament dat
vooz haer gepasseert wert / geen voordeel trecken.

Vrag. Welcke goederen magh men by Uyterste-
wille niet wech maken?

Antw. I. Geen Leen-goederen sonder Octrop
ende consent van den Leen-heer.

II. Geen verbonde ende fideicommissaire goe-
deren.

Vrag. Hoe veelderhande Uyterste-willen zijnder?

Antw. Principelijck tweederhande: Testa-
menten ende Codicillen / daer onder sommighe
mede begripen / Donatie causa mortis, ofte / Gifte
des doodts.

Vrag. Wat is een Testament?

Antw. Daer by pemandt een ander naer sijn
doodt tot Erfgenaem in sijn goedt stelt / ende daer
by beveelt wat hy voorts naer sijn doodt met sijn
goedt wil gedaen hebben.

Vrag. Wat is een Codicil?

Antw. Daer by pemandt sonder Institutie van
erffenis / pets aengaende sijne goederen / naer sijn
doodt ordonneert.

Vrag. Wat is gifte ter saecke des doodts?

Antw. Daer by pemandt in siechte ofte in pe-
rijckel zijnde / een ander pets maecht ende geeft on-
der soodanige conditie / dat het selve sal plaets heb-
ben ende vooz ghegheven blijven / indien den
Maecher van die sijne siechte komt te sterben / ende
anders niet ; ende moet in sulcken ghevalle soo
wanneer hy van de siechte op-stact / oft het pe-
rijc-

rijckel ontkomt / het gegeven wederom gegeven / ende het ghemaecte booz ongemaeckt gehouden worden.

Vrag. Hoedanigh moet een Testament in-gestelt werden, ende wat staet daer in aen te mercken?

Antw. In een Testament staen bysonderlijck aen te mercken verschepde leden ende deelen: als / **Erst**; De Booz-reden ende Inlepinge.

Vrag. Hoe moet die gestelt werden?

Antw. I. Wert by d'een en d'ander verschepdentlyck in-gestelt / doch is daer iane gebruikelijck / ende ten deele nootsakielijck expresse van het Jaer / Maent / dagh / ende uy? / van het passeren van het selve.

II. Perfecte extensie van den Naem / toenaem / ende qualitept van den Testateur / met expresse dat de selve hem / of ten minsten de Getuygen wel bekent is.

III. De aenradende oorzake van de makinge / als is / de swackheydt ende sterffelijckheydt des menschen, de sekerheydt des doodts, ende d'onsekerheydt van de tijdt ende uyre van dien.

IV. Verklarende dat de selve makinge geschiet uyt des Testateurs vry gemoecht ende onbedwongen wille, sonder op-makinge of misleydinge van yemant.

V. Recommandatie van hare onsterffelijcke zielen in de barmhertige handen Godes Almachtigh / ende hume lichamen aen hume Erfgenaemen tot een eerlijcke begraeffnisse.

VI. Weder-roepinghe of confirmatie van alle boozgaende Testamenten of Codicillen.

Vrag. Hoedanigh moet de revocatie van alle voor-gaende Testamenten werden gedaen?

Antw. Generalijchen of Specialijchen.

Vrag.

Vrag. Welcke moeten specialijk gerevoceert ende weder-roepen werden?

Antw. Alle Testamenten de welke ontweder-roepelijck ende met de clausule derogatoir waren ingestelt. Item / Huwelijckse Dooftwaerden tusschen man en vrou gemaeht / dewelcke met generale clausule van weder-roepinghe van alle voozgaende Testamenten / Codicillen / &c. niet verstaen werden weder-roepen te zijn. Siet Grooms-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 2. num. 16.

Vrag. Moghen de Testamenten niet gerevoceert ende weder-roepen werden sonder op nieuws te disponeren?

Antw. Ja / doch niet anders als by formeele verklaringe vooz Notaris ende Getuppen. Siet Grooms-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel cap. 2. num.

Vrag. Wat is het tweede lidt van een Testament?

Antw. De stellinghe van de legaten ende makingen / de welke ordentlijck achter den anderen werden gestelt.

Vrag. Wat is daer in aen te mercken?

Antw. Verbodt van de falcidia portie aldus: Alle welke legaten hy wil ende begeert dat vry ende sonder eenighe afstreck van falcidie portie ofte andere defalcation in Rechten bekendt, aen de voornoemde Legatarissen ende elcks van hun by sijne Erfgenamen sullen werden voldaan ende uyt-gereyckt?

Vrag. Wat is het derde lidt van een Testament?

Antw. Institutie van erfvenisse.

Vrag. Hoe geschiet de Institutie van erfvenisse?

Antw. Enkel met een lidt ofte met verder leden by Substitutie een oft meer / by of verbonden.

Vrag. Hoe geschiedt sinpele Institutie?

Antw. Aldus: Verklaren tot sijne of hare al-geheele ende universele Erfgenaem of Erfgenamē te stellen, noemen, ende institueren N. N. in alle soodanige goederen als hy of zy metter doot ontruymen ende achterlaten sal, of sullen, niet uytgefondert, omme daer mede ghedaen ende gehandelt te werden als met vry eygen goet?

Vrag. Wat faet daer in aen te mercken?

Antw. Of den Testateur Ouders ofte kinderen heeft die hy niet in't geheel voorby-gaen kan / ofte ont-erven magh / dat in sulcken gevalle de selve werde geïnstituert in hare legitime portie / het welck in de kinderen die vier of minder in ghetal zijn / het derdendeel ; ende in vijf of meer / de helft / is van het geen dat sy andersints souden hebben ge-erst / maer in de Ouders altydt het derdendeel ; waer inne of in soo veel sy vry ende sonder eenighe last of beswaernisse moeten werden geïnstituert / ten ware datter wettelijke redenen waren om de welke sy mochten werden ont-erst / de welke souden moeten werden uytgedrucht. Waer van hier vooz.

Vrag. Hoe geschiet Substitutie?

Antw. Aldus: Ende by voor-overlijden van N. voor hem Testateur indien hy geen Erfgenaem wesen en wil, verklaerde hy in sijn plaetse tot sijn Erfgenaem te substitueren N.

Vrag. Magh men oock sijn jonge kinderen die noch geen Testamenten mogen maken, indien sy voor haer jaren quamen te overlijden, eenige Erfgenamen substitueren, dat men noemt pupillare Substitutie?

Antw. Niet verder als het gunt buyten de legitime portie haer soude op-komen / welke legitime portie nootsakelijck soude moeten komen op de naeste

ste *Wunden* van de jonge kinderen / *Grout. Inleyd.* lib. 1. cap. 6. num. 8. & lib. 2. cap. 19. in fine.

Wrag. Of de selve legitime in sulcken cas der jonge kinderen naeste *Vrunden* met geen middel by *Testament* van de *Vader* kan werden ontrocken?

Antw. Ja: Aldus / *Indien* dat de *Vader* sijn *Kindt* alleenlijck institueert in de sijnpele legitime portie, behoudelijck dat: *Indien* hy te vreden is dat in cas hy voor sijn jaren komt te sterven, sijn ge-erfde goederen sullen gaen aen N. verklaert hy hem voor sijn eenige al-geheelen *Erfgenaem* in alle syne goederen te stellen onder de *voorz. conditie* / waer van sijn voornoemde kindt of desselvs *Vooghden* binnen drie maenden naer sijn overlijden, verklaringe ende electie sullen moeten doen.

Wrag. Hoe gheschiedt verbonden erffenisse ofte *Fideicommiss*?

Antw. Op beelderley manieren / het zo dat *permandt* alleenlijck de *lijfsochte* van seker goetd wert gemaeckt / sijn *leven* langh / ende aen een ander den *epghendom* / of dat hy werde belast sijn erffenisse binnen sekeren tijdt / of naer sijn doot / aen een ander ober te laten gaen / het welck eens / twee / ende tot meer-malen van d'een persoon tot de ander magh geschieden.

Wrag. Wat staet daer in aen te mercken?

Antw. Het verbodt van de *Trebellianique* portie daer van af te trecken / het welck andersints de *fideicommissaire* *Erfgenaem* toekomt. Waer van hier vooz.

Wrag. Maghmen de *Trebellianique* portie altijd ende in alle personen verbieden?

Antw. Ja / uytgesondert kinderē van't eerste lid.

Wrag. Wat is het derde lid van een *Testament*?

Antw. Remissie van het stellen van cautie/leberren van Inventaris/ of diergelijke bemoevenissen.

Vrag. Of ende hoe verre foodanige Remissie by den Testateur gedaen, plaets heeft.

Antw. Indien daer hy niemandt en ware geinteresseert / soude de selve stant grijpen ; maer soo verre pemandt wijs te allegeren/ ende aen te wijsen dat hy daer dooz soude kunnen werden verhoort ende geinteresseert / soude des niet jegenstaende tot cautie ende leberinge van den Staet ende Inventaris gedwongen kunnen werden.

Vrag. Wat is de ordinairis clausule van *fideicommis*?

Antw. Dese: Ende by overlijden van een van syne Testateurs kinderen sonder blickende geboorte naer te laten, wil ende begeert hy dat des selfs kindts portie sonder eenige aftreck van Trebellianique portie sal gaen van het eene kindt op het ander, tot het laetste van dien toe; ende het laetste mede sonder kinderen deser werelt komende te overlidé, wil ende begeert hy, dat syne goederen sullen gaen ende blijven aen die zijde daer die van daen ghekomen zijn, ende sulcks aen den Bloede van hem Testateur, sonder dat hy wil dat de selve goederen wyt sijn Geslachte kunnen te verbrœyden/ &c. ende diergelijke.

Vrag. Hoe verre streckt die clausule, sullen gaen ende blijven aen die zijde daer die van daen ghekomen zijn.

Antw. Indien de clausule soo generael is dat men daer wyt de intentie van den Testateur niet en kan sien hoe laugh dat het selve soude durzen / soo wert het selve gereckent tot den vierden graedt inclus. Siet Rooms-Hollandts-Recht / lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 8.

Vrag. Wat is het vierde lidt van een Testament?

Antw.

Antw. De clause Reservatoir ende Derogatoir.

Vrag. Wat is de clause Reservatoir?

Antw. Daer by den Testateur de macht behoudt om t'allen tijden onder sijn handt ofte andersints simpelich sijn Ayterste-wille in t'gheheel ofte deel te veranderen / vermeerderen of verminderen / aldus : Voorts verklaerde hy Testateur , aen hem te behouden de macht omme dese jegenwoordige dispositie te mogen veranderen , vermeerderen , of verminderen ; daer by, ende af te doen, ende alsulcke legaten aen yemandt te maken als hy te rade werden sal, het zy onder syne particuliere handt-teyckeninge, ofte by sijne simpele verklaringe voor twee ofte meer geloofwaerdige Getuyghen , oft hoedanigh daer van soude mogen blijcken, willende ende begeerende dat het selve van soodanighe kracht ende effect sal werden gehouden, als of het hier inne van woorde tot woorde uytgedruckt stont.

Vrag. Hoe verre heeft soodanige veranderinghe plaets ?

Antw. Alleen aengaende de legaten ende minder gedeelten van het Testament / maer soude daer by niemandt sijn erffenissenisse benomen moghen werden / het welk niet volkomen solemmitteyt moet geschieden.

Vrag. Wat is de clause Derogatoir ?

Antw. Daer by dat yemandt onweder-roepelijck wil ende ordonneert / dat alle het gunt hy nae die tijdt soude maecken / van geender waerde soude sijn / ende niet bestaen en sal mogen.

Vrag. Of yemant daer door sich selven kan verbinden om op geenderley wijze een ander Testament te mogen maken.

Antw. Neen : maer dient alleen daer toe / dat

remant upt bzeese van mislepdinge of dwangh om anders te disponeren als sijn wille was / dooz soodanige stipulatie te wege brenghet / dat het gene hy in het toekomende mochte disponeren / geen kracht en kan hebben / ten 3° daer inne soodanige dispositie uptdruckelijck ende in specie werde gerevoceert / Rooms-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 2. num. 16.

Wrag. Of daer inne op een ander manier kan werden voorsien?

Antw. Ja / namentlijck / dat gene Testamenten na desen te maken / sullen bestaen / ten waer de selve inhielden rebocatie ende te niet-doeninge van het voozgaende / met expresse by-boeginge van sekerere woorden ofte letteren / daer toe in het voozgaende Testament gestelt.

Wrag. Wat is het vijfde lidt van een Testament?

Antw. Sommighe stellen vooz het vijfde lidt van een Testament de Poena, ende verbeurte tegens die gene die de wille van den Testateur in alles niet naer en komen mochte achtervolgen / ofte met haer gemaekte te bzedden zijn ; doch het selve en belet niemant die anders verhozt is / ofte Recht heeft tegens de wille van den overleden sijn Recht te ghebruycken / ende soude de poena ende verbeurte tegens de soodanighe geen plaets hebben. Siet Rooms-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 3. num. 14.

Wrag. Of den Testateur door geen ander middel kan werden versekert, dat sijn wille in alles sal achtervolgt werden?

Antw. Ja / namentlijck / dat hy sijn Erfgenaem de keure by elictie geeft / of hy met pet woepnighs sal moeten te bzedden zijn / dan of hy so veel meer sal ge-
me-

nieten indien hy dit of dat doe / oft op dese of ghene conditie / waer van hy binnen seeckeren tijdt naer het overlijden van den Testateur / verklaringhe sal moeten doen ; by exempel / Ick institueere mijn kint in sijn simpele legitime portie ; doch indier hy te vreden is, dat, in cas hy voor sijn mondige dagen komt te sterven, mijn goet sal gaen aen N. N. soo institueere ick hem tot mijn eenighe ende al-geheele Erfgenaem in alle mijne goederen, &c. ende diergelijche.

Vrag. Wat is het feste lidt van een Testament ?

Antw. Het stellen van Voogden over sijn minder-jarige kinderen ofte andere onmondige / ofte toeficht behoevende Erfgenamen.

Vrag. Wat staet daer in aen te mercken ?

Antw. Dat men booz eerst ende booz al van de regeeringe / bewindt ende vorder bemoepenisse van den Boedel excuseert / ende uyt-slupt de Wees-kamer / ofte Gerechten die daer over eenigh oppergesagh soude competeren / ende daer beneffens een of meer bequame personen tot Vooghtden over de selve werden gestelt / met macht omme by overlijden ofte ongelegentheyt van d'een of d'ander / by de oberige een ander in des overledens plaetse te surrogeren.

II. Dat de Vooghtden macht gegeven wort om beneffens andere oock de vaste goederen der Weesen te mogen verhoopen / verbzeemden / belasten / ende boozts / Et.

Ende staet desen aengaende sonderling te letten / dat wanneer twee echte Luyden te samen Testament maken / de Wees-kamer uyt-slupten / ende de langst-levende tot Vooght laten ende stellen / met

macht om pemandt neffens hem te adsumieren / de langhst-levende / het zo in den selven Testamente ofte naderhandt mede-Dooght/ oft Doogden moet nominieren/ of soude naer het geboeten van sommige Wees-kameren/ den Hoedel voor de helft / aen de Wees-kamer komen te vervallen / het welcke al-hoewel by andere soo niet verstaen en wert/ echter geraden is het selve op soodanighe wijze voor te komen.

Vrag. Wat is het laetste lidt van een Testament ?

Antw. De conclusie ende clause Codicillair.

Vrag. Hoe geschiedt de clause Codicillair.

Antw. Aldus: Het welck by verklaerde alsoo te wesen sijn Testament ende Apterste-wille/ begeerende dat het selve also achtervolgt sal worden/het zo als Testament/Codicille/ gifte ter sake des doods/ of andere makinge/ ofte op soodanige wijze als het naer costumie van de Landen alderbest plaetse grijpen sal moghen / niet jegenstaende eenige defecten oft onmissien/ &c.

Vrag. Wat kracht heeft deselve ?

Antw. Dat indien alle de Requisiten tot een Testament daer inne niet en waren onderhouden/ dat het echter sal bestaen als een Codicille/ende soo boorts; soo nochtans dat de Requisiten tot een Codicille ofte andere makinghen noodigh / daer inne achtervolgt sijn.

Vrag. Wat is een besloten Testament ?

Antw. Is een Testament by de handt van den Testateur selfs geschreben/ ofte door een ander doe schrijven / ende by hem ondertepkent / op dat het secreet soude blijven gesloten ende toe-gezegelt.

Vrag. Hoedanigh werden de selve bekrachtight ?

Antw. Deselve moeten alsoo gezegelt ende gesloten

ten

ten by den Testateur / gelevert werden in handen van een Notaris in de tegenwoordighydt van twee Getuygen / met verklaringhe dat al het gunt in 't selve gesloten ende toegezegelt papier by den Comparant selfs geschreven of doen schrijven ende gheteyckent / is sijn Testament ende Ayterste-wille / versoekende dat / daer van by den Notaris ende Getuygen / Acte gemaectit ende kennisse gedragen magh werden. Waer op by den Notaris op den rugghe van het selve toe-gesloten ende gezegelt papier soodanighe Acte wert gestelt / by hem / den Notaris ende getuygen onderteyckent ; ende daer by gedaen soodanighe clause als tot de confirmatie van een Testament vereyscht wert ; als is / de clause Codicillaire, ofte andere. Ende wert het selve dickwils tot meerder sekerheydt / met des Notaris eygen Zegel naerder verzegelt ende bevesticht / ende alsoo den Testateur wederom ter hande gestelt.

Vrag. Of den Notaris van sodanighe Acten oock Register ende Protocol moet houden ?

Antw. Ja / soo wel als van alle andere.

Vrag. Aengesien men daer uyt den wille van den Testateur niet en kan besluytē, waer toe dient deselve ?

Antw. Om daer uyt aen te wijsen datter soodanigh Testament is geweest / ende den Erfgenaem te dwingen omme 't selve te voorszijn te brengen / soo by daer van weet / soo niet / hem met eede te supberen / ende daer mede vooz te komen dat het selve niet en wozt verdupstert / gelijk als wel dickwils geschiet. Daer toe wel het sekerste is / soodanigh Testament te laten in de bewaringe van den Notaris / niet last om 't selve te voorszijn te brengen / ende daer van in de Acte mentie ghemaeckt werde / ofte andersints onder die ghene die

daer eenigh woordeel upt te verwachten heeft.

Vrag. Hoedanigh moeten soodanige Testamenten naer doode van den Testateur geopent werden?

Antw. Wederom op gelijcke maniere als deselve zijn gesloten geweest ende bekrachticht: namentlijck; Dat het selve woort een Notaris ende twee Getungen werde ge-exhibeert/de welcke verklaren soodanigh gesloten ende gezegelt papier met soodanigen Acte bevesticht/haer verthoont te zijn/gaef ende ongeschent / ende 't selve op het versoecht van de Vrienden van den overleden / ende in hare tegenwoordighepdt geopent / de Zegelen los ghemaeckt/ ende haer woort-gelesen te zijn; ende wert daer van mede een Acte by den Notaris ende Getungen gepasseert ende geteychent / daer inne verhael gemaect wert/ niet alleen dat soodanigh toegezelt papier/ ongeschent/ &c. is verthoont: maer daer beneffens verhaelt wert den inhoudt van het gunt daer inne geschreven/ bebonden is van woort tot woort/ op dat naderhandt daer by/nochte afgedaen en werde.

C A P. XX.

Van Gifte ter sake des doodts, ofte onder den levenden.

Vrag: Wat is een Gifte ter sake des doodts?
of *Donatio causa mortis*?

Antw. Daer by pemandt in sieckte ofte in perijckel zijnde/ een ander pets maectt ofte geeft/ onder conditie dat het sal gegeven blijven indien hy in dat perijckel ofte van die sieckte komt te overlijden;
maer

maer indien hy 't perijckel ontkomt/ ofte van die siechte niet en komt te sterben/ dat het gegeven wederom gegeven / ende het gemaecte booz ongemaeckt gehouden moet werden; §. 1. Inst. de Donationibus lib. 1. & lib. 42. §. ult. de Mortis causa donationib.

Vrag. Hoedanigh werden de selve in-geslett?

Antw. By maniere van Codicille ende Legaet/ arg. d. §. 1. Instit. de Donat.

Vrag. Wat is daer in in't bysonder aen te mercken?

Antw. Niet anders als dat verhael gemaecht wert van de siechte ende het toekomende perijckel van den Testateur / als zijnde de oorsaeck van de Gifte / voorts expressie van de Gifte / ende dat de selve geschiedt by Tptel van Donatie causa mortis, ofte Gifte ter saecke des doodts: ende voorts geclausuleert; Dat hy verklaert het selve alsoo te wesen sijne Hyterste-wille/ t zy als Codicille/ Gifte ter sake des doodts/ &c.

Vrag. Wat is Donatie ofte Gifte onder den levenden?

Antw. Een simpele gifte van eenigh goet of gelt dat men vermant om sijne verdiensten ofte andere goede insichten vereert ende schencht.

Vrag. Of de selve oock voor Notaris ende Getuygen moeten gepasseert werden?

Antw. Neen/ ten ware een simpele Gifte/ sonder upgedruchte oorsaecke ofte conditie meerder waert was als vijf hondert Ducaten aen gelt / de welke om de suspicie van bedrogch wech te nemen / niet en magh bestaen als Wettelijck ende booz een Notaris ende twee Getuygen gepasseert. Siet Groons-Hollants-Recht/ lib. 4. het. 2. Deel, cap. 1. num. 7.

Vrag.

Vrag. Of tot een Gifte ter sake des doodts, of onder den levenden vereyscht werdt, dat die ghene dien het gegeven wert, mede voor den Notaris ende Getuygen verschijnen, ende verklaren de Gifte aen te nemen?

Antw. Neen/ maer de aenneminge ende acceptatie kan altijd ende metter daedt geschieden/ arg. §.2. Inst. de Donationibus, vers. perticiuntur. Ten ware de Gifte geschiede om eenige lastige oorzake ofte conditie die den aennemer moeste uytvoeren.

Vrag. Wat wert verder in het instellen van een Instrument van een Gifte vereyscht?

Antw. Dat de gifte ontweder-roepelijck geschiede onder renunciatie van alle Placcaten ende Ordonnantien den giften eenigsmits prejudiciabel/ Ec, om dat naer scherpheddt van Rechten toegelaten wert om verscheyde oorzaken de Giften te wederroepen/ ende daer van beroutw te hebben.

C A P. X X.

Van den Eedt der Notarissen.

Vrag: Wat is den Eedt der Notarissen, ende wat heeft de selve in?

Antw. De selve bestaet in dese naerbolghende Artijckelen:

I. Ick sweere dat ick getrou wesen sal de Hoogge Overhept ende Graeflijckhept van Hollandt/ Zeelandt/ Vrieslandt/ ende de Heeren Staten van dien.

II. Dat ick mij eerlijck dragen sal in't Officie der Notarischap/ ende dat getrouwelijck exerceren.

III. Dat ick niet staen en sal ober eenige Contracte

III. Deel. der Notarissen. cap. 20. 103
tracten die ick weet ofte waerschijnlijk pzetumere
te wesen frauduleus / simulaet / usurair / ofte an-
ders naer rechten verboden.

I V. Dat ick niet staen en sal ober Testamenten
ofte andere Contracten/daer inne eenige onroeren-
de goederen/ Erven / ofte onlosbare Renten/ ghe-
transporteert ofte gemaecht sullen worden / eenige
Geestelycke Collegien ofte plaetsen / contrarie de
Placcaten van de Landen.

V. Dat ick niet staen en sal ober Testamenten
daer inne soude geschieden exhereditie / dan met
expresse van saecken/ ende in presentie ten minsten
van twee Schepenen als Getupgen.

VI. Dat ick van alles booz my geschiedt ende
gepasseert sal werden / deughdelijck Register ende
Protocol houden sal.

VII. Dat ick gene Obligatien ofte Verbandt-
Brieven maken sal sub poenis Camerae : Dat is :
Onder bedwang van het Geestelycke Hof, op pey-
ne van excommunicatie, van dubbelt gewin, onder
beloften met solemnelen Eede ghesterckt, ende
diergelijcke ongeoorlofde clausulen in oude tijden
gebruyckt.

VIII. Dat ick in alle mijne Instrumente stel-
len sal Annos Imperii, sonder in de selve te stellen de
Jaren der Pausen.

IX. Dat ick niet en sal passeren eenige Obliga-
tien/ Geloften/ of Contracten/ Testamenten/ ofte
Apterste-willen van personen my onbekent/ ten zo
dat de Getupghen in de Instrumenten/ Aupden
van eeren ende waerdigh van geloobe / my bekent
zijn / ende dat sy Getupgen affirmeren dat de per-
sonen sulcx zijn als sy hun baptiseren ende noemen/
ende 't selve te verklaren in mijne Instrumenten
vol-

bolgende 't Placcaet van den Jare 1540.

X. Dat ick in mijne Instrumenten insereren sal de plaetse ende woonstede van de persoonen die eenige Acten booz my passeren sullen.

XI. Dat ick den Contrahenten / Testanten / ofte eenige andere Acten passeren ter presentie van de Getuygen / de boorsz. Acten ende Instrumenten booz-lesen sal / ende dat in sulcken Tale dat de Contrahenten 't selve sullen mogen verstaen.

XII. Dat ick de clause / & cetera : in de Instrumenten gestelt / den Contrahenten interpreteren ende beduyden sal / sulckis dat sp-luyden het effect van dien moghen verstaen / ende 't selve in de grossen derselber instrumente extenderē en in 't lange uytdrucke / op dat 'er geē duysterheyt upt en rijse.

XIII. Dat ick oock naer sal komen ende onderhouden het Placcaet by de Ed: Mog: Heeren Staten van Hollandt ende West- Vrieslandt in den Jaren 1624. geemaneert / nopende de goederen die by Testamenten / Codicillen / Huwelijckse Boozwaerden ofte andere Contracten gemaect sullen zijn ofte werden / subject restitutie.

XIV. Van gelijcken het Placcaet by de boorsz. Heeren Staten in den selven jare geemaneert op 't stuck van 't kleyen Zeghel / midtsgaders de naerder Oydonnantie op 't collecteren van dien.

XV. Ende boorsz alles te doen / dat een getrou en legael Notaris schuldigh is ende behoort te doe.

Doch hier van zijn het VIII. en 't XIII. Art. in ongebryck / booz soo veel / dat mē als nu de jarē telt na de geboorte Jesu Christt af te tellē / en de publijcke Registratie vande Testamentē daer inne verbondē of fideicommissaire erffenisse gestelt is / in geen gebryck en is gebrycht.

WOORD-BOECK,

Daer in alle

De Kunst-woorden des
Notarischaps, mitsgaders ande-
re vreemde, soo Latijnsche als Fransche
woorden werden verduyscht.

Desen lesten Druick meer als met de helft ver-
meerdert / door een Lief-hebber van de
Nederduytsche Tael.

Hier is noch by-gevoeght een Tafel van alle de
Kunst-woorden der Rechts-geleertheit door mijn
Heer HUGO DE GROOT, in Duyts
over-geset.

Alle Practizijnen, Rentemeesteren, Kooplieden, en
andere Lief-hobbers seer dienstigh.

TOT DORDRECHT,

Door Abraham Andriessz. Boeck-verkooper / by 't
Stadt-huys / in 't Schryf-boeck. 1657.

WOORD-BOEK

Woordeboek

De Knaal-woorden des

Notarijts des Koninkrijks

van de Nederlanden

van de Nederlanden

De Knaal-woorden des

Notarijts des Koninkrijks

van de Nederlanden

De Knaal-woorden des

Notarijts des Koninkrijks

van de Nederlanden

van de Nederlanden

Altoesamenvoegende

aan de Knaal-woorden

Waarlijk

De Knaal-woorden des

Notarijts des Koninkrijks

A.

Baliëneren, verhozeinden.
 abandoneren, laten baren.
 abbreviëren, verkorten.
 aboleren, te niete doen. (komt.)
 abortif, een dracht die doodt ter werelt

abrogeren, hzekien/ te niet doen.
 absentie, af-wesen.
 absorberen, insloeken/ verslinden.
 absurd, ongerijmt.
 abuys, mis-flagh.
 abuseren, mis-leyden.
 absenteren, verhozen honden.
 absolveren, ontslaen/ voleyden/ by kennien.
 absoluyt, voleyndt/ onbepaelt/ volstrecht/ ront uyt.
 abuseren, misbruycken.
 acceptilatie, een maniere van verbintnisse.
 accepteren, tot sijn voordeele aenbaerden.
 accessoir, een sake die uyt een ander spruyt / by-ko-
 mende.
 acces, toeganck.
 Accesseurs, geleerde mannen die de vermissen van
 den ongeleerden rechter rimen.
 accident, toeval.
 accidentael, toevalligh.
 accesseren, aenwassen.
 accomoderen, profytelijck of behulpigh wesen.
 accomodatie, behulpsaemhepdt.
 accorderen, vereenigen / ober-een-komen.
 accordatie, ober-een-kominge.
 accord, ober-een-komst/ koop/ verdragh.

- additie, toe-doeninge.
 adjunct, bygeboeght.
 accuseren, beschuldigen/ aentijden.
 Aete, eenigh gedaen werck/ vonnisse/ &c.
 Actie, 't recht 't welck men ergens toe heeft.
 accumuleren, by een vergaderen.
 accumulatie, vergaderinge.
 adoptie, aememinghe vooz sijn kindt.
 adhaeriden, goeden/ erben.
 adjuncten, by-geboeghde personen.
 adjudiceren, toewijfen/ aenwijfen.
 adjudicatie, toewijsinge/ aenwijsinge.
 administreren, bedienen/ doen.
 admitteren, toe-laten.
 adscriberen, toe-schrijven.
 adopteren, pemanden vooz sijn eygen kindt aent-
 nemen.
 adstringeren, verbinden/ toedwingen.
 advanceren, voozderen.
 advers, tegenpartye.
 adverteren, waerschouwen.
 advertissement, waerschouwinge.
 advoceren, toe-roepen/ pemandts woort te doen.
 Advocat, Doozsprake.
 advoyeren, bevestigen/ van waerden houden.
 advis, beradinge/ goet-duncken.
 affairen, saecken/ koopmanschap.
 affecteert, gemaect niet natupzijck.
 affectie, genegentheyt.
 affirmeren, selieren/ toe-seggen.
 ageren, oeffenen/ in rechte handelen.
 aggreeren, behagen/ te dancke hebben.
 aggreatie, behaginge/ aengenaemheyt.
 agnosceren, erkennen.

- aggreabel, aengenaem.
 aggreëren, booz goet opnemen.
 algeren, verlichten / outlasten / boozts brengen /
 ofte in rechten by brengen.
 alterceren, lijden / bedingen.
 altercatie, lijvinge / bedinginge.
 aliëneren, verbrœenden.
 alliancie, bondt-geuootschap.
 allieren, verbondt maken.
 alimentatie, onderhoudt.
 alimenteren, onderhouden.
 allodiale-goederen, ouleengoederen / beste landt.
 altereren, veranderen / verwisselen.
 alternatief, verwisselingh van d' een om d' ander.
 amende, boete / straf.
 ampel, in't wijt en breecht.
 ampliatic, vermeerderingh.
 ambitieus, eergierigh / staetsuchtigh.
 amphibologie, eenige donckere redene / oft twyffel-
 achtigen sin.
 amplieren, vermeerren.
 ample, wijdt / breecht.
 annex, by-geboecht.
 Antecessieur, boozganger / boozsaet.
 animeren, moet geven.
 anticiperen, te vozen kintien / verrasschen.
 anticipatie, boozkominge.
 anatomie, ontledingge / ontledingh-plaets.
 anniheleren, te niet doen / af-schaffen.
 annulleren, 't selfde.
 antiick, oudt / daer men veel af houdt.
 apert, besonder.
 apostille, beschept op de kant van't request.
 appropriëren, eegenen / toepassen.

- apparentie, begintfel/ tepcken/ blijck.
 appensment, dagh van berade.
 appelleren, provoceren, weder-roepen/ herkennen/
 weder versoeken.
 appliceren, ten propooste brenghen om de saken te
 verklaren.
 appointeren, overkotten/ vergelijcken.
 appointement, overkominge/ beslechtninge.
 apprehenderen, vast houden/ vangen/ aentasten.
 approberen, van woerden houden.
 apt, nut/ bequaem.
 Arbiters, Seghs-lieden/ Schepts-mannen.
 Arbitrale uytpraecke, het goet-duncken van de
 Schepts-mannen of Seghs-lieden.
 armeren, wapenen.
 arrable, buyten propooste/ niet dienende.
 arres, willekont-gelt/ Godts-penningh.
 arrementen, 'tfondament daer 't proces op begoft is.
 arrest, 't Donnys by den obersten Rechter gewesen/
 daer af men niet magh appelleren/ beslagh.
 arresteren, vast houden/ in bedwanck houden.
 articuleren, yet seggen na de rechte gelegentheyde
 van de saken/ of van lit tot lit.
 arriveren, aenkomen.
 artijckel, hooft-stuck/ lidt.
 assayeren, beproeben.
 Assayeur, Munt proeber.
 assaut, aenbal.
 assesseur, toe-geboeghde/ bpsitter.
 assureren, verskeren.
 assurance, verskeringh.
 assistentie, hulp/ bystant.
 assisteren, bystaen.
 assigneren, bewijzen.

assignatie, bewijsinge.
 afsife, dingh-dagen/ sit-dagen/ pleyt-dagen.
 astringeren, bedwingen/ toepzangen.
 assumeren, toe-nemen/ by-nemen.
 attenteren, beproeben/ beginnen/ onderwinden.
 attestatie, getuygh-heel.
 atroce, wreedelijcken/ swaerlijcken/ binnigh.
 attædiolse, verdzietelijcken.
 attentæet, nieuwe seften/ geduerende d'appellatie
 inne gebracht.
 attesteren, tuyen/ toonen.
 attribueren, toeschicken/ toegeven.
 auctentifiseren, vermeerderen/ krachtigh maken.
 auctentijc, machtigh.
 aucteur, vermeerderæer/ maker.
 auctoriseren, machtigh maken/ gesaght geven.
 auctoriteyt, gesaght/ achtbaerhepdt.
 audicie, toehooringe.
 Auditeur, toehoorder.
 audientie, gehoor.
 aufugeren, deuregaen/ ontblijden.
 avanceren, vorderen.
 avancement, vorderingh/ hooger staet.
 avantagie, voordeel/ winst.

B.

Baillu, Dooght of Siegeerder van heerlijcke goeden.

baptiseren, naem geven/ doopen.
 Baron, Genoot/ Baender-Heer/ Dyp-Heer.
 Bastillie, Kasteel/ Slot.
 beneficie, weldaet/ voordeel.
 benedictie, segeningh.
 Bibliotheke, een Boecke-kas/ Boeck-kamer.

bigareren, forteren,
billet, brief.

billion, afgekeurt/ quaet Belt.

Brevier, kort-begriip/ Geyt-boeckje.

Bigame, die twee Hups vrouwen gehadt heeft / ofte
een Weduwe getrouwt heeft/

blasphemeren, lasteren/ schade naer spreken.

Brevier, een Kollieken of Briefken,

breviteyt, kortheydt.

Bulle, een Brief.

C.

Cabinet, Juweel-kamer.

Cachet, Zegel, cachetteren, zegelen,

caduc, berganckelijck.

calumnieren, valsheydt bedriyven/ ofte naer seggen,

calcineren, metael dooz 't wyer tot kalck maken,

calculeren, ober-reekenen,

compagne, een belt.

camperen, het Leger leggen.

Canael, een groef/ dooz-loop.

canalie, 't schuyt van de stadt.

cancelieren, wtschryppen/ deure doen.

captie, bedrogh/ hanginge met woorden,

captieux, bedriegelijck/ begrijpelijcken.

Cape, een Hoofst aen 't water.

capituleren, voozwaerde maken en aennemen.

capitulatie, verdrach.

Carabijn, een licht gewapent Ruyter,

carabijnen, rooben,

caraet, vier greppen.

careffe, vriendelijck onthael.

carefferen, vriendelijck onthalen.

cas subject, materie daer questie om is/ gebal.

cassen, te niete doen.
 catarre, een sinckingh.
 Cathedra, Gestoelte.
 Catholique, algemeent.
 Cheval, een Paert.
 Chevalerie, of Cavallerye, Ruyterije.
 caveren, wachen/ behoeden.
 cavilleren, schimpen/ spotten.
 cavillatie, spot.
 causeren, beroozsaken.
 cause, oorzaeck.
 cauteriseren, inbranden.
 cautie, bozgh-tocht.
 Cautionaris, die bozge blijft.
 celebreren, een hepligen dagh van een saeck houden.
 centenaer, hondert pondt gewicht.
 ceremonie, hoffelijck onthael of manier.
 ceroen, een plepster.
 certeyn, boozfeker waer.
 certificatie, verklaer-brief.
 cederen, sijn recht eenen anderen over-geben.
 cessie, overgebinge van goederen.
 Cedulle, handt-geschrift/ huer-cedel.
 certificeren, verklaren booz de waerhejdt.
 civile sake, daer lijf noch bloedt aen en hanght.
 Civile Rechteren, wereltlijckie Rechteren.
 circumstantie, gelegenthejdt van der sake.
 citeren, dagen/ in Rechte betrecken.
 citatie, daginge.
 clameren, roepen.
 clisterie, inspujtinge.
 clandestine, heymelijcken.
 clause, eenigh begriip van materie.
 Coadjuteur, mede-hulper.

- codicil, **uyttersten wille sonder erbinge oft onder-
 bingē.**
 coers, **loop/ gebzuyck.**
 coertier, **brede-maker.**
 cognosceren, **bekennen.**
 cognitie, **kennisse/ oordeelinge.**
 cohierē, **uytlegh.**
 collaterael, **zijdelinghs/ die van de zijden bestaet.**
 collationeren, **tegen het principael oft tegen een an-
 der vergelijcken/ of na sien.**
 collatie, **een maectijtje.**
 collecteren, **by een vergaderen.**
 cholere, **haestigheyt.**
 Collecteur, **ingander.**
 Collegie, **vergaderingh/ maetschappij.**
 colligeren, **by een vergaderen.**
 colluderen, **t'samen bedectelijck handelen.**
 collusie, **heymelijck verstant/ bedrog.**
 Comete, **een star met een staert.**
 Commandeur, **opperste/ bevelhebber.**
 Communiael, **Dis-gemoot.**
 Commere, **gebaertje.**
 Commissaris, **gekozen srechter/ Bevelhebber.**
 commissie, **last/ macht.**
 committimus, **van't Hof/ volle macht.**
 commineren, **dreppen.**
 committeren, **vermandt te werck stellen/ bevel ges-
 ven/ oock misdoen/ sondigen.**
 committimus, **Byeiben van bebele.**
 comitatie, **oploop onder de Gemeynte.**
 communicatie, **gemeen-makingh.**
 communia, **gemeenschap.**
 communiceren, **mede-deelen t'samen-sprecken of
 ramen.**

- compareren, verschijnen/ sich vertoonen,
 compact, verdragh.
 compagnie, vergaderingh/ maetschapp.
 comparitie, by-een-komst/ vergaderingh.
 compassie, mede-lijden.
 comparuit, als yemandt eenen anderen te Recht-
 te betrecht/ ende deselve niet en compa-
 reert/ van verkrijght de gedaeghde oorlof
 van de Hobe / ende condemnatie van de ko-
 sten by hem ghedaen / ten laste van de aen-
 legger.
 compelleren, dwingen/ toedwijken.
 compel, dwangh.
 compenseren, de kosten van 't Proces, dat is/
 de kosten tusschen de parthyen gelijk stel-
 len.
 Compeer, gebader.
 compenseren, vergelden/ d'een schult / schade von-
 nisse/ oft kosten tegen d'ander vergelycken of
 setten.
 competeren, aengaen/ toebehooren.
 competenten Rechter, behoorzijcken Rechter.
 complaceren, believen.
 complainte, klachte.
 complices, mede-plegers van eenigh quaet.
 comprehenderen, begriypen/ vatten.
 Compres, in een gedrongen.
 complexie, aerdt/ manieren / gestaltenis des Li-
 chaems.
 complot, t'samen-spanninge/ aenflagh.
 compositie, verdragh/ afmakinge.
 composeren, in minne oer-een-komen.
 compromitteren, hem gedragen tot het seggen van
 Goemannen.

compulsorien, bedwangh-**br**ieuen.
 concederen, verleenen/ gunnen/ geben/ toelaten.
 concerneren, aengaen/ aensien.
 concessie, toestaen/ toelatinge.
 concinneren, cieren / oft samen-**vo**egen.
 concipieren, bedencken/ ontwerpen.
 concluderen, t'samen de saeche in recht besluyten/
versoecten/ in rechten aenspreken.
 conclusie, besluyt/ eynde.
 concorderen, ober-een-komen.
 concubine, een mans **Hoer**.
 concussie, dwangh om reeckeningh te doen.
 concurreren, mede loopen / mede deelen.
 condemnieren, doemen/ herwijfen.
 conditie, boozwaerde/ bespreck/ staet.
 condictie, weder-epfchingh.
 conditioneren, bespreken.
 confereren, t'samen dragen/ of sluyten.
 confessie, bekentenisse.
 confirmeren, bebestigen.
 confineren, verschaffen.
 confisqueren, de goeden verbeurt maken.
 conformeren, bergelijcken.
 confort, troost/ hertsterckingh.
 conforteren, troosten/ stercken.
 confronteren, den een by den anderen bergelijcken.
 confuys, verwaert/ ontfelt/ beschaemt.
 conniveren, door de vingeren sien/ gedoogen.
 copieren, dobbel maken/ overbloedigh maken.
 copuleren, vergaderen.
 conquest, winst.
 conquesteren, winnen/ verkrijgen.
 conscientie, geweten.
 conscientieus, rechtbaerdigh.

- consent, verlof/ toestaen.
 consenteren, toestaen.
 consequentie, gebolgh.
 consequent, verbolgh.
 conserveren, bewaren/ beschutten.
 consequeren, verbolgen.
 Consistorie, Kamer van de vergaderingh/ Raedt/
 Kercken-raedt.
 considereren, aensien/ aenmercken.
 configneren, pet pemanden bewijzen of in handen
 stellen/ als pant booz schult.
 consorten, mackerers.
 conspireren, quaedt opset teghen sijnen Oversten
 maken.
 conspiratie, t' samen-sweeringe.
 consteren, bestaen.
 constitutie, stellinge/ macht-gevinge.
 constitueren, machtigh maken/ pemandt in sijne
 stede stellen om pet te doen ofte verbolgen.
 consulteren, raden/ raet slaen.
 contagieus, besmettelijck.
 contenance, handelingh/ gebaer.
 contemplatie, opmerkinge.
 contenderen, eysch maken.
 contenteren, te vreden stellen.
 contentie, twist.
 content, te vreden.
 contentement, te vreen-stellinge.
 contentieuse sake, twistige saken.
 contesteren, beroepen.
 continueren, volherden/ sijn boozstel verbolgen.
 continuatie, houdinge van zenige dinghen in eeren
 wesen/ achtervolginge.
 contradiceren, tegen seggen.

- contradictie, tegen-spraeck.
 contracteren, handelen/ verdragh maken.
 contrariëren, tegen zijn/ tegen-spreken.
 contrebrieff, tegen-brief/ tegen-schrieff.
 contreborgh, tegen-borgh.
 contraheren, tegen een anderen yet aengaen.
 contract, Doozwaerde/ verdrach.
 contract antenuptiael, houwelijckſche Doozwaerde.
 contrarie, tegen oft wederſpannigh.
 contravenieren, tegen komen/ tegen doen.
 Contermineren, tegen mijnen.
 contre-rol, tegen-boeck.
 contrarollereren, tegen-boeck houden.
 contraventeur, Wette-breecker/ overtreder.
 contribuieren, toebrengen/ opbrengen.
 controvers, ſtrijdig.
 controvertieren, tegen kanten/ twiſten/
 contumacie, hertnechtheyt.
 contumaceren, in rechte verſmaet worden als men
 niet en compareert/ ofte wederſpannig halt van
 te voldoen.
 Convent, Klooster/ ſamen-wooninge.
 convers, omgekeert.
 converſeren, me ommegeen.
 converſatie, ommeegangh.
 convoy, gelep/ by-gelep.
 convoyeren, gelepen.
 contumas, verſmaet/ wederſpannigh.
 coopereren, t ſamen werken.
 copuleren, by een vergaderen.
 cotype, aſchrieff.
 copyeren, uytſchrijven.
 copift, uytſchrijver.
 correſponderen, oer-een-komen.

- corroboreren, verstercken.
 corrueren, omballen/ instorten.
 corrumperen, bederven/ yemandt met giften ver-
 leyden/ verblinden/ om tot zyn vermeten te ko-
 men.
 cordiael, openhertigh/ gulhertigh.
 corruptelen, omkoopingen.
 corpulent, lijbigh.
 corpus, lijf/ hoop/ deel.
 correctie, verbeteringh.
 correspondentie, heynelycke ober-een-kominge.
 corrosif, verterende/ op-etende.
 corruptie, bederf/ verrottingh/ omkoopinge.
 creantic, geloof.
 credentie, geloof.
 credit, geloof/ aensien/ gunst.
 crediteur, die uytleent/ ende aen een ander ten ach-
 ter is/ schult-eysscher/ geloover.
 credit, uytstaende schult.
 crime, daer lijf of lidt aen hanght.
 crimen, schult/ misdaet.
 erimen læsæ Majestatis, gequeste Hoogheyt.
 criminel, dat den hals aengaet.
 criminele justitie, bloedt-recht.
 criminele saeck, hals-saek.
 crimineel proces, hals-recht.
 croyseren, een kruysje vooz setten.
 Cronijcke, Tijdt-boeck/ Hystorie.
 cubit, elle/ anderhalve voet.
 culpable, schuldigh/ strafbaer.
 culperen, beschuldigen.
 inculperen idem.
 cumuleren, t'samen hoopen.
 cumulatie, hoopinge/ vermeerderinge.

curatele, beſozgingh.
 curateur, **M**omboor / **T**oefiender / of **R**egierder
 van **W**eefen goeden.
 cureren, overgaen om te geneſen.
 curieus, net.
 curieusheydt, nettigheyt.
 cuſtodie, **k**aſ / **k**oocher.

D.

Damneren, doemen.
 dangereux, gebaerlijck.
 dangier, gebaer.
 date van den brief / den dagh in den brief ge-
 ſchreven.
 dateren, den dagh by ſchrijven.
 datum, tijdt.
 debatteren, beleyden.
 debiliteyt, krankhepdt.
 debat, **s**trijdt / tegen-rede / gekijf.
 debatteren, kijben / twiſten / tegen-ſpreken.
 debiteur, ſchuldnaer.
 debitrice, ſchuldnaeſſe.
 debit, ſchult.
 decernereren, beſluppen / beſcheyden.
 decideren, beſichtigen / ten eynde brengen.
 decipieren, bedriegen.
 declareren, verklaren.
 declineren, afgaen / van den **R**echter ſcheyden / daer-
 men voor betrokken is.
 declinatore, uytneeminghe van de rechtſcheydinge.
 decoctie, een koochingh.
 décret, een gebodt / bekenteniſſe / voornemen.
 deduceren, verklaren / te kennen geven / bewyſen.
 defailleren, in gebreke vallen.

- defaillancie, in gebreeck blijvingh.
 defaickeren, wech nemen/ afsnijden.
 defaut, gebreeck/ als men in rechte ten bescheyden
 dage niet en komt.
 defectijf, gebrekelijcken.
 defenderen, beschermen.
 defereren, hem ergens toe verdraghden/ of ter eede
 geben.
 difinitijf, heel afgedaen en uytgesproken.
 defloreren, schoffieren/ verkrachten/ Maeghden
 oft Vrouwen van haren Maeghdom ofte eere
 ontfetten.
 defrauderen, bedriegen.
 degraderen, van staet verminderen/ affetten.
 dilay, uytstel/ vertoef.
 dilayeren, uytstellen.
 dilatoor, uytstel.
 delegatie, ontmakinge.
 delicaet, lekker.
 delict, faut/ misdaet.
 delibereren, berisinnen/ beraden/ bedencken.
 delinqueren, misdoen.
 demolieren, afbreken onder de boet werpen.
 denomineren, stellen/ roepen tot eenigh ampt.
 denoteren, aenmercken/ in achtvingh nemen.
 denunciieren, aensseggen.
 dependeren, aenkleben/ afhangen.
 deponeren, tugen/ in rechte verklaren.
 dedoneren, afleggen/ penant sijn gelt of goet in
 waringe geben.
 deporteren, doen ophouden/ affetten.
 deposeren, getuggenis seggen.
 depossideren, penant uyt sijn goet setten.
 depositie, getuggenisse.

- depost, afgeleght of overgegeven gelt.
 designeren, bewijzen/beduyden.
 describeren, uyt-schrijven.
 desadvoyeren, afgaen/van geender waerden hondē.
 desert, d'appellatie die binnen behoorzijcken tijde
 niet verbolghet en is.
 desisteren, aflaten/ophouden.
 destineren, toe-schicken.
 desavoyeren, daer niet nie willen te doen hebben/
 ontkennen/afstemmen.
 deputeren, affenden/gemachtighde maken.
 desolaet, verwoest/verlaten.
 desperact, sonder hoop/twijffelmoedigh.
 desperatie, wanhoop.
 despereren, wanhoopen.
 destrueren, ombeer werpen/verwoesten.
 destructie, verwoestinge.
 detenderen, detineren, ophouden.
 determineren, bepalen/besluyten.
 detraheren, afstrecken.
 deterioreren, verargeren.
 devis, een teycken/spreuch/t'samen-spraech.
 devileren, gespreck houden.
 devolutie, afgaen.
 devoir, plicht/uytterste beste.
 devoor, aendachtigh.
 devotelijck, aendachtelijck/ Godts-dienstigh.
 deux, twee.
 dictum, Wannisse / of d'uytspraechte van den sel-
 ven.
 dicteren, vooz seggen of bewoorzen 't gene penant
 schrijft.
 diēte, manier van eten.
 diffameren, schande naer seggen/ faem-roopen.
 disse-

- differentie, verschil.
 differeren, verschillen/ uytstellen.
 different, geschil/ verschil/ verscheelende.
 difficulteyt, swarigheyt/ verschil.
 definiëren, scheidē/ eynden/ verklaren/ bepalen.
 definitief, eyntelijcken.
 digniteyt, aensienlijckheyt/ staet/ waerdigheyt.
 dilay, uytstel.
 dilayeren, uytstellen.
 dilatoire exceptie, als men de sake soecht uyt te stel-
 len.
 diligent, neerstigh/ vlijtigh.
 dilatie, uytstel.
 diluvie, Sumbloet/ onderbloepinge.
 diligenteren, beneerstigen.
 diminutie, verminderinge.
 diminueren, verminderen/ breecken/ een somme
 van kosten in Rechte gedaen verminderen.
 directelijcken, rechtelijcken/ regelrecht.
 discanteren, singen.
 discord, oneenigheyt/ tweedzacht.
 discorderen, oneenigh zijn/ tweedzachtigh zijn.
 discoureren, t'samen-praten/ redeneren.
 discours, reden/ redeneringh.
 discreet, bescheidē.
 discretie, bescheidēheyt.
 disponeren, beschicken/ over hups en gelt te mogen
 schicken.
 dispositie, eene ordentelijke beschickinge of bestel-
 linge.
 dissimulatie, gebeynscheydt.
 dissipuleren, beynsen.
 dissimijl, ongelijck.
 disordre, verwerringe.

- dispenseren, schikken / wat toe geven / wat laten
 vallen van't recht.
- dispensatie, bedeylinge / schickinge.
- dispensier, schaf-meester / uptdeelder / Kock.
- dispositie, gestaltenis.
- dispost, wel gestelt / wacker.
- disputeren, redensrijden.
- distributie, uptdeeling.
- district, verbonden.
- distraheren, afstrecken / verbzenden.
- divers, ongelijck / verscheyden.
- diversiteyt, ongelijck verscheydenheyt.
- diverselijck, verscheydelijck.
- diverteren, afwenden / afsteeren.
- divortie, scheidinge des Houwelijcks / Echtschey-
 ding.
- divulgeren, gemeen-maken.
- dubbel, uptschrift.
- doceren, leeren / doen blijcken.
- Dolfijn, een seker Zee-bisch.
- Dolfijn, de eerste Zoon van de Koninck van
 Franckrijck.
- doliantie, weedom / klacht / treurige.
- domaine, gebiedt / heerlijkheyt.
- domainen, 's Landts inkomsten.
- domineren, heerschen / de meester spelen /
- domicilie, woon-plaetse.
- domicilie kiezen, plaetse kiezen als men nergkens
 huys en houdt.
- fix domicilie houden, huys-bast of stede-bast blij-
 ven wonen.
- donatie, gifte / byz overgebinge / geschenck.
- donatio causa mortis, gift diemen in't doot-bedde
 doet voor Notaris.

done, een Jofhouw.
 doſis, een gewicht/ ſoo veel als men inneent.
 doſijne, twaelf.
 doteren, begiften / ten huwelyck geben.
 dote, huwelycks goedt.
 douarie, Byploſts-gaef.
 dragme, achtſte deel van een once.
 drefſeren, toerichten/ africhten.
 drefſoir, een recht-banck.
 dibiteren, dubben/ twijffelen.
 dupliceren, dubbelen.
 duplijcke, ſchriſtueren alſoo geheeten / die de ver-
 meerder de replijcke des aenleggers obergeeft.

E.

EDeren, uptgeben/ openbaren.
 editie, uptgebinge.
 edict, generael gebodt.
 edificie, gebouwt/ timmeringe.
 effaceren, uptdoen/ uptveegen.
 effectueren, de ſake uptwercken.
 effect, 't gene ſoo volbracht is / uptganch des
 wercks.
 egael, gelijk.
 element, beginsel/ oorspronck/ hooft-ſtof.
 electie, verkieſinge.
 eligeren, verkieſen.
 email, gebrandt ſilber-werck.
 emailleren, byer-ſchilderen/ doorblanthen.
 emanciperen, pemanden ſijns ſelfs Dooght maken
 gelijk den Vader den Sone maecht.
 emenderen, beteren.
 embuscade, lage/ laegh-legginge.
 empeseren, beſetten.

empescement, beletsel.
 emploieren, aen te kost leggen/ bezigen.
 eminent, verheben/ uytstekende.
 emolumenten, profijiten/ baten / vruchten of gewin
 dat men van den arbeyt of dienst krijght.
 emptie, hoopinge.
 emuint exempt, uytgenomen/ vry.
 enfrainte, gebroken sekerheyt/ of misbruycht recht.
 enfanterye, voet-volck.
 enorm, leelijck/ ongeschickt/ wanstalligh.
 enqueste, ondersoek.
 enquesteren, ondersoeken.
 exterineren, hoozen na den eytsch van den Rechter/
 Heeren vrieven laten sien en besien.
 entre, intree.
 entreprinse, aenslagh/ vooznemen.
 equipolleren, gelijkheit.
 equiteyt, gerechticheydt/ billijckheyt.
 equiperen, toerusten.
 equipage, toerusting.
 erigeren, oprichten.
 erreren, missen/ dwalen.
 erreur, dolinge/ dwaalinge.
 esclandre, oneere.
 esse, wesen.
 aestimeren, waerden of achten.
 evalueren, waerden.
 evident, oogh-schijnlijcken/ klaerlijcken.
 evictie, uytwinninge.
 evinceren, uytwinnen.
 exiteren, mijden.
 exactie, uytboeringe/ af-eytschinge.
 examinatie, ondersoek.
 examineren, onderbragen/ ondersoeken.

excellent, uytseeckende.
 excès, oberdaedt/ fout.
 excessyf, onmatig/ al te veel/ oberdadigh.
 ex contractu, volgens bespreek.
 excipieren, uytsonderen/ uytneemen.
 exceptie, uytneeminge.
 excluderen, uytfluyten.
 exclus, uytgesloten.
 excommuniceren, bannen/ uytfluyten.
 excommunicatie, ban.
 excusatie, ontschuldige/ gelijk excuse.
 excuseren, ontschuldigen.
 executeren, uytrechten/ vermanden tot voldoeninge
 van't gewijsde brengen.
 exempt, by/ uytgenomen.
 exerceren, bedienen/ oefenen.
 executeur, een pande/ deurwaerder.
 executeur, uytboerder van Testament/ curateur, be-
 sozger.
 executie, uytvoeringe / met het recht boozt varen.
 exemplaar, copie/ uyt schrift.
 exempel, bewijs/ boozbeelt.
 exemptie, bydom.
 excesseren, uytfluyten/ buyten de schreef gaen.
 exercitie, oefeningh/ bedieningh.
 exherederen, onterben.
 exhiberen, overgeben.
 exonereren, lossen/ ontlasten.
 exorbitant, uytspoizigh/ boven de maet/ al te seer.
 extimeren, schatten/ achten.
 expedient, geboeghlijck/ profijtlijck.
 expeditie, afbaerdinge/ het eynde van het werck.
 expense, kosten.
 expert, ondersocht/ erbaren/ kloetk.

experiëntie, onderbindigh/ erbarent hejdt.
 expireren, verschijnen/ eynden.
 exploiteren, uytwoercken/ een sake volbrengen.
 expres, uytzuckelijck/ wel dupdelijck.
 exprimeren, uytzucken.
 exploit, uytwoeringe/ rechts-plegingh.
 expurgeren, repnigen/ supberen/ ontschuldigen.
 expurgatie, ontschuldige.
 expres, uytzuckelijcken/ merckelijcken.
 extenderen, uyt-recken/ in't lange setten.
 extempore, uyt de vuyft/ metter haest.
 extensive, uytgebreydt.
 extinguieren, uytbluffen.
 extraheren, uyt-trecken.
 extrajudicelijck, daer niet van te oordeelen is.
 extract, 't gene uytgetrocken is/ Coppe.
 extorsie, afdwinginge.
 exurte, tol.
 extraordinaris, buyten gemeen / dat buyten den ge-
 meynen regel oft recht geschiedt.

F.

Fabriceren, maken versteren.
 faciente, saeck.
 facijcken, facil, doenlijcken/ lichtelijcken.
 facteur, die de saken van eenen anderen drijft.
 faculteyt, macht/ vermogentheyt / vermogen.
 falsaris, bedrieger/ meymedigen.
 fameus-libel, faentwoobent schzift.
 farce, spul/ klucht.
 fatalia, dingh-dagen.
 fatale, bestemden tijdt om pets te doen.
 fatras, beuselingh.
 favorabel, gunstigh.

- faveur, gunste.
 fauteur, gonst-draget/een mede-pleger.
 febre, de kooz.
 femme, een Vrouw.
 femmerye, Gast-huys.
 feudael, Leen-goet.
 festeren, beleefdelijck onthalen.
 feyten, schijftueren / inhoudende 't gene men wil
 betoonen.
 fideel, getrou.
 fidejussieur, Borze.
 fieren, worden gemaect.
 figure, gestalte.
 fingeren, bootsen/versieren.
 finalijc, eyndelijck/ glat af.
 fineren, eyndigen/ maken te krijgen.
 fiole, een ronde Fles.
 firmament, Starren-hemel.
 fistel, een loopend gat of seer.
 Fiscael, die 's Heeren recht of schat bewarē of hooz-
 staet/ als Advocaet of Procureur Fiscael.
 fineren, supveren.
 fiteren, wesen/ uytzien/ trecken van't aensicht.
 foveren, bewaren/ hoesteren.
 fortificeren, sterck maken.
 force, gewelt/ kracht.
 frenesie, krancksinnighejdt.
 frequenteren, begaen en bestaen/ bewandelen.
 flankeren, hooz-wercken maken ter zijden.
 flankeringe, hooz-wercken van ter zijden.
 fleur, bloem/ groepinghe/ bloepinghe.
 floreren, groeyen en bloeyen.
 florijn, een gulde.
 foelie, gedrangh van't volck.

formulier, Dooſchrijft.
 fornieren, gerieven/ volhzengen/ dienen/aenrepectie.
 fort, fortrefse/ fortificatie/ sterckte.
 fosse, een gracht.
 fraude, bedroggh.
 frauderen, bedriegen.
 Fregat, Jacht/ kroof-jacht.
 frermineur, kleyne broer/ een Franciscaner munnik.
 frivol, onnut/ beuselachtigh.
 fructueux, vruchtbaer.
 infructueux, onvruchtbaer.
 frustre, te vergeefs.
 frusteren, bedriegen.
 fugijtyf, vluchtigh/ bancqueroet.
 fulmineren, blixemen/ wtsinnigh worden.
 funderen, vast stellen/ gront-leggen / of bevestigen.
 fundament, gront/ gront-vest.
 fuselye, een vuerpijl.
 furieux, ontsinnigh/ rasende/ dul.

G.

GAbelle, tol.
 Galioen, een groot Oorloghs-schip/ de voorste-
 ven van't Schip.
 garanderen, ontheffen/ waerbozgen.
 garant, waerschap/ waerbozgh.
 gauderen, verblijden/gecken/ ook zijn proces winne.
 galeart, vrolijck.
 galearde, kluchtige dans.
 gallant, een fraey Man.
 galoperen, rennen.
 garde, bewaringh/ wacht.
 garment, kleedingh.
 garnieren, verstercken/ toe-ruste.

gaugie, de mate van een vat.
 gaugieren, de baten roepen.
 gaugierer, een roeper.
 geacquireert, verkregen/ verwozhen.
 geadiëert, by gegaen.
 geadvocert, geroepen.
 geadhibeert, by-gevoeght.
 geagiteert, gequelt.
 geallicieert, aengelocht.
 geaufugeert, deur-gegaen.
 geelabeert, ontslipt.
 genuledeert, belet.
 gedimiteert, los-gelaten/ afgeset.
 geintercideert, booz-geproken.
 gecomputeert, toe-gereekent.
 geopponcirt, tegen gestelt.
 gecircumveniëert, beset/ ombangen.
 gecontroverteert, tegen gesproken.
 gerepouseert, afgeslagen/ versmaet.
 gesuccurreert, hulp gekregen.
 geoptempereert, gehoozsaemt.
 geoppresteert, onderduickt/ overballen.
 getolereert, geleden/ toegelaten.
 genereren, baren/ teelen boozts brengen.
 generael, geheel begriipende/ algemeyn.
 geleye, lij van't sop.
 gendarme, een Soldaet.
 gendarmerye, 't krijghs-volck.
 generatio, boozteelinge.
 gesten, geschiedenissen/ daden.
 geste, gebaer.
 geus, een strijdtbaer Man.
 glorieren, roemen/ verblijden.
 glosse, uplegginge.

glosseren, uytleggen/ verklaren.
 Gouverneur, Opperstierder.
 gouverneren, bestieren.
 Gouvernante, een bestierster.
 graveren, bezwaren.
 graviteyt, destigheyt.
 grasseren, straet schenden/ woeden.
 gravamina, zwaarigheden.
 gramatse, hzent gebaer/
 grand mercijs, grooten danck.
 gratie, goetgunstighheyt/ danck.
 gratieus, vriendelijck/ lieftalligh.
 grief, zwaer/ moepelijck.
 grosseren, vergrooten/ uytsteecken / in 't kort ober-
 wegen.
 grosseren, in't nette offschijden.
 gros, 't gete upter kladde in't nette gestelt is.

H.

Habiteren, woonen.
 habil, bequaem.
 habiliteren, bequaem maken.
 harangue, vertoogh.
 hechte, gebanckenisse.
 heriditeyt, het bersterf.
 haerederen, in de goeden van pemanden by bersterf-
 fenisse komen.
 haeresie, ketterpe/ ongeloope.
 Herbarist, een Kruyt-kenner.
 Herbarius, een Kruyt-boeck.
 Heremijt, een Klupsenaer.
 hipocras, spetery-wijn.
 hypocryt, een bepnser/ schijn-hepligh.
 hipocrisyc, gebepnshheyt/ schijn-heplighheyt.

homagie, trouwe van den onderdaen.
 homologeren, toeslaen/ booz goet aennemen.
 honorabel, eerlijck.
 honeur, eer.
 horten, vermanen.
 horologie, wyzwyser/ wyzwerck.
 hostileyten, wyandelijck gemelt.
 Hospitaal, Gast-huys/ Sieck-huys.
 Hostie, Offer/ Offerande.
 humeur, bochtigheyt / eens gesintheyt / eyghen
 aerdt.
 hypotekeren, eenigh goet oft pandt booz rente oft
 schult verbinden.
 hypotheke, alsulche verbintenisse/ onder-pandt.

I.

Iactantie, berouwinge.

ignominie, versmaedtheyt / naemschendingh/
 schandbleck.
 ignoreren, van de sake niet weten / onkundigh zijn.
 idioot, ongeleerde / ongeletterde / een weet niet.
 illatijf, dat ingezacht kan worden.
 illegitime, bastaert / niet wertigh / onwettelijck.
 illiquide, onessen / on-af-gereekent.
 illimuneren, verlichten.
 illustre, vermaert / doozluchtigh.
 illuderen, bespotten / wvstrijcken.
 illufoor, belacchelijck / bespottelijck.
 imagineren, inbeelden / begripen in't herte.
 imaginatie, inbeeldinge.
 imiteren, naer volgen.
 impatient, onlijdsam.
 impertinent, onbehoorlijck / onhebbelijck / onge-
 rijmt.

- impetreren, **berwerben/verkrjgen.**
 Impetrant, **berwerber/verkrjger.**
 importantie, **gewichtigheydt/ernst.**
 importuyn, **oberlastigh/quellijck.**
 importuneren, **sonder schaemte pemanden moeyelijck vallen/oberlastigh zijn.**
 impost, **accjns/tol/schattingh/belastinge.**
 imploreren, **aenroepen.**
 imponeren, **opleggen/te laste leggen.**
 imperiael, **keyserselijck.**
 imputeren, **wijten/te last leggen/aentijgen.**
 impugneren, **tegen-strijden/bevechten.**
 impugnateur, **tegenstryder/bevechter.**
 impossible, **onmogelijck.**
 immobile, **onroerende/ontilbaer.**
 imponeren, **opleggen/bedriegen.**
 imperfect, **onbolmaeckit/onvolkomen.**
 inadvertentie, **onwetentheydt/als men geen wetsontfangen en heeft/doch reuckeloos heydt.**
 incarnaet, **root/lijfverwigh/bleesch-berwe.**
 incarnatyf, **dat nieuwo bleyts doet wassen.**
 incarnatie, **tijdt-beschrybingh/bleeschwozdinge.**
 inclinatie, **genegentheydt/toeneyginge.**
 incident, **inballinge/toeval/gelijck als partijpe anders by bzenght om de sake te bewimpelen.**
 incumberen, **opleggen/op pemandts schouderen te leggen.**
 incompetent, **onkoettigh/onbehoorzijck.**
 inconvenient, **ongeval/misval.**
 inculperen, **beschuldigen.**
 incorporeren, **in-lijden/na hem nemen.**
 incorrect, **onverbetert/vol fauten/gebrekelijck.**
 incurreren, **inballen/gelijck als men in schade valt/doch inloopen/omloopen.**

- indemneren, onthessen/ schadeloos houden.
 indictie, aenseggingh.
 indispositie, ongesteltheyt/ ongesonthepdt.
 indiscreet, onbescheyden.
 induceren, inleeden/ onderwijzen/ indoeegen.
 inept, ongerijmt/ onbeguaem/ niet dienende.
 infaem, eerloos.
 Infanterie, Doet-bolck.
 infidel, ongelooobigh/ ontrouto.
 informatie, ondersoeck/ kennisse/ kuntschap/ be-
 richtinge.
 informeren, ondersoek doen/ kennis nemen/ be-
 richten.
 infracteur, inbreker/ overtreder.
 infractie, inbreuck.
 infructueux, onbzychtaer.
 ingratitude, ondanchbaerhepdt.
 inhabijl, onbeguaem.
 inhibitie, achterwaerts houden/ verbodt.
 injurie, ongelijck/ laster/ berwijt/ hoon.
 injurieren, berwijten/ hoonen/ lasteren.
 injure, schande/ oneere/ schoffierighepdt.
 innoveren, vernieuwen/ of weder beginnen.
 inquisitie, ondersoek/ na-speuringh.
 Inquisiteur, Ondersoecker/ Ketter-meester.
 inhereren, aen blijven hangen/ in blijven/ inhangē.
 iniq, onrechtbaerdigh.
 infereren, indoeegen/ tusschen stellen/ inlijven.
 insinuëren, de wete doen/ ook inschuyden/ indringē.
 insisteren, aenhoutwen/ aenstaen.
 insolidum, gantschelijcken/ bysonder/ geheelijck.
 insolvent, onbetaelijck/ die niet betalen en kan.
 inspiciëren, insien.
 inspective oculaire, ooghschijnlijke besichtinge.

insufficient, te kleyn/ niet genoegh zijnde.

Insul, een Eyslandt.

institueren, instellen / gelijk als men vermandt zijn
erfgenaem maect/ oock onderwijzen.

instantie, beginsel/ gestadighejdt/ aenhoudingh.

instrueren, onderwijzen.

instructie, onderwijfsinge bericht.

instrument, eenige acte/ oft eenigh geschrift van pe-
mandts handel/ oock wercktuigh.

intendit, de principael meyninge van den eysscher.

intentie, meyninge/ boornemen/ ooghtwit/ opset.

intenteren, verfoecken / aenlegghen / aenwenden/
onderstaen/ dreygen.

interdiceren, verbieden.

interest, schade/ achterdeel/ belangh.

interlocutoire sententie, dat den Rechter ondertus-
schen de saeck aengaende besluyt / tusschen oor-
deel.

interrogatorien, vragh-stucken.

interpretatie, uitlegginge.

intimeren, hoor recht roepen / een dagh van recht
leggen/ ontbieden.

intimatie, dagh-legginge/ roepinge.

inhimeren, de wete doen.

Geinthimeerde, de parthye die niet geappelleert
en heeft/ maer 't bonnisse gewonnen heeft.

interinieren, gestaden / van weerden doen houden
't gene men verwozben heeft.

interloqueren, tusschen-spreken/ een sake met geen
uytterlijck bonnisse wyzen / gelijk ten toone oft
om meer gheschreben te worden / 't welck men
noemt bonnisse met eenen steert.

interrumperen, pet by-breynghen daer men de sake
mede verachttert oft doet stille staen.

- interrupt, afgebroken / de sake lange stille gestaen
 hebbende/ halt/ interrupt.
 intervenieren, vooz pemanden de saetk aenbeerden/
 oft hem 't proces aendragen/ tusschen komen.
 interjectie, tusschen-werp / tusschen-stellinge/ in-
 woep.
 interjecteren, tusschen werpen/ inwerpen.
 interdictie, verbodt.
 interpositie, tusschen stellinge.
 intitulare, aenschrijven/ aen-nemen.
 intre, inganck.
 intreprise, aenslagh/ booznemen.
 intricaet, verwert/ verstrickt.
 introduceren, inleiden/ inboeren.
 intromitteren, inslaten.
 invaderen, anballen/ inne baren met grammen oft
 ehelen moede.
 invalideren, krachteloos maken.
 inventarieren, beschrijven / gelijk als men eenighe
 goeden/ hups-raedt/ oft yet anders beschrijft.
 inventaris, opschrijvingh van goederen/ inhoudt.
 inventie, bondt/ bindinge.
 inventeren, binden/ versinnert/ upbinden.
 Inventeur, eerste insteller/ binder/ upbinder.
 invoceren, aenroepen.
 involveren, inwentelen/ inwikkelen.
 involutie, inwentelinge/ inwikkeling.
 josteren, t'samen-schrijven.
 journael, Almanack/ dagh-register/ dagh-boeck.
 item, insgelijcks/ schult/ reste.
 irreparabel, onweerhalijck/ onbergoedelijck.
 irrevocabel, onwederroepelijck.
 iteratyf, meermaels.
 iterative, wederomme op een nseult.

itereren oft reitereren, herbatten/ wederomme seggen dat eens verhaelt oft geseghit is.

juncture, lit.

jubile, een iuggh-jaer/ een halve eeuw.

judicature, oordeel/ rechts-pleginge/ vonnis.

Juge, Rechter.

jugeren, rechten.

juglier, een bedrigger.

juys, sap/ bloemtje.

julep, een slaer dzanckje.

jupiter, **Cin/ de Planeet Jupiter.**

juratoir, by Eede.

Cautie juratoir, Borghtochte by Eede/ beloven t'gewijsde te voldoen/ ende sijnen persoon ende goeden niet te absenteren oft verbzeemden.

jurisdicte, gerechticheydt oft macht/ rechtsprekinge/ gebiedt.

Jurist, Rechts-geleerde.

justificatie, rechtveerdigmakinge/ verontschuldninge.

justeren, gelijk en effen maken.

justitie, gerechticheydt/ recht.

Justicier, Rechter/ Schout.

justificeren, ontschuldigen/ vry spreken.

L.

Labeur, arbeeyt/ naersticheydt/ vlijt.

labouren, laboureren, arbeeyden.

lambris, gewelf.

lambrisseren, de mupzen met Schilderyen behangen.

lancette, Laet-gereetschap der Chirurgijns.

laps, loop/ langheyt van tijde.

latiteren, schuylen/ ergens secretelijck zijn.

- lastagie, Ballast/ Schip-sant.
 lasur, blauachtige couleur.
 largo, rijkelijck/ breedt.
 lauderen, loben/ prijzen/ van weerden houden.
 legael, wettelijck.
 Legaet, Afgesant/ of erfmakinge/ 't gene by Testa-
 mente ofte iustersten wille wech ofte tot erbe ge-
 geben wort.
 Legataris, Erfgemaecte/ dien wat by Testament
 gegeven wordt / oft dien de gemaecte goederen
 beboelen zijn.
 legateren, vet by Testament wech geben.
 Legateur, Erfdeeler / die het wech gemaecte iust-
 richtet.
 leden, schaden/ quetsen.
 legende, het leven en daden der Hepligen / verhael/
 vertellingh.
 Læse Majestatis oft crimen læsæ Majestatis, misdaet
 tegen de Majestept.
 læsie, quetsinge/ misdaet.
 legitime portie, wettigh gedeelte/ Kindes ghe-
 deelte.
 legitimatie, wettigh makinge.
 legitimeren, wettigh maken.
 lias, een snoer.
 liasseren, snoeren.
 liberaelheyt, liberaliteyt, milthept.
 libereren, verlossen.
 libel, geschrifte/ schrifture: gelijck een Libel van
 aensprake / Antwoorde / Replike / Duplike/
 Triplike/ Quadruplike/ Advertissement/ Fey-
 ten/ Kosten/ Diminucien/ Brieven oft andere.
 liberael, mit.
 liber, los/ by.

- librye, Boeke-has/Boeck-hamer.
 licenten, Tollent/ Tol-gelden/ verlof-gelden.
 licentie, verlof.
 Licentiaet, Meester in de Rechten/ oft toe-gelaten
 in de Rechten.
 ligue, verbondt/ verbindingh.
 limitatie, boorschrijvinge/ bepalinge.
 limiten, palen/ afpalingen/ erfpalen.
 linagie, geslacht/ afkomst.
 Linagier, Erfgenaem.
 lime, richt-snoer / of in rechter zijden bestanninge.
 liquide, schuld/ effen reeckeningh.
 liquideren, een reeckeninge effen maken / effenen/
 afreekenen.
 litigeren, krackeelen/ plepten/ oft Proces hebben.
 litiscontestatie, rechts-pleginge / beroepinge die
 partpen van beyde zijden in't rechte doen.
 litiscontesteren, rechts-plegen / van beyde zijde in
 Rechte beroepen.
 Litispendencie, twist-hanging / of 't verbolgh van
 den Proesse.
 locatie, huyzinge/ berhuyzinge.
 locate, Onder-baes/ Onder-meester.
 loy, Wet.
 loyael, wettelijck.
 locupleteren, machtigh maken/ rijck maken/ ver-
 hoogen/ vermeerderen.
 luminieren, verlichten.
 luna, Silber/ de Maen.
 Luytenant, Steede-houwer.
 luxurie, geplhepdt.
 luxuricus, gepl/ weelderigh.

M.

- M** Achineren, quaedt stoocken / quaet tegen een
 ander versieren.
 maculature, scheur-papier.
 Madame, **De** vrouw.
 magazijn, voor-raedt-schuyz / spijs-kamer / wapen-
 kamer.
 Magistraet, **O**verigheydt.
 magnifick, heerlijk.
 magnificentie, heerlijkheydt.
 magneet, **Z**eyl-steen.
 maintenireren, handt-haben / bevestigen.
 maintenue, handt-habinge.
 Majesteit, **H**oogheydt / aensienlijckheydt.
 malcontent, berongelijck / beledicht / t' onbreden.
 malitie, boosheydt.
 maledictie, vloeck / lasteringe.
 manufacture, handt-wercksel.
 mandaet, bevel / dagement.
 manifesteren, openbaren / verklaren.
 manifest, openbaer / verklaringe.
 manuael, **H**andt-boeck / Register.
 mancqueren, in gebreck blijven.
 Mandataris, **B**evel-hebber.
 Mandament, bevel / verbodt / daegh-ceel.
 macquerelle, koppelaerster.
 marcheren, trecken / aentreden.
 marefcagie, een poel / mozas.
 marge, kant.
 mariagie, **H**outwelijck.
 masque, grins / momaensicht.
 masqueren, herinommen.
 Marquis, **M**arch-graef.

- Mars, *Iser/de planeet Mars.*
 massacre, moort.
 massacreren, moorden.
 masse, klomp.
 matteren, moede maken.
 maxime, grond-regel / het grootste oft principaelste
 pointt.
 medalie, een gegoten oft gesneden penningh/ ge-
 denck-penningh.
 mediane, de middel-ader / in den arm/ tusschen de
 Leber-ader en Hoofst-ader.
 melanckolie, swaer bloedt/ swaermoedighydt.
 melanckolijck, swaermoedigh.
 melodie, soet geluyt.
 memoriael, onthoudt-boeckje/ kladt-boeck.
 memorie, onthoudinge/ gedachtenis/ geheugenisse.
 menagie, huys-houdingh.
 menageren, huys-houden.
 menagier, Meester van't huys.
 mentie maken, vermelden.
 mentio, gewach/ meldinge.
 Mercurius, Quicksilber/ de planeet Mercurius.
 mesuye, huysgefin.
 merite, verdienste.
 meschant, snoedt.
 mesus, misbruyck/ versupn.
 mesuseren, misbruycken/ misleyden/ verlaten.
 meubel, roerende.
 meublen, beroerlijcke goeden/ inboel.
 milioen, thien hondert duysent.
 minere, graef-ader.
 minen, mineren, onder-graven.
 minerael, bergwerck.
 minueren, verminderen.

- minute, **belwerp** / de kladde.
 minuterer, **ontwerpen**.
 nise da fait, **handt-stellinge van rechte**.
 miserabel, **ellendigh**.
 miserie, **ellendighheyt**.
 missive, **Sent-brief**.
 Minister, **Dienaer**.
 mixte, **gemengde sake**.
 mysterie, **verborgentheyt**.
 mode, **manier** / wijze.
 model, **voorzbeelt** / **voorzschrift** / **schets**.
 modereren, **matigen** / **redelijck binden**.
 modest, **zeedigh**.
 molesteren, **quellen**.
 mumie, **gebalsemt blyps**.
 monsieur, **mijn Heer**.
 monopolie, **opkoop** / **voorzkoop** / **of muysterie die de
 Koop-lieden doen** / **van hunne goeden vooz eenen
 gesetten prijs** / **ende niet min dan sy onder mal-
 kanderen gesloten hebben te verkoopen**.
 monstrantie, **bertooningh**.
 monterer, **opklimmen** / **toerusten**.
 morion, **een Helmet**.
 mortaliteyt, **sterflijckheydt**.
 mortifiëren, **dooden**.
 movement, **roeringe** / **beweginge**.
 moveren, **roeren** / **bewegen**.
 motyf van rechten, **beweginge van rechte** / **of seecke-
 re Schriftuere die de parthpen na 't sluy-
 ten van den processe** / **den Rechter secree-
 telijck ober-ghegeven tot Instructie van
 den selben** / **'t welck oock Reucil geheeten
 wordt**.
 mulsteren, **straffen**.

municiperen, vermandt sijn stede-recht of Burger-
 recht geven oft gunnen.
 municipalen, stede-rechten/ of burgerlijcke rechten.
 munieren, bewaren/ beschermen.
 munimenten, beschepdt dienende tot bescherminge
 van vermandts recht/ beweeringen.
 munitie, toevoer/ rustinge.
 muskel, musculé, een spier.
 musijk, nootzangh/ zangh-konst.
 mutinatie, oproer/ muypert.
 mutilatie, verminckinge.
 mysterie, verhozenthepdt/ geheymenis.

N.

NAmptiseren, opleggen/ verschieten/ gelijk
 men by prohibisie ende onder cautie eenighe
 somme oft goeden op of voorts brengt.
 nampt oft namptissement, 't gene alsoo op-gebrocht
 woort/ oock hantbullinge.
 narratyf, 't gene men in eenige requeste oft schriftu-
 re vooz de conclusie stelt / tot fundament der sel-
 ver/ anders verhalijck.
 narreren, verhalen/ vertellen.
 Natie, Volk/ slag van menschen.
 nativiteyt, geboorte.
 natuyrlijk, oprecht gebozen.
 natuyrlijk kint, speelt-kint / gebozen van twee die
 konden trouwen.
 navigatie, schip-vaert.
 navigeren, schipbaren/ varen.
 necessiteren, noodigen/ nootwendigen.
 necessiteyt, nootwendigheyt.
 negatief, 't gene men vooz leugenachtigh ontkennen
 magh/ ontkennelijck.

negotieren, handelen/ handel drijven.
 negligent, versumpigh/ onachtsaem/ achteloos.
 negligentie, ontachtsaemhepdt/ versump/ &c.
 neutrael, onzijdigh/ geenerley/ tusschen beyden.
 neutre, 't selve.
 nihilpenderen, versmaden/ booz niet achten.
 nihil, niet met al.
 notoir, blijkelijck/ kennelijck.
 Notaris, een Schrijver die des menschen handelinge
 ter toekomender gedenckenisse schrijft.
 noteren, opschrijven ter betwaernisse.
 notitie, opschrijvinge/ kennisse.
 notule, geschrijft by den Notaris geschreben/ merck-
 teel.
 novatie, vernieuwinge.
 novo, nieuw.
 nul, niets van geender waerden/ te niet.
 nulliteyt, nietighepdt / 't gene niet met allen te be-
 bieden en heeft.

O.

O Bedient, gehoorzaam/ onderdanigh.
 obedieren, onderdanigh wesen.
 obedientie, gehoorzaamhepdt/ onderdanighept.
 obleeteren, verlustigen.
 oblatie, offerhande.
 obligeren, verbinden.
 Obligatie, verbintenisse / spruytende upt eenighen
 Contracte oft schult/ Hant-schrijft.
 object, boozwerp.
 objectie, boozwerpinge.
 obreptijf, onderkerppende.
 observeren, waernemen.
 obscur, doncker/ dupster.

- obftakel, **berhinderingh/ grendel/ hinderpael.**
 obfteren, **letten/ berhinderen/ tegenftaen.**
 obftinaet, **hertneckigh/ halftarrigh.**
 obftinatigheyt, **hertneckigheyt/ halftarrigheyt.**
 obftinatelijck, **hertneckelijck.**
 obtineren, **berwerben/ berfrijgen.**
 obvenieren, **te gemoete komen/ verhoeden.**
 objiceren, **letten/ boozwerpen om te beletten.**
 occasioneren, **beroozaken/ gelegenthepdt gebelt.**
 occasie, **gelegenthept.**
 occuperen, **innemen/ bekommeren/ onledigen.**
 oetroyeren, **berleenen/ gunnen/ toelaten in't byfon-**
der.
 oculaer, **doogen-fchijnelijck.**
 Oetroy, **berleeningh/ bergummingh.**
 odicus, **hatelijck.**
 offereren, **beledigen/ leet doen/ quetsen.**
 offenfie, **beledigingh.**
 offereren, **aenbieden/ toedienen.**
 offering, **aenbiedinge.**
 omitteren, **achterlaten/ oberflaen/ berby gaen.**
 omiffie, **oberflaningh/ nalatingh.**
 onereren, **belasten/ oberlasten.**
 opereren, **wercken.**
 operatie, **kracht/ werkinge.**
 opiniatre, **ftijffinnigh/ hertneckigh/ koppigh.**
 opiniëren, **meynen/ wanen.**
 opinie, **meyninge/ waen.**
 opponeren, **tegen ftellen.**
 oppoferen, **tegenftaen.**
 oppositie, **tegenftellinge/ wederftandt/ teghen-**
weer.
 opprefferen, **berdzucken.**
 oppreffie, **berdzuckinge.**

- optie, keur/ kiesinge.
 opposant, verweerder/ tegenstrever.
 oratie, vervoogh/ redeneringh.
 orient, oost. (best.
 oriental, van oosten/ oostwaerts/ oprecht/van't
 origineel, oorspronckelijck/ eerste schrift.
 ordineren, beschikken/ bestellen.
 ordinaris Rechter, is den Rechter daer men hoort
 hoort te rechte betrocken te worden.
 Competenten Rechter, idem.
 ostenteren, beroemen/ poechen.
 oubliantie, vergetenis.
 outragie, spijt/ selheyt/ verstoorzingsh.
 outragren, spijt aendoen/ verstozen.

P.

- P**acificatie, vzedemakinge/ hebzedigingh.
 Pagadoor, Penningh-meester/ Betaels-heer.
 pagie, zijde van een blad paper / oock zu-dienaer.
 palissade, borstweeringe / paelwerck / een wal met
 palet.
 pandectæ, een Boeck dat alderley dinghen in't ge-
 meyn begrijpt ofte inne-houdt/ gelijk 't Boeck
 Digestorum.
 parmesaen, Kaes van Parma.
 partagie, deplinge.
 partiael, epgensinnigh/ eenzijdigh / de tegen party
 gunstigh.
 partialiteyt, eenzijdicheydt.
 particulierlijck, bysonderlijck/ in't bysonder.
 paragon, pupck/ een wptsteekent staeltje.
 parate executie, schielijcke rechts-vorderingh.
 pardon, vergiffenis.

- pardonneren, vergeben.
 pareil, effen/ gelijk.
 pareren, op proncken/ toopen/ cieren.
 pareerfel, op-pronckinge/ cierfel/ toopfel.
 Parlement, Hooghften Raedt/ Raedthof.
 parlementeren, t'samen-fpreken/ handelen van
 overgebinge van Steden of sterckten.
 participeren, mede deelen.
 particulier, befonder.
 pafleport, vyve reys-brief/ vyv-brief.
 paquil, een fchimp-fchryft/ uytgestroopt Laster-
 fchryf.
 paffabel, lijdelyck.
 paffio, lijdingh/ fucht/ een sieckte / een ontfteltenis.
 Paftoor, een Harder/ een Predicant.
 patent, open-brief/ bevel.
 patenten, opene brieven.
 patricida ofte parricida, die Vader/ Moeder/ Broe-
 der/ Suster / oft permandt van fynen bloede ge-
 doodet heeft.
 pastorel, harderlijck/ hardermerck.
 pater-noster, gebede-kettingh/ Vader onse.
 patientie, lijdfaemhepdt/ gedult.
 patrimonie, Erf-goet/ Vaders-erf.
 patriot, een Lief-hebber van't Vaderlant/ Vader-
 lander.
 patrocineren, boosfprecken/ befchermen / verdadi-
 gen.
 pauferen, rusten/ berposen.
 patronaatschap, huys-houderschap.
 peremptoir, uytendigh/ uytboerlijck.
 perfect, volkomen.
 permitteren, toelaten.
 permuteren, verhandelen/ wiffelen.

- perpetreren, bedrijven.
 perpetuelijcken, eeuwigelijcken.
 perlevereren, holherden.
 personcel, dat elcken mensche eygentlyck aengaet/
hoofte booz hoofft.
 pertinent, behoorlijcken.
 perturberen, verstoozen/ beroeren.
 pecceren, misdoen/ sondigen.
 perfliteren, aenhouden.
 peritoire actie, een sake die in den gront geintenteert
wort.
 pedestael, de voet van een stiel.
 pænitentie, berouwo/ leethoesen.
 pelgrimagie, behaert.
 pæniteren, berouwo hebben.
 pene, straf/ boete.
 pensioen, huur/ huuzloon/ wedde.
 penael, straf waerdigh.
 pensionaris, die gagie treckt.
 Pensionaris, een staedt van de Heeren Rechters/
Stadts-staedts-man.
 perfuym, reuck-werck/ roochingh.
 perfumeren, beroocken.
 permissie, verlof/ toelatingh.
 perplex, verflagen/ verbaest.
 perplexiteyt, verflagentheydt/ verbaestheydt.
 perrycke, genaecht hayz/ hayz-murs/ hayztopfel.
 persecutie, verbolginge.
 perluaderen, overreden/ aenraden.
 personagie, die een rol van't spel speelt.
 Persoon, een onderschepde verstandelijck wesen.
 perfectie, volmaechtheydt.
 pertinentelijck, behoorlijck/ net.
 Peter, doop-heffer.

- perimeert, gedoodt/ te niet gedaen.
 petitie, eys.
 piëteit, Godbruchtighejdt.
 pillagie, roof/ buyt.
 pilleeren, rooben/ stroopen.
 picant, steekachtigh/ scherp.
 pistool, zinkroer.
 pinasse, spiegelschip.
 piscine, een vijver.
 piqueren, streecken.
 pitantie, toespjys/ ransoent.
 planeren, effen maken.
 planete, een dwael-ster.
 planeet-leser, een goeder-geluck-segger.
 pleuris, streeckende pijn in de zijde.
 Piraet, Zee-roover.
 pylaer, zuyl.
 playsant, lustigh/ vrolijk.
 Plenipotentiaris, Volmaghtighe.
 playsier, lust/ vrolijckhejdt/ vzeught.
 Plebaen, Parochi-paep.
 podagra, Sicht.
 Poëet, Dichter.
 Poëly, Dicht-konst.
 Poëtery, Rijmerp.
 polijt, net/ beschaeft.
 policie, burgerlijcke regeeringe/ burgerstant.
 pondereren, wegen/ overwegen.
 politijck, burgerlijck.
 pontifical, Pauselijck/ Priesterlijck.
 populeus, volckrijck.
 pompe, statie/ pracht.
 poltron, Pielt.
 portie, deel.

- poleren, sijn saken by articulen stellen.
 positif, settelijck / 't ghene men behoort te setten ofte
 meerdigh is gestelt te worden.
 Positryf, een Orgel met twee blaes-balcken.
 possessie, besit.
 possesseur, besitter.
 possideren, besitten.
 possessor, recht om te besitten/ besittelijck.
 post humus ofte post-mis, een kindt dat na de doode
 van sijnen Vader geboren is.
 poseren, stellen/ setten.
 postume, een geswel.
 postille, korte uytlegginge.
 postponeren, naer stellen/ achter stellen.
 postuleren, begeeren / in rechte eyschen / af-ey-
 schen.
 postremo, ten lesten.
 postuer, gestalte.
 posteriteyt, nakomelinghschap/ afkomsie.
 Potentact, Gewelt-heer.
 potentie, vermogen.
 practiseren, oeffenen/ in't werck stellen / uytwer-
 ken/ in rechte handelen.
 practisijs, Aitwerckers / die in rechte handelen/
 als Advocaten / Procureurs / ende diergelij-
 ke.
 practijcke, handelinge ofte oeffeninge in Rechte.
 prebende, probe / inkomste / Priesterlijcke inkom-
 ste.
 præcaveren, behoeden.
 præcedent, voorgaende.
 præcederen, voorgaen.
 præcisie, beletsel.
 Præcijfen tijdt, gesetten tijdt.

- prædeceſſeur, Doozſaet.
 præëminentie, te boben-ganinge/ uytſtekehthepdt/
 uytſteck.
 præfatie, booz-reden.
 præferentie, boozdeel/ boozdeeling.
 præfereren, boozdeelen/ booztrecken.
 præfigeren, booz-beſtemmen/ beſcheyden/ dagh
 ſtellen.
 præfix, booz-beſtemt/ dat beſcheyden is.
 præjudiceren, beſchadigen/ achter-deel doen.
 prejudicie, ſchade/ achter-deel/ nadeel/ booz-booz-
 deel.
 prælegateren, booz uyt maken.
 Prelaet, Kerck-booght/ opperſte der Prieſters.
 prelature, Kerckbooghd.
 premie, loon/ wedde/ bereeringe.
 præmiditeren, booz-dencken.
 præmitteren, booz-ſenden/ booz heet ſenden.
 præpoſteratie, verkeert-doeninge.
 prærogatyf, boozdeel/ booz-recht.
 præſcriberen, boozſchryben/ als eenigh goedt is ge-
 kocht/ ende deughdelijck beſeten / x/ xx/ xxx/ oft
 xl. jaren/ ſonder yemants weder-ſeggen/ ſoo is't
 gepreſcribeert/ ende niemandt en magh daer ee-
 nigh recht toe pretenderen.
 præſcriptie, boozſchrybens recht/ macht-gebruick.
 præſent, tegenwoozdigh/ oock geſchenck.
 præſenteren, aenbieden/ te boozſchijn komen.
 præſentie, tegenwoozdigheyt.
 præperatoir, toebereydelyck/ by boozraet.
 præpareren, toereyden/ boozbereyden.
 præparatie, toereydinge/ boozbereydinge/ gereedt-
 ſchap.
 præoccupatie, boozkommingh/ booz-opnemmingh.

præſervatie, behoedingh / behoedingh / bewa-
ringh.

præſerveren, behoeden / behouden / beſchutten.

præſervatyf, tegen-gift / oock behoedigh / bewa-
rend.

Præſident, Doozſitter.

præſumeren, vermoeden / wanen.

preſtantie, obertreffinge.

preſteren, betoonen / te weeg brengen / volvoeren.

preſumptie, waninge / vermoedinge.

præſumptueus, herwaent / vermetende.

præſupponeren, vaſt-ſtellen / voor heen bedingen.

prætext, deſel / ſchijn / boozwendigh.

Prætentie, boozwendinge / bozderinge / berepſchinge.

prævaleren, de boben hant hebben / winnen.

prætenderen, berepſſchen / boozwenden / bozderen.

præteriëren, boozby gaen / vergeten / niet verſien by

Teſtament.

præventie, boozkominge.

prævenieren, herraffchen / boozkomen.

precieux, koſtelijk / dierbaer.

Prioor, opperſte van de Munnicken.

Prioreſſe, opperſte Bagijn.

priferen, waerden.

Primaet, Opper-kerckbooght.

primogeniture, eerſt-gebozenſchap.

priveren, benemen / ontnemen / ontfetten.

prive, byſonder.

privilegie, een byſonder recht / Dooz-recht / Handt-
beſt.

privilegeren, yemant gunnen eenigh booz-recht.

proberen, betwijſen / beproeven.

procederen, in rechte handelen / ofte boozts-baren /
booztgaen.

- proces, gedingh/ dingen.
 procedure, dingtael/ pleytjhandel.
 proclameren, uytroepen.
 procreëren, teelen/ voort-bzengen/ baren.
 procureren, bezorgen/ beneerstigen.
 Procureur, Voorzorger/ pleytbezorger.
 procuratie, bezorginge/ voorzorge/ volmacht.
 processe, ommegangh.
 procreatie, teelinge.
 Procurator, Gemachtighde/ Volmachtighde.
 Procuratie ad lites, volmacht om 't Proces te vol-
 gen.
 Procuratie ad negotia, volmacht om eenige saken te
 beschicken.
 prodigieren, door-bzengen/ verdoen/ verquisten.
 prodige, quist-goedt/ doorbzenger.
 produceren, getuygen leyden/ voortbzengen.
 professie, belijdenis.
 profaen, onheyligh.
 profaneren, ontheyltgen.
 Professor, Hoofst-Leeraer.
 profyteren, bozderen/ winninge doen.
 prognosticatie, bozsegginge/ bozkenninge.
 progessie, voortgangh.
 prohibitie, verbiedinge.
 prohiberen, verbieden.
 projiciëren, projecteren, bozwerpen.
 prolix, wijelooptigh.
 prolongeren, verlengen.
 prologie, boz-rede.
 prolongatie, verlenginge.
 propice, goetgunstigh/ toegedaen.
 promoveren, bozderen/ vermanden boz eenen an-
 deren ergens toe helpen.

- pronunciëren, uitspreken/ Donniss geben.
 proportioneren, vergelijcken/ ebenedenen.
 proponeren, voorstellen.
 propriëtaris, egenaer/ Heere van de goeden.
 propriëteyt, egeenschap.
 proportie, bequame t'samen-settinge / gelijk-ma-
 tigheidt.
 propooft, voorstel/ voornemen/ voorhebbinge.
 prorogeren, uytstellen/ verlengen.
 prorogatie, verlenginge.
 prospereren, welbaren/ verdoeren.
 prosperiteyt, voorspoet/ welbaert.
 posternereren, nederwerpen.
 propositie, voorstel.
 prose, rijmloos/ ongerijmde rede/ onberijmt.
 prescriberen, versenden/ berachten/ oft openbaer-
 lijcken verdoemen.
 prosequeren, geduylijcken verholgen.
 protest, tegen-getuygginge/ wederspreeck.
 protegeren, beschermen/ behoeden/ beschutten.
 protectie, bescherminge/ beschut.
 Protekteur, Beschermmer.
 protesteren, openbaerlijcken betuygen / wederspree-
 ken.
 protocol, behoort-boeck/ schrijf-rol / daer men yet
 van te horen inne schrijft oft op-teeckent.
 provoceren, uyt-epfichen/ uyt dagen.
 provenie, geestelijcke inkomst.
 Provincie, Landschap.
 Provinciael, Oberste van't Landt schap.
 Provisoor, Kerckelijcke opsiender.
 provisie, voor-raet/ lijf-tocht/ voorsieninge.
 provisioneel, by voor-raet/ ter versoek/ voor-erst/
 by toelatingh/ tot opseggens toe.

publicatie, verkondinge/ afkondingingh.
 public, openbaer.
 publiceren, openbaren/ verkondigen/ afkondigen/
 aflesen.
 puëril, kinderachtigh.
 pulver, poeper/ stof.
 pulveriseren, tot poeper maken.
 purge, ontschuldiginge.
 purgeren, reynigen/ supberen/ supberinge/ loosen/
 ontschuldigen.
 purificeren, reyn-maken.
 purificatie, reyn-makinge.
 punctuëel, geschichthepdt/ geschicktelyck.
 punitie, straf.
 pupillariteyt, onmondighepdt.
 pupil, wees.
 punctueren, afstepckenen/ afstippen.
 puriteyt, supberhept.
 putatyf, achtenderwijs/ vermeyntelyck.

Q uadraet, vierkant.
 quartiet, hierendeel/ een wijck.
 quadruplicque, antwoort van de beschuldighde op
 het derde indringen van den aenklager.
 qualificeren, hoedanigh maken.
 qualificatie, hoedanigh-makinge.
 qualiteyt, hoedanighept.
 quanti minoris, een Acte die geintenteert wort als
 pet te vele gehoecht is/ oft boven de weerde by
 dewelcke men versoecht restitutie van de pen-
 ningen daer voor gegeven/ met presentatie van't
 gehoechte goet te restitueren.
 quanti plurimi, daer by versoecht men soo vele meer
 als

als bevonden sal worden hem toe te komen.
 quantiteyt, grootheyt.
 quarteyne, vierden-daeghse koozts.
 quateremper, baste van vier-gelpen.
 quartasalcidia, het vierde deel van de geheele mas-
 se van de erffenisse.
 querelle, klachte/ krackeel.
 questie, geschil/ vzaegh-stuck.
 quid pro quo, het eene voor het ander.
 quiesceren, berusten/ rusten.
 quinquanelle, vijf-jarigh wptstel.
 quiteren, quijtschelden/ quijten/ verlaten/ ont-
 slaen.
 quitantie, quijtscheldinge/ quijtinge/ quijtingh-
 brief.
 quohier of cohier, eenigh reken-boeck.
 quote, deel/ aendeel.
 quoteren, aenteekenen/ aendeelen.
 quotiseren, schatten/ aendeel eyschen.
 quotisatie, schattinge.

R.

Rabat, af-kooztinge/ affslag van de somme.
 rabatteren, af-koozen/ af-trecken van de som-
 me.
 racoutreren, optopen/ verciëren.
 raillerie, gechierp/ boert.
 raffineren, supheren.
 raye, een stracl.
 rayeren, wptdoen/ wptschizabben.
 rantsoen, verloffinge/ versoeninge.
 rapiamus, mengel-moes.
 rariteyt, seltsaemhert.
 rappel, weer-roepinge/ herroepinge.

- rapporteur, oberbrenger/ oberdrager.
 rappelleren, weder-roepen/ herroepen.
 rapporteren, aenbrennen/ oberdragen.
 rapport, aenbrenninge/ oberdracht.
 raseren, vernielen.
 raer, selden.
 rapt, roof.
 rationael, redelijck.
 rate, behoort/ gelegentheyt.
 ratificeren, van weerde houden/ bekrachtigen.
 ratificatie, bekrachtigingh.
 ravestissement, onderlinge makinge tusschen man
 ende wijf.
 raveling, ravelijn, Bolwerck/ een werck met een
 Wal en een gracht booz de muur oft poort.
 Roiael, Konincklijck/ gulhartigh.
 rebel, afvalligh/ hertneckigh/ wederspannigh.
 rebellie, afvalligheyt/ wederspannigheyt/ muypert.
 rebelleren/ af-vallen/ tegenspannen/ muypen.
 recapituleren, wederhalen de hooft-stucken/ in't
 korte vertellen ofte verrecken't gene eens ge-
 daen is.
 recapitulatie, hooft-deelinghe/ wederhalinge der
 hooft-stucken/ vertellinghe in't korte van het
 geene booz-gedaen is.
 recepisse, ontfang-reel/ ontfang/ quijtbrief.
 recept, recipe, genees-dranck/ inneminge/ ontfan-
 ginge.
 reces, uytstel/ affscheydt.
 recere, ondersoekinghe.
 reciproque, wederzijds/ onderlinge/ ober en weer.
 recidive, wedervallende/ weder instortende.
 recisie, afsnijdinghe/ opsegginghe.
 reciteren, verhalen/ oplezen/ opseggen.

- recolement, oberhooringe.
 recoleren, oberhooren.
 reclamatie, herroepinge/ tegenroep/ tegenspraeck.
 reclameren, herroepen/ tegenroepen/ tegenspreken.
 recommanderen, aenbevelen/ aenprijzen.
 recommandatie, aenprijfinge/ aenbebelinge/ booz-
 schrijfinge.
 recompense, vergeldinge.
 recompenferen, vergelven.
 reconciliëren, versoenen.
 reconciliatie, versoeningh.
 reconvenieren, wederom eyschen/ weder aenspreke.
 reconventie, wederom eyschinge/ weder aenspraek.
 Recordatie, herdenckinge.
 recorderen, herdencken/ geheugen.
 recours, toeblycht/ hulp.
 recouvreren, veroveren/ wederkrijgen.
 recouvrement, weerthrijgingh/ veroveringh.
 recreantie, toevertrouwinge/ wedervertrouwinge/
 't gebuyck van de sake ofte goeden daer questie
 om is soo langh 't Proces duert.
 recreatie, hermaeck.
 recreatyf, vermakelijck.
 recreeren, vermaken.
 Redtoor, Bestierder/ Schoolbooght.
 recificeren, louteren/ recht maken.
 recognosceren, erkennen.
 recognitie, erkenninge.
 recredentie, vertrouwinge/ toevertrouwinge.
 recueil, hozt verhael/ versameningh/ verzaem.
 recupereren, wederkrijgen/ veroveren.
 recuperatie, wederkrijginge/ veroveringe.
 reculeren, aarzelen.
 recusant, onwilligh/ wepgerende.

- recusatie, wepgeringe.
 recuseren, wepgeren.
 redyt, verhalinge van't selfde.
 redigeren, stellen/ schicken/ daer toe brengen.
 redimeren, verlossen/ byz kooppen.
 redintegreeren, vernieuwen.
 reël, werckelijck/ waerlijck/ dadelijck.
 reductie, herbzenginge.
 reduceren, wederlepden/ herbzengen.
 refactie, herdoeninge.
 refereren, aengebrazen/ bybzengen/ verhalen.
 refectie, voedinge.
 reflecteren, verbypgen/ ombypgen.
 reflexie, verbypginge/ weerflagh.
 reformatie, herbozminge/ herstellinge.
 reformateur, herbozmer/ hersteller.
 reformeren, herbozmen/ supieren / tot sijn bozighen
 fozt wederbzengen.
 refuseren, wepgeren.
 refuteren, wederleggen.
 refutatie, wederleggh.
 regard, opficht/ sozgh/ achtigh.
 regent, bestierder/ booght.
 regeren, bestieren.
 regiment, bestieringe/ booghdyne/ beheersching/ een
 hoop krijghs-volck.
 register, een Boeck daer diuersche saken ofte han-
 delingen inne staen/ oock tafel/ rol.
 registreren, opschrijven/ te boeck settent.
 regneren, heerschen.
 reguleren, schicken.
 rejecteren, verwerven.
 reïvindicatie, rechts-onthoeringe.
 reintegreeren, vernieuwē/ wederomme in staet stellē.

- regres, verhael.
 reitereren, herhalen/ herdoen.
 Reyne, Koninginne.
 relaes, hertogh/ verhael.
 relateren, vertellen/ verhalen.
 relaxeren, ontslaen/ lossen.
 relatyf, verhalijck.
 relief, ophebe/ opheffinge.
 releveren, ontheffen/ verheffen/ opbeuren/ op-
 heffen.
 relevement, oft relievement, ontheffinge.
 Religie, Godts-dienst.
 religieux, Godts-dienstigh.
 reliquien, overblijffelen.
 reliqua, overblijffel/ overschot.
 remedie, behulp.
 remitteren, quijtschelden/ overmaken/ oversetten.
 remedie, heelmiddel/ hulpmiddel.
 remisce, overmakinge/ oversettinge.
 remissie, vergiffenis/ ontslaginge/ quijtschel-
 dingh.
 remedieren, heelen/ genesen/ weer te recht brengen.
 rememoriëren, herdencken/ erinneren.
 remunereren, vergelden.
 remburseren, weer uptgeven/ weer betalen/ over-
 schieten.
 remors, knaginge/ woeginge.
 removeren, weeren/ afwenden.
 renommeren, vermaert maken/ vermaeren.
 renfort, versterkinge.
 remonstreren, vertoonen/ te kennen geven.
 remonstrantie, vertooninge/ vertoogh.
 rencontre, ontmoetingh/ bejegeningh.
 rencontreren, ontmoeten/ bejegenen.

- renoveren, vernieuwen.
 renuncieren, renunceren, af-seggen/ op-seggen/ ontse-
 seggen.
 renunciatic, ontsegginge/ opsegginge.
 renverseren, verkeerren.
 renversael-brieven, onkrachtingh-brieven / weder-
 zichten.
 renvoy, versendingh/ wedersendingh.
 renvoyeren, wederzenden/ versenden.
 repareren, vernaken/ vergoeden.
 reparatie, hermakinge/ vergoedinge.
 repelleren, berdzijven/ te rugge dzijven.
 repeteren, herhalen.
 replijcq, wedersegginge/ weder-antwoordt/ verant-
 woordinge.
 repliceren, wederseggen/ weder-antwoorden.
 repetie, herhalingh.
 representeren, vertoonen. (welt.
 represalie, weernemingh/ weer-ont-epsch met ge-
 reproche, berispinge/ wzakinge/ herwerpinge.
 reprocheren, herwerpen/ wzaken/ berispen/ getuy-
 genisse weder-leggen.
 repromitteren, weder beloben.
 repromissie, weder belofte.
 Republijcque, Gemeentenstaet/ 't Gemeene beste.
 repudiëren, verstooten/ verlaten.
 repudiatic, verlatinge.
 reputeren, achten.
 reputatie, achtinge.
 reputabel, achtbaer.
 reproberen, wzaken/ verwerpen.
 repugneren, bebechten/ tegenstryden.
 repulsie, berdzijvinge/ afwoeringe.
 requirant, epscher.

- requeste, versoek-schijf/ versoek.
 requireren, versoeken/ eyschen.
 requisitie, versoek.
 rescriberen, weder schrijven/ antwoorden.
 rescriptie, antwoorde.
 rescinderen, breken/ te niete doen.
 reserveren, behouden/ hoorbehouden/ achterwaerts
 reservatie, hoorbehoudinge. (houden.
 resideren, wonen/ verblijven/ verhouden.
 residentie, wooninge/ verblijf/ verhoudinge.
 Resident, Plaets-houder/ Verblijver.
 resigneren, oberberlaten/ oberwijzen.
 resignatie, weder-gebinge/ oberwijfinge.
 resiliëren, te rug springen.
 resistentie, tegenstant/ wederstant.
 resisteren, wederstaen/ tegenstaen.
 resolutie, beslupt/ booznemen/ opset.
 resolutien, beslupten.
 resolut, onbetentert.
 resolveren, beslupten/ booznemen.
 resorteren, gehoozen/ onder behozen.
 resort, kavelingh/ besteck.
 respecteren, eerbieden/ ontsien.
 respect, ontsagh/ gesagh/ aensien/ opsicht.
 respectivelijck, ober en weer/ gelijk beyde betaemt.
 respondant, bozgh.
 responderen, antwoorden.
 response, antwoorde.
 resonantie, klanck.
 respijt, uytstel.
 rejiceren, herwerpen. (stellen
 restabiliëren, weder-oprechten/ wederom in state
 restablissement, wederom in state stellinge/ weder-
 oprechtinge.

- restaureren, opzechten/ weder opzechten.
 resteren, overblijven/ overschieten.
 reste, overblijffel/ overschot.
 restitueren, herstellen/ weder-geven.
 restitutie, herstellinge/ weder-gebinge.
 restringeren, verbangen.
 restrictie, verbangh/ inbindinge.
 resurrectie, verrijzenisse.
 resumeren, hernemen/ herhalen/ herbattent.
 resumptie, herneminge/ herhalinge/ herbattinge.
 retarderen, vertroeben/ beletten/ verachteren/ op-
 houden.
 retardatie, retardement, beletsel/ vertroebinge/ op-
 houdinge.
 retententie, onthoudinge.
 retineren, onthouden/ behouden.
 retorsie, te rugh drijbingh.
 retorijske, de kunst om cierlijck te seggen.
 retorsijn, dichter/ rijmer.
 retour, weerkeer/ keer.
 retracteren, herroepen/ herdoen.
 retreat, wijck/ aerselingh/ vertreck.
 retireren, aerselen/ vertrecken.
 revenge, waeck/ weerwraek.
 reveleren, ontdecken/ openbaren.
 reverentie, eerbiedinge.
 revideren, hersien.
 revisie, hersieninge.
 revisoir, oversiender.
 revoceren, weder-roepen/ herroepen.
 revocatie, weder-roepinge/ herroepinge.
 revolte, oplooy/ afval.
 revolteren, omwenden/ afvallen/ opzoer maken.
 revolutie, een ringh/ een draay/ omloop/ outwindin-
 ge

ge/ omkwentelinge.

revolveren, omkwenden/ omloopen.

rediculeus, belacchelijck/ spottelijck.

rigoureux, straf/ streng.

rigueur, strafhepdt/ strenghept.

riole, goote/ verlaet.

robust, sterck.

rondelle, een holle ronte.

route, verstopinge.

rubrijcke, afstepcheninge.

rustijck, boersch.

ruineren, vernielen/ te gronde werpen.

ruine, vernielinge/ nederstortinge.

rupture, breuck.

rumoer, getucht.

S.

Saccageren, rooven/ stroopen/ plunderen.

Saccagie, roovinge/ plunderinge.

Sacreren, hepligh/ wpen.

Sacrament, hepl-tepcken / heplige verborgenthept.

Sacrificie, Offerhande/ hepliggingh.

facrilege, kerck-roof/ kerck-diefte.

Sacristye, Heplighdom.

saiferen, van een scheyden.

saysoen, getp/ jaer-getp.

saifneren, de hant aenstaen/ in besit komen.

saifine, besit/ genieringe.

salariëren, besoldigen/ loonen.

salaris, dienst-gelt/ wedde/ loon/ besoldinge.

salette, Cet-zaeltje.

salvatie, bewaringe/ beschut/ los makinge van het

tegenspreken/ versterkinge/ bescherminge.

salveren, behouden/ bewaren/ redden.

- salutatie, begroetingh/ heylwenschingh.
 Salut, Saligheyt/ Heyl/ Goetenis.
 salve conduit, huy-geley-reel.
 salutair, heylsaem.
 samblant, schijn.
 sanguijn, bloedigh.
 sapperen, ondergraben.
 satisfactie, voldoeninge.
 Saturnus, Loet/ de planeet Saturnus.
 sauvegarde, bescherminge/ beschuttinge.
 scabreux, rouw/ rupgh/ schrabbiggh.
 scabel, hant.
 scandaleux, ergerlijck/ aenstootelijck. (geben.)
 scandaliseren, te schande maken / ergeren/ aenstoot
 scandale, ergernis/ aenstoot.
 scapperen, ontkomen.
 scarificatie, scharbinge.
 scene, Cooneel.
 Scepter, Koninghs Staf.
 schisma, tweekspalt/ scheuringe.
 schismatijcq, scheurmakier/ scheursuchtigh.
 scholastijcq, schools.
 scortatie, hoereringe.
 scorteren, hoereren.
 scrutatie, nasoelinge/ doorgrondingh.
 scruteren, doorsnuffelen/ nasoecten/ doorgronden.
 scurriliteyt, rabautwerp.
 separatie, scheidinge.
 separeren, scheidten.
 sepulchre, graf.
 sepulture, begrafenis/ graf.
 sciatica, heup-pijn/ heup-gicht.
 scelereux, schelmachtigh.
 schrifture, recht-stuck/ pleyt-stuck.

- scrupule, angst/ gewicht van twintigh grepen.
 scrupuleus, angstigh/ bebbeest/ achterkoufing.
 secluderen, bupten sluyten/ uytfluyten/ affluyten.
 seclusie, bupten sluytinge/ uytfluytinge/ affluytinge.
 secuer, gerust.
 secours, hulp/ bystant.
 secret, heymelijck/ verholen/ geheym.
 Secretaris, Geheym-schryber/ Raedtschryber.
 secte, gebolgh/ aenhangh.
 feditie, opzoer/ heroerte.
 feditiues, opzoerigh.
 femiplene probatie, half bewijs.
 Seigneurie, heerschapp.
 Senateur, Raedts-heer.
 Senaet, Raedt.
 Senatusconsultus, den oppersten Raedt.
 Sententie, 't gewijsde/ Donnisse/ oordeel.
 sententiëren, Donnissen/ oordeel vellen.
 sensibel, smijck/ gevoelijck/ gevoeligh.
 sequester, Segs-man/ Schepts-man/ Mabe-
 laer.
 Sermoen, vertoogh/ Predicatie/ Leer-rede.
 servituyt, last/ dienstbaerhejdt.
 servijs, toerustingh van een maeltijdt.
 sequestreren, overgeven/ in bewaringh stellen.
 sequestratie, overgiff/ bplegginghe/ in bewaarstel-
 linge.
 sereniteyt, helderhejdt.
 servateur, behoeder. serieus, ernstigh.
 Serviteur, Dienaer. sexe, soorte/ geslacht/ kunne.
 sicaneren, moorden.
 sicaria lex, een Wet op de doot slagers/ moorders en
 sider, Appel-dranck. (senijn-gebers.
 significant, dupdelijck.

- segie, stoel/ besettinge.
 signaël, merck/ tepcken.
 signature, ondertepckeningsh/ verzegelingh.
 signet, merck-ringh/ zegelringh.
 significeren, beteekenen.
 silentie, stilswijgingh.
 simonie, inkruypingh in geestelijke ampten.
 simplicitéit, eenboudigheyt/ slechtighepdt.
 simuleren, beynsen/ bewimpelen.
 simulatie, beynsinghe/ bewimpelinge.
 sinceer, oprecht.
 singulier, bysonder.
 Sinjoor, Heer.
 sinister, stricks.
 sinisterlijck, looflijck/ bedriegelijck.
 simpel, enkel/ eenboudigh/ slecht.
 sisteren, stellen in recht/ yemanden vertoonen oft
 doen komen.
 situeren, stellen.
 situatie, stant/ gelegentheyt/ oft eygenschap eender
 plaetse.
 sobrieteyt, nuchterheyt.
 societeyt, geselschap/ maetschap.
 sociael, geselschappigh.
 Sol, Goud/ de Zon.
 soulaes, troost.
 soulageren, troosten.
 solemniseren, vperen/ Hooghtijdt houden.
 solemniteyt, Hooghtijdt / Hooghtijdt-vperinge/
 Feest.
 solempneel, feestelijck.
 solide, louter/ hecht/ hardt/ vast.
 soliditeyt, louterheyt/ vastighepdt.
 solitair, eenfaem.

- sollicitie, forme-standt.
 solliciteren, verholgen/ beneerftigen/ verfoecken.
 sollicitatie, verholginge/ beneerftigingh/ verfoeck.
 solvent, betaelbaer / pemandt die machtigh is sijn
 schult te betalen.
 solveren, oplossen/ ontbinden/ lossen/ betalen. (Ien.
 sommeren, op-epschen/ af-epschen/ afvozderē/ optels
 sommarie, op-epschinge/ optellinge.
 sommierlijck, hoztelijck/ met hozte woorden.
 somme, geheel begryp.
 sommarie, inhond.
 somtueux, hoztelijck.
 Sonnet, Klinck-dicht.
 sonderen, gronden/ peplen.
 effect forteren, stant grijpen.
 sorteren, uptsonderen.
 Souverain, Opper-hooft/ Opperste.
 souvereiniteyt, opper-macht/ opperhoofdigheyt.
 soulagement, troost.
 specialijcken, bysonderlijck/ insonderheyt.
 specificeren, in't bysonder verklaren.
 speciael, sonderlingh/ bysonder.
 spargeren, verspreyden.
 spolieren, berooven/ plonderen.
 specialiteyt, bysonder.
 spatie, wijdde.
 spatius, ruim/ wijdt.
 specie, gedaente/ soorte.
 spectakel, Schouspel.
 speculatiif, opmerckend.
 spectateur, aenschouwer.
 specteren, aenschouwen.
 speculatie, opmerckinge/ bespeuringe/ bespiedinge.
 speculeren, besinnen/ bespeuren/ bespieden.

- stateren, laten staen / gelijk de Rechter de kosten
 stateert tot der decisien van de materie princi-
 pael.
 statueren, vast-setten / in-setten / in-stellen.
 statuten, insettingen / instellingen.
 spirituel, geestelijck.
 spoliatie, beroovinge.
 stature, lijfs-groote.
 statuë, beelt / stock-beelt.
 steriliteyt, onvruchtbaerheyt.
 stipulatie, beding / toefegging.
 stipuleren, bedingen / toefeggen.
 strictelijck, seherpelijck / nauwelijck.
 studicus, naerstigh / blytigly / leersuchtigh.
 studeren, naerstigh zijn / soecken te krygen / leeren.
 studie, leer-oeffeningh.
 Student, Leerlingh.
 Auditor, leer-kamer.
 subalterne Rechters, Rechters die ten definitibe ont-
 der de Magistraet staen / als die van de Vaken-
 Halle / Wees-kamer / ende andere.
 Sub-diaken, Onder-diaken.
 subjiceren, onderwerpen.
 subject, onderwerpen / onderwerp / grond-saack.
 cas subject, de materie principael.
 submitteren, onderstellen / verblijven / ofte sich ten
 gesegge van andere gedragen.
 suborneren, heymelijck besteken / upmaken.
 subreptie, heymelijche ontreckinge ofte steelinghe.
 subreptis, obreptis, valscheelijck niet bedroggh oft op
 onwaerachtigh te hemen geben yet verkrij-
 gen.
 subrogeren, in de plaets van een ander stellen.
 subreptijf, onderkroopen.

- subsidie, hulpe/ onderstant.
 subsisteren, bystaen/ onderstant doen.
 subsignatie, ondertepkeningh.
 substantie, selfstandigheyt/ wesentlijckheyt.
 substituëren, yemant in sijn stede stellen.
 substituyt, die in yemandes stede ghesteldt
 is.
 subtiyl, listigh/ spitsinnigh/ scharpsinnigh.
 subtiylheyt, spits-vindigheyt/ spits-vinnigheyt.
 subverteren, omme keeren.
 subtiliseren, hayz-klooven.
 substraheren, afstrecken.
 subtractie, afstreckinge.
 subordonneren, onderschicken.
 suasio, aenradinge.
 subijt, schielijck/ snel/ terstont/ gestwint.
 subjungeren, onderworpen.
 subversie, omkeeringe.
 subvenieren, te hulpe komen.
 subventie, onderstant.
 subvirguleren, onderstrepen.
 succederen, inbolgen/ nabolgen/ in de goeden van
 yemanden by versterffenisse komen.
 successie, versterffenisse/ inbolginge/ nabolginge.
 successeurs, erfgenamen/ nakomelingen.
 succours, hulp.
 succumberen, onderliggen/ overwonnen zijn/ t'on-
 der blijven.
 sufflant, genoeghsaem.
 Superintendent, opperste Bestierder / Opper-
 booght.
 superscederen, aflaten/ nalaten.
 supplement, bullinge.

- suppliëren, volmaken/ullen.
 suppliceren, te voet vallen / ootmoedelijck bidden/
 smeekken.
 supplicatie, ootmoedelijcke biddinge/ smeekinge.
 suppliant, versoeker/ ootmoedigh bidder.
 supposeren, ondersecten / ondersteekken / onder-
 stellen/ toestellen/ verziere.
 gesupposeerde, die in den schijn van eenen anderen
 bedrieglijcken komt.
 superb, hooghmoedigh/ trots.
 superbiteyt, hooghmoedighheyt/ trotsheydt.
 supporteren, verdragen/ ondersteuten.
 supportabel, verdragelijck.
 superioriteyt, overheyt.
 suppoost, onderdaen/ ondergestelde.
 suppositie, onderstellinge/ toestellinge/ uytmakinge.
 suppressie, verdruckinge/ onderdruckinge.
 supprimeren, verdrucken/ onderdrucken.
 surplis, overschot/ toegift.
 surprinse, overvallinge.
 surseance, schorsinghe/ opschoringhe/ uytstel.
 suranneren, over-jaren.
 surrogatie, in de plaets-stellinge.
 surrogeren, in de plaets stellen.
 suspendereu, opschorzen/ afstellen.
 suspensie, opschoringhe/ schorsinghe.
 suspitie, achterdocht/ argwaen/ nadencken.
 suspect, verdacht.
 suspecteren, verdencken / achterdencken / naden-
 ken.
 suspectie, verdenckinge.
 survivantie, overlevinghe.
 susceptibel, vatbaer.
 susciteren, opwecken.

sustineren, by blijven / onderhouden / ophouden /
 staende houden / drijven.
 syndicalen, Zeynt-schepenen / gemachtigde Wo-
 den / oft diergelijke.
 sustinue, staende houdinge / drijvinge.
 Synode, Kercken-Landt-raedt.

T.

TAbellioenen, Notarisen / oft Schrybers van
 den Koninck.

Tabernakel, Tente / Hut.

tacite, zwijgende.

tafferen, geweld doen / met geweld af dwingen.

tafferinge, geweld / aspersinge.

tantafaire, een onrust / een moey-al.

tardereren, vertragen / vertoeben / beyden.

tardijf, traegh.

taxeren, schatten / waerderen.

taxatie, schattinge / waerderinge.

ternaerlijck, lichtbaerdigh / onbedachtelijck.

Tempel, Kerck.

temporiseren, sich na den tijdt boeghen.

temporeel, tijdelijck.

temeriteyt, dwaesheydt / vermetelheydt / lichtbeer-
 digheyt.

temperature, matigingh.

temperantie, matigheydt.

tenderen, strecken.

tempteren, versoeken / quellen.

temptatie, versoekinge / quellinge.

teneur, inhoudt / oft begriyp van de reden.

tergivereren, bedriegen / tegen-staen.

tergiversatie, bedroggh / achter-deel.

terminatie, eynde / uyt-eynde.

termineren, eynden/ bepalen.

termijn, tijt/ bepalinge/ paelteecken.

Testament, Uptersten wille.

Testateur, Upterste wille maker / een man die Testament maecht.

Testatrice, Upterste wille maechster/ een vrouwe die Testament maecht.

testeren, testament maecken/ erf-maken/ betuygen.

Testamenteur, versorger van uptersten wil. text, den sin.

territoria, landtpalen.

testificatie, betuyginge.

Theatre, Theatrum, Schouburg/ Schoutoonneel.

Theologie, Godt-geleertheyt.

Theologant, Theologus, Godt-geleerde.

Thresorier, Schat-meester / Penningh-meester/ Ontfanger.

Thresoor, Schat.

tincture, verwinge.

Tiran, Dwingelandt.

tirannie, geweld/ Dwingelandpe.

tirannisch, geweldigh/ wreedelijck/ dwingelandisch.

titule, titel, opschrift / opperbladt / bynaam/ eer-naem/ Van.

tollereren, verdragen.

tollerantie, verdraeghsaemheyt.

tombe, graf.

torment, pijn.

tormenteren, pijnigen.

tortuse, toorts/ fackel.

torture, pijninge.

tortureren, pijnigen.

- torqueren, wzingen/ wenden/ dzaen/ keeren.
 totael, geheel/ al.
 tractabel, handelbaer.
 tractaet, handeling/ begriyp van eenigen handel ofte
 geschrift.
 tracteren, handelen.
 traduceren, oversetten/ overhalen/ bekladden.
 traditie, overleveringe.
 Tragedie, Treurspel.
 traductie, oversettinge.
 trafycq, koophandel.
 trafyqueren, koophandel drijven.
 tranquilliteyt, gerustheyt/ stilligheyt.
 transactie, overgebinge/ afhandeling/ dadinge.
 traineren, slepen.
 traiter, verrader.
 transmutteren, verwisselen.
 transmitteren, versenden.
 transformeren, gedaent veranderen.
 transformatie, gedaent veranderinge/ verhoornin-
 ge.
 transfereren, overdragen/ oversetten.
 tranligeren, vereenigen/ overkonnien.
 transporteren, overdragen/ over-
 leveren.
 translateren, oversetten/ vertalen.
 translatie, oversettinge/ vertalinge.
 transport, overdracht.
 travalie, arbeet.
 travaliere, arbeeden/ moe maken/ quellen.
 transmigreren, verhuysen.
 trepaen, een hoof-scheel-boo.
 trepaneren, het hoof-scheel doorbooren.
 travers, dwars/ kruys-weeghs.
 traverseren, kruysen/ dwerssen/ drijven.

trenchee, loop-grave.
 triangel, drie-hoek.
 tribulatie, verdriet/ gequel/ weder-waerdigheyt.
 tribuyt, tol/ schattinge/ op-lage.
 treves, bestandt/ stilstant.
 triste, droebigh/ treurigh.
 trio, een gesangh met drie stemmen.
 triumphe, zege-byeringh/ zege-pzael.
 triumphanteliick, zege-pzalend.
 triumpheren, zegepzalen/ zegebperen.
 triplijcke, antwoort op de tweede verweeringe van
 den beschuldighde.
 tropheen, zegeteyckenen.
 troubel, onklar/ drabbigh/ beroert.
 troupe, hoop/ kudde.
 troubleren, beroeren.
 trotteren, draben.
 tumult, oproer.
 tumulteus, oproerigh.
 turberen, oproer maken/ beroeren.
 turbatie, beroeringe.
 tutele, Dooghden/ momberschap. (den.
 Tuteurs, Dooghden of Gegierders van Weesen goe-
 turbulent, onstuytmigh.
 turbe, hende.
 turpe, leelijck/ oneerlijck.

V.

VAcantie, ledigheyt/ ophoudinghe/ byzheyt/
 oozlof.
 vaceren, verledigen/ ontledigen/ hem nergens me-
 de bekommeren.
 vacant, onbedient/ ledigh.
 vacantie, ledigheyt/ ophoudinge/ ofte schozffinghe
 van

van eenige sake oft recht.

vacillatie, waggelinge/ wispelturigheidt.

vacilleren, waggelen.

vacineren, ledigen.

vagabond, land-looper.

vailiant, strijdtbaer/ kloect.

valeur, waerdy.

valuaſſeur, die naest een Baron of Dyp-heer is.

vallantise, kloecthepdt.

vacuatie, ledigingh.

valey, dal.

valise, male.

valideren, gelden.

valitude, gesontheyt.

valabel, waerdigh.

vaniteyt, vdelhepdt.

valuatie, waerderinge.

vapeur, wafem/ damp/ domp.

vaporeus, dompigh.

vagueren, beſigly zijn.

vanteren, beroemen.

vassael, onderdaen/ leen-man.

varieren, beranderen.

variëteyt, beranderlijckhepdt.

vehement, heviggh/ heſtiggh.

vendiceren, hem toeschrijven / oft hem selven toe-
eigenen.

vaticineren, waerſeggen.

venten, beplen.

vehementie, hevigghhepdt.

venael, bepl.

venditie, verkoopinghe.

vendue, verkoopingh.

vengeancie, wraeck/ verhalmingh.

venison, **Harte-pastey/ Wild-geback.**

ventileren, **wannen/ redessisten.**

venerabel, **eerwaerdigh.**

ventose, **een wint-kop sonder puzken.**

veneratie, **eeringe/ eerbiedinge.**

verbaliseren, **sijn saecken met den mondt berdedigen.**

verbaleren, **een sake mondelinge verhalen.**

verbael, **verhael/ reden die mondelinge geschiet.**

vertueus, **deughdigh/ deugtsaem.**

vesper, **abondstont.**

vestige, **spoor/ boetstap.**

verificeren, **waer maken/ ofte bewaerheden.**

verificatie, **waermakingh/ bewaerhedingh.**

vexeren, **quellen/ noepen/ lastigh vallen/ plagen.**

verisimile, **de waerhejydt ghelijck/ gheloof-waerdigh.**

verseren, **hem neerstighlijck in eenige saecken oeffenen.**

vice, **in de plaets/ mangel/ gebreec/ ondeught.**

verlie, **omfettinge/ oberfettinge.**

vesture, **bleedingh.**

Vicaris, **plaets-houder.**

Vice-admiraal, **onder-Admiraal.**

Viceroy, **ouder-Koninck.**

victualie, **toevoer/ lijftocht/ voedtsel.**

Victualier, **Soetelaer.**

victualieren, **voeden/ spijzen/ toevoer in een plaets brengen.**

victorie, **oberwinninge/ oberhandt/ zege.**

victorieus, **oberwinningh/ zegelijck.**

vigeren, **groepen/ leven/ sterck ende krachtig wesen.**

vigoreus, **sterck/ krachtigh/ fris.**

- vigilie, der heylige dagen avondt/ lijck-zangh.
 vigilant, wacker.
 vigilantie, wackerheyt.
 vigueur, kracht/ sterckte.
 vijl, slecht/ ongeacht/ gering/ ontwaert.
 vilipenderen, verachten/ versmaden.
 vilipendie, verachttinge/ kleynachtige.
 violeren, schoffieren/ verkrachten/ schenden.
 violatie, verkrachttinge/ schendinge/ schoffieringe.
 violentie, geweld/ schoffieringe.
 vindiceren, hyn-maken/ verlossen.
 violent, geweldigh.
 vilain, ghytachtigh/ schandigh.
 vileinie, ghytcrp.
 visier, doorsicht.
 visie, sieninge.
 visibel, sienelijck.
 visioen, gesicht.
 visiteren, besoecken/ besichtigen.
 visitatie, visite, obersteninge/ besoeckinge.
 vitieus, vol fouten/ ondengent/ gebrekegh.
 vitupereren, lasteren/ verachten.
 vivaciteit, lebendigheyt.
 vivandier, Soetelaer.
 vnanimiteit, eenmoedigheyt.
 vnanim, van eenen wille/ eendrachtigh.
 vniq, eenigh/ bysonder.
 vnje, eenigheyt/ vereenigingh.
 vnieren, vereenigen.
 vniteyt, eenigheyt.
 vniversiteyt, hooge School/ Landt-school.
 vniversael, algemeen.
 vocatie, beroep.
 voceren, roepen/ beroepen.

- vocael, **klinciert.**
 vocabel, **woorden.**
 vocabulaer, **bertael-boeck/ woord-boeck.**
 vocifereren, **luyde roepen/ krijffchen.**
 voyagie, **reys.**
 voys, **stem.**
 vogue, **swier/ swangh/ hoorzocht.**
 voluntaris, **huywillige.**
 voltigeren, **in een ringh loopen.**
 volumen, **boeck-deel.**
 volontaire, **getwilligh/ huywilligh.**
 voluptieus, **wellustigh/ dactel.**
 voraciteit, **gulsigheyt.**
 voueren, **verloben.**
 voreren, **opflocken/ berflinden.**
 urbaen, **deftigh.**
 urbaniteit, **deftigheyt.**
 vray, **waer.**
 vrgeren, **dzingen/ aendzijben.**
 vrine, **pis.**
 vrinael, **pis-pot/ pis-glas.**
 vsantie, **gebruyck/ manier/ gewoonte.**
 vseren, **gebruycken/ aengewennen.**
 vsufruct, **profijt oft nuttinge van eenigh goet / lijf-
tocht/ huycht-gebruyck/ bladingh.**
 vsufructaris, **een die 't profijt oft nuttinge van een
hzeemt goet sonder sijne schade besit / oft ghe-
bruyckt.**
 vsure, **woecker.**
 vsurpatie, **gebruyck/ innemingh / besit-nemingh
tegens recht.**
 vsurperen, **gebruycken/ ende onthouden 't gene hem
niet toe en behoort/ besit-nemen/ gebruycken/ in-
nemen.**

vtieren, gebuycken/ besigen/ oft gemeenschap hebben.

vtijl, profijtelijck.

vtiliteyt, profijt.

vulgair, gemeyn/ siecht/ oft kleyn geacht.

W.

WAerderen, kennisse van de meerde geben/ besichtigen.

waerschap, waernisse/ garandt, belofte van ontfenisse.

waderen, leegh-maken/ eyndigen.

Z.

ZEle, yber/ ybersucht/ jaloershepdt/ afgunstighhepdt.

zelateur, yberaer/ ybersuchtige.

zona, gordel.

T A F E L,

Van alle de Kunst-woorden der
Rechts-geleertheydt van mijn Heer
HUGO DE GROOT.

A.

Bavus, oudt-ober-groot-Vader.

Abavia, oudt-ober-groot-Moeder.

Abnepotes, na-achter-kindts-kindere-
ren.

Abnepos, na-achter-kindts-Soon.

Abneptis, na-achter-kindts-Dochter.

Abnepotes, & Abneptis fratrum & sororum, Broe-
ders en Susters na-achter-kindts-kindere-
ren.

ab intestato, door herderf.

absolute, na sijn aerd.

accidentalis, toevalligh.

accepteren, aenbaerden.

acceptilatie, quijtscheldinge by schenkinge.

accrescere, aengroeyen.

accuseren, betijgen.

acquistor, bekomer.

acquisitio hæreditatis, bekominge der erffenissen.

actiones, middelen om 't recht te vervolgen en voor
te staen.

Acte Notariael, bescheydt van een beampste schrij-
ver.

actio in personam, opspraecch op eenigh mensch.

actio, middel om het rechtelijck voor te staen ende te
ver-

vervolgen.

ademptus, onemaeckt.

actus, een dreef.

ad dandum, verbintenisse van geben.

ad aquam appullus, 't recht om in eens anders wa-
ter sijn beestē te waterē/ tot het water gedrongē.

a, by.

aditio, aengangh/ het aengaen van de erffenisse.

addicere, toekennen.

administreren, bewind-hebben.

administratio, bewind.

Administrateurs, Bewint-hebbers.

ad-optio, aenneminge tot hinderen.

Advocaten, Doozpraken.

aestimatio, waerde.

(Deydt.

Ætas puppillaris, sive Ætas minor, minder-jarig-

alea, tupsch-speelen.

alimenta, onderhoudt.

alodiaele goederen, on-leen-goederen.

alienabilis, wandelbaer.

alvei, verdzooghde gronden.

(gronden

alluvio, aentwerp van slych/ of verdzooghde stroom-
annuum, jaerlijcks.

Amita, Moep van 's vaders wegen.

Amita maxima, het-ober-oude-Moep.

Amitinus, moeps-kindt.

appel, beroep.

apud acta, aen 't gerechte.

aquæ haustus, water-halingh.

aquæ ductus, water-lepdingh.

arrest, bekommeringh/ vast-houdingh.

Aristocratia, der besten regieringh.

Arithmetica, tel-konst.

Assignatie, aentwösing.

ascendenten, opgaende.

assecurantie, verzekeringh.

Atavus, bet-ober-oudt-groot-Dader.

Atavia, bet-ober-oudt-groot-Moeder.

autor, insteller.

autoritas, geloof-baerhepdt.

Avunculus, Oom van 's moeders wegen.

Avunculus maximus, bet-ober-oudt-Oom.

Avus, groot-Dader.

Avia, groot-Moeder.

B.

BAndijten, woest-ballingen.

bancqueroetiers, achter-uythaerders / bank-
breekers.

Baronnen, vry-heeren.

beneficium, hoordeel / recht / macht / vermach.

bona, boedel / goederen / have.

C.

CAmbium, wijselingh.

capitael, hooft-schuld.

capittel, Godts-huys.

capere, beuren.

canonicus, geestelijcke.

casualis, geballigh.

cautie, sekeringh.

cavere, seker doen.

causa, een waerom.

census, tijns-recht.

cessans lucrum, winst-dervinge.

cirurgia, wond-heeler.

chirographum, een hand-schrijft.

chirurgia, heel-konst.

- citatie, daginge.
 civil, heusch.
 codicilli, onbolkomen uiterste wille.
 collaterrael, zijdelingh.
 communio, gemeenschap.
 compensatio, verlijcinge.
 compositoris, gekozen Kers-luyden.
 commodatum, huyck-leeningh.
 compaignie, gemeenschap.
 commutativa, vergeldende.
 conditio, een indien.
 conditio impossibilis, een indien dat onmogelijck is.
 conditio casualis, een indien dat t'eenemael gebal-
 ligh is.
 conditio potestativa, een indien van macht.
 consignatio, onder-recht-leggingh.
 confusio, vermengingh.
 condictio, weder-epffchingh.
 convoy-gelt, 't geen de goederen van inkomsten be-
 talen.
 consenteren, bewillekeuren.
 consigneren, onder rechte leggen.
 Constituant, Kent-verschryber.
 Concubina, Bpsit.
 conductio, verhuizingh.
 conferre, inbrengen/ t'samen-brengen.
 constitutio, toefeggingh.
 Consobrini, Susterlingen.
 conjunctive, gesamentlijck.
 Consanguinei, van eene Vader / maer niet van eene
 Moeder.
 consolidatio, vermengingh/ vast-makingh.
 conspiratie, t'samen-zweeringe.

contractus pignoris, pand-aenbaerdingh.
 contractus, oberkominge.
 contractus feudalis, Leen-gifte.
 consequentia rei, saechs gebolgh.
 conventionele oversettinge, besproken oversetting.
 copie, af-schijft.
 costume, oude herkommet/ gebruik.
 cloaca, een goot.
 crediteur, geloover/ schuld-epffcher.
 curateur, besorger/ versorger.

D.

D Annus culpa rei, alle versumt waer dooz pe-
 nant woert verbonden in 't stuck van doodt-
 slagh of verwonden/ tot vergoedingh van
 schade.

dativi Tutores, Doogden by d' Overighejdt gestelt.
 debita individua, onsplitzbare schulden.
 debarteren, weder spreken.
 debitor, inschulder/ schult-plichtige.
 debiteur, schuldenaer/ schult-plichtige.
 de dolo, van niet te handelen ter quader trouwe.
 defendo, ick verantwoorde.
 defensio, weer/ beschermingh.
 definitie mensuræ, roetale.
 delatio, aenbrenningh.
 deliberato, met opset.
 Democratie, Volcks-regieringe.
 demoliri, af-werpen/ af-breken.
 demonstratie, naem-noeminge.
 descendentes, neder gaende/ afkomelingen.
 delegatio, oversettingh.
 defensio reipublicæ, landt-weer.
 delato juramento, de sake gestelt zijnde tot den eede.

- depositum, behaer-aennemingh.
 de quota litis, van een deel te hebben in een gedinge.
 dilayeren, vertrecken.
 directe, door rechte wegen.
 indirecte, door ombwegen.
 discretie, bescheydenheyt.
 disjunctive, verscheydenlijck.
 distributive, begebende/ verdeelende.
 dividere commune, de gemeenschap deelen.
 dolus, argelist.
 dominium utile, tocht.
 dominium. eygendom.
 domicilium, mael-stede/ woon-plaets.
 donatie, schenckinge.
 duwarien, morgen-gaben.
 dominium plenum, vollen eygendom.
 dominium minus plenum, gebreckelijcken eygendom.

E.

- E**Cclesiastis, Geestelijke.
 emancipatio, hand-lichtinge.
 emphyteusis, erf-pacht-recht.
 emptio, koop.
 exceptio, uytneemingh/ bezet.
 ex malificio, door blijckelijcke misdaet.
 exercitores, mede-reders.
 executeren, uyt rechten.
 exemplaar, afschryft.
 ex testamento, by uytterste wille.
 ex tutela, uyt hoogdpe.
 ex negotiis gestis, uyt onderwindt.

F.

Factor, koopmans Bewind-hebber ofte gemachtighde.

Falsus, verkeert/ vals bedrogen.

Felonie, ontrouwte ofte smaet.

Fides, trouwe.

Fines, schepdingen.

Fiscalen, des Graefflichhepts versorgers.

Fraus, verhoztinge/ bedrog.

Fructus, vruchten.

G.

GAleyen, Roep-schepen.

garanderen, waren.

geapprehendeert, begrepen/ vast gehouden.

geauthoriseert, gemachticht.

geaccuseert, betijght.

geinterineert, gestadet.

generael, al-gemeen/ landt-gemeen.

genus, geslachte.

Geometria, Meet-konst.

Gereformeerde Religie, gesimberde Gods-dienst.

Germanus, van vollen bedde/ epgen broeder.

getaxeert, geschat.

geconfigneert, onder recht gelept.

gedilayeert, vertrooken.

grex, een kudde.

Grieffier van't Hoff, Hof-schrijver.

H.

HAeres, Erfgenaem ofte oir.

hæreditas, erfvenisse.

Hermaphroditici, siye Androgyni, Man-wijven.

homagie, **Manschap.**
 habitatio, **bewooningh van een huys.**
 hypoteeck, **onderpand.**

I.

Ignorantia juris, **des rechts onbetenheyd.**
 ignorantia facti, **des daeds onbetenheyd.**
 immeubelen, **ontilbare goederen.**
 Impetrant, **verfoecker.**
 inundatio, **oerloop van water.**
 in subsidium, **ter noot.**
 in commercio, **wandelbaer.**
 inventari beneficium, **recht van Boedel beschrijvinge.**
 illegitimi, **ontwettigh-gebozenen.**
 illiquida, **onklare schulden.**
 incapaces, **die door de wetten niet beuren en magen.**
 indemniteyt, **schadeloosheyt.**
 incorporales, **onlichamelijck.**
 injuria, **hoon ende lasteringe.**
 index, **aenwijfinge.**
 instantie, **tweede kennisse.**
 inclus, **binnen/ binnen gereeckent.**
 incapax, **die niet beuren magh.**
 in persone, **in eygen hooft.**
 inductie, **aenradingh.**
 instrumentum fundi, **toe-behoorte van Landt ende wooning.**
 insolvent, **onvermogen om te betalen.**
 individuus, **onspilbaer.**
 injuria atrox, **lasterlijcke hooghspraak.**
 interineren, **gestaden.**
 interesse, **het gelegen zijn aen een saeck.**

- instituere haere dem, erfgenaem stellen,
 inscriptis, schriftelijck.
 insulae in fluvio, stroom-eplanden.
 inventaris, beschrijvinge van goederen,
 iter, voet-pad/ reys.
 jus reale, beheeringh.
 jus personale, inschuldt / recht op pemandts per-
 soon.
 iustitia, rechtbaerdigheyt.
 jus possessionis, besit-recht/ beheeringh.
 jus domini, eigendom.
 jus agendi, recht om te eysschen tot nakoming van't
 gunt toegeseyt is.
 jus decimarum, Tiend-recht.
 jus feudi, Leen-recht.
 jus fluminis, water-loop/ water-recht.
 jus stillicidii, drop-recht.
 juweelen, kleynodien.
 jus deliberandi, veraed.
 jus rei vindicationis, aen-tael.
 jus hypothecae, recht van onderpand.
 iusta causa, wettige oorsaeck.
 jus gentium, volcker-recht/ volcker-wet.
 jus civile, burger-recht/ burger-wet.
 jus jurandum, Eed.
 jus in rem, beheeringh.
 jus cloacae, goet-recht.
 jus immittendi, inbalcingh/ in anckeringh.
 jus patriae potestatis, de groote en sonderlinge macht
 des Vaders over de kinderen / onder haer hant
 staende.
 jus personarum, rechtelijcke gestaltenisse der mensche.
 jus rerum, rechtelijcke gestaltenisse der saken.
 jus in personam, sive creditum, inschuldt.

jus Divinum, God toebehoortigh/ Goddelijk recht.
 jus Humanum, mensch toebehoortigh/ menschelijck
 recht.

jus succedendi ab intestato, versterf-recht.

jus publicum, Landt-stadt-recht/ Wetten die land-
 stant raken.

jus privatum, bysonder burger-recht.

jus canonicum, geestelijck recht.

jus Pontificium, Pauselijcke rechten.

jus superficialium, huys-gebou-recht.

justitia legalis, wettelijcke rechtbeerdigheyt.

justitia distributiva, begeben de rechtbeerdigheyt.

L.

Laudemiae, Heer-gewaden.

Legatum optionis, makinge van keur.

legatum liberationis, makingh van eeuwige beby-
 dinghe.

legatum, makingh.

Legatarus, makingh-buender.

legitimatie, bewetting door 's Lands Oberheyt/
 wettigh makingh.

legitimi Tutores, wettige vooghdten.

legitimæ, rechtelijcke deelen.

legitimi, wettigh geboren.

literarum obligatio, schriftelijcke toefeggingh.

litiscontestatie, rechts-pleging.

liquida, klare schulden.

litigieus, in gedingh staende.

locatio, huys.

Lombarden, tafel-houders.

locael, plaetselijck.

lucrum cessans, winst-derbingh.

legale onderfettingh, stils wijgeude onderfettingh.

Lex naturalis, aengebore wet.

Lex positiva, **gegeven Wet.**

Liberi naturales, **speel-hinderen.**

Liberi nati ex prohibito concubito, **over vrouwen hinderen.**

M.

Mandatum, **last-aenbaerdingh.**

Majestas, **Hoogheyt.**

Mandament van cessie, **daegh-heel om sijn schuldenaers te mogen dagen.**

Mandament van relief, **hzielen dienende tot herstellinge.**

materia, **stoffe.**

Mathematica, **Wis-konst.**

Medicina, **Genees-konst.**

metus, **bare/breese.**

melioramenta, **gedane kosten tot verbeteringh.**

memorie, **gedachtenisse.**

meubelen, **tilbare goederen.**

missilia, **gelt dat te grabbel wert geworpen.**

monopolie, **in-koop van Waren ont dierte te maken.**

Medicamenten, **genees-krupden.**

modus, **een op dat/ manier.**

mora, **verloop/ vertoevingh.**

monstrum, **wanschapen geboorte.**

mutuum, **verhuylck-leeningh.**

Monarchia, **Genees regteeringe.**

mortis causa, **ter sake des doodts.**

N.

Naturales liberi, **speel-hinderen.**

naturalis, **aengebozen.**

Nati ex prohibito concubitu, **overwommen kinderen.**

namptissement, **handbullingh.**

Nauta, **Schipper.**

Nauticum scenus, **bodemerpe.**

Nepos, **Kindts-soon.**

Neptis, **Kindts-dochter.**

Nepotes, **Kindts-kinderen.**

negotium, **onderwind.**

Notaris, **beampte-schryber.**

nuncumpativum, **mondelingh.**

Novalis, **aengelwommen landert.**

novatio, **schult vernieuwingh.**

O.

Obligatio, **verbintnisse/ schult-kennisse.**
 objectum, **insicht/ stoffe.**

Octroye, **gunninge/ gunste van 's Lands-Ober-
 heydt.**

Officiers, **Ampt-luyden.**

offendo, **ick beschadige.**

original, **oorspronckelijck.**

orthodoxus, **recht-geloevigh.**

P.

Pacta ante nuptialia, **houwelijckische Doozwaer-
 de.**

pactum personale, **toeseggingh streckende op secker
 mensch.**

Patruelis, **Coms-kindt.**

Patruus Com/ 's Vaders Broeder.

Parochie, **kerckspel.**

pardon, **vergiffenis.**

partyſchappen, zijdigheden.
 poenam perferre, breuken/voor een miſdaet.
 poenæ nomine, by wiſe van boete.
 per partes, by ſtukken.
 permutationes, reuilingen/verreuilingen.
 peters, en meters, Doop-heffers/ die jonge luyden
 ten doop hebben geheben.
 per ſtipulationem, dooz bzage van d'eene / ende ant-
 woord van de andere.
 per capita, hoeft dooz hoeft.
 per ſtirpes, by klufſten.
 pilaren, Zuplen.
 partye aduerſe, tegendinger.
 politie, Burgerlijcken ſtand.
 pollicitatio, belofte.
 politijcke ordonnantie, Land-recht.
 police van aſſeurantie, verſeker-brief.
 poſitivus, gegeben.
 placcaten, bevelen van 's Lands Hoofden.
 preſenteren, oberhodigh zyn.
 prælegati modo, by dooz uytmakingh.
 prælegatum, dooz uytmakinge.
 prædiale, erf-aenhangigh.
 prædium dominans, een heerſchend erf.
 præmie, loon.
 prædium, Erf.
 precario, ter bede.
 Preſident, Dooz-fitter.
 pretium, koop-ſchat.
 principaële debituer, ſaek-weldige.
 prima in veſtitura, uytgift-brieven.
 privatim, onder de hand.
 Privilegien, Handt-beſten/Dooz-rechten/byſondere
 keuren.

- Proavus, ober-groot-Vader.
 Proavia, ober-groot-Moeder.
 Pronepos, achter-kindt-Soon.
 Proneptis, achter-kindt-Dochter.
 Promatertera, oude moey van Moeders wegen.
 Propatruus, oud-oom van 's Vaders wegen.
 Propiores sobrii, kindt-kinderen van Zusterlingen.
 processen, gedingen.
 procederende personen, ding-luyden.
 Procureurs, volmachten.
 procurator, een gemachtighde.
 prodigi quibus bonis interdictum est, 's Landts of 's
 Stadts kinderen.
 prodigi, quist-goederen.
 promissio, toefeggingh.
 proportio, evenheydt.
 prospectus, uytzicht.
 protectie, schut.
 protesteren, verwerpen.
 protocol, blad-boeck.
 publicatie, afkondigingh.
 pupillaris substitutio, erfstellinge.
 purgatio moræ, verschooningh van 't verloop.
 pupilli, onbesaerde Wesen.
 pure, sechtelijck.
 purgatio, verschooningh.

Q.

- Quadruplum, vier-schat.
 Qualitas, een hoedanigheyt.
 quali, nabootsingh.
 quasi dominium, gebzeckelijcken eygendom.

quasi

quasi ulus fructus, een nabootsingh van lijf-
tocht.
quiteren, ten goede schelden/ af-scheyden.

R.

Reciproque, onderlingh.
regres, verhael.
remissie debatteren, brieven van vergiffenis weder-
spreken.
reformatio, klaringh.
relatio, onderlingh opsicht.
relictio hæreditatis, erflatingh.
rem ratam haberi, dat het doen werd ghesta-
dicht.
renunciatio, opsegginge.
repræsentatio, plaets-vollingh.
repuditatio, verlatinge.
request, verfoeck.
res, sake.
respijt, wptstel.
res litigiosæ, dinghtalige saken.
resolutien, beslupten.
restitutio, vergoedinge/ herstellinge.
Respublica, 't Gemeene best.
restitutio in integrum, herstellinge.
revisie, hersieninge.
recessio à contractu, handelbzaeck.
retractus, naestingh.

S.

Sacer, gewijd.
Salaris, loon.

secularis, wereldlijcke.

Secretaris, Gerecht-schrijver / Geheym-schrijver.

Secretaris van't Hof, Hof-schrijver.

satis factio, leesting of gemoet hebbing.

Sententia, oordeel / wijsdom.

Sententie definitiv, eynd-oordeel / eyndelijck Vonnis.

separatio bonorum, hoedel-scheydinge.

simpelijck, volkomenlijck.

singulus, bysonder.

singularis, enckel.

societas, maetschap.

solutio, betalingh.

solutio per partes, betaling by deelen.

solvo, ick voldoe.

speciael, bysonder.

species, gedaente / afkomst.

stabulary, stalhouders.

sub conditione, by seker geball.

sufficere, verbullingh doen.

subjectio, onderwerpingh.

substantialis, wesentlijck.

supellex, hups-raedt.

substitutio pupillaris, de erf-stellinge / die de Vaders plegen te doen van wegen hare jonge / of sinne-woose kinderen.

T.

Tailloren, disch-bozden.

taxeren, schatten.

Testateur, den willer.

Testamentum, volkomen nytersten wille.

Testi-

Testimonium per hibere, oirkonden/ getuygenisse
bphzengen.

Titulus, rechtelijcke aenkomst/ op-schrijft.

traditio, leberingh/ opdzacht.

transactio, dadingh.

Tractaet van Treves, bestant/ verdzagh.

Tritavus, meer - bedt - ober - oudt - groot - Va-
der.

Tritavia, meer - bedt - ober - oudt - groot - Moeder.

Trinepotes & Trineptis, meer-bet-naer-achter-
kinds-kinderen.

transire, verwandelen.

transporte, ober-gifte/ oberdzacht.

curpis causa, oneerlijcke sake.

Tutela & cura, Vooghdye/ of monboirschap.

Tutores, Vooghten.

V.

VAlvafores, Leens-leen-mannen/ ofc Manns-
mannen.

Vasallus, Leen-man.

Vasallen, Smal-heeren.

vestis, lijf toebehooren.

via, een wegh.

viae publicæ, Heere-wegen.

viae vicinales, buytwegen.

victus, kost.

venditio, verkoopingh.

vivarium, warande.

vniversalis, veel begriypende.

vfus, buyck.

vsus fructus, lijf-tocht.

vsu capio, herjaringe.

uterini, wel van eene Moeder / maer niet van eene
Vader.

utile dominium, tocht.

F I N I S.

TOT DORDRECHT,

Gedruckt by Nicolaes de Vries, woonende in de
Nieu-straet/ by 't Latijnsche School. 1657.

REGISTER.

Van de Deelen ende Capittelen.

HET EERSTE DEEL.

*Handelende van de natuÿr ende eygenschap van al-
derhande Contracten.*

CAP. I.	VAN het Notaris Ampt ende Officie.	pag. 1
II.	Van Contracten of handelingen in't gemeen.	3
III.	Van Pandt ende Hypotheecq.	7
IV.	Van Bewaer-gevingh.	10
V.	Van Verbruyck-leen.	11
VI.	Van Bruyck-leen.	13
VII.	Van Koop.	ibid.
VIII.	Van Huÿr.	15
IX.	Van Maetschap ende gemeenschap.	16
X.	Van Trouw ende Huwelijk.	17
XI.	Van Vooghdy ende Vooghden.	19
XII.	Van Last-gevingh.	21
XIII.	Van Mede-schuldt ende Borghtochte.	22

HET TWEEDE DEEL.

Handelende van Erffenissen ende besterffenissen.

CAP. I.	VAN Erffenisse by Uÿterste-wille.	24
II.	Van Institutie, legitime ende falcidie portie.	25
III.	Van Substitutie.	28
IV.	Van verbonden ende fideicommissaire erffenisse, lijftochte, ende Trebellianique portie.	30
V.	Van Successie ab intestato, dat is, Versterf-recht.	33

Register.

HET DERDE DEEL.

Handelende van het passeren van alderhande Instrumenten.

CAP. I.	VAN het passeren van Instrumenten in 't generael.	39
II.	Van Contracten ende Acten onder den le- venden in 't generael.	41
III.	Van Koophandel ende Koop-voorwaarden van onroerende goederen.	47
IV.	Van Transporten ende Cessien.	51
V.	Van Hypothecatiën en Bezegeltheden.	52
VI.	Van Contract van Huyr ende Huyr-Cedul- len.	56
VII.	Van Obligatiën.	58
VIII.	Van Borghtochte.	60
IX.	Van Procuratiën.	62
X.	Van Attestatiën.	64
XI.	Van Contracten van Maetschap ofte Ven- nootschap, Gemeenschaps deylinge, be- wijs, uytkoop, ende Huwelijckse Voor- waarden.	65
XII.	Van Transactie ende Compromis.	70
XIII.	Van Contracten van Bevrachtinge ofte <i>Certe partbye.</i>	73
XIV.	Van Policen of Brieven van Afsseurantie.	77
XV.	Van Bodemeryc-Brieven.	82
XVI.	Van Water of Bijl brieven.	83
XVII.	Van Wissel-brieven, Insinuatiën ende Pro- testen.	84
XVIII.	Van Testamenten ende Codicillen.	86
XIX.	Van Gifte ter sake des doots, ofte onder den levenden.	101
XX.	Van den Eedt der Notarissen.	102

De Ryper Sub.

3

De Ryper 9.

De Ryper 11.